

**ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԵՎ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ՝
«ՀՀ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹԱՀԱՄԱԼԻՐ» ՊՈԱԿ**

«ՕՐԵՆՔԻ ՊԱՏՎԱՐ» գիտամեթոդական ամսագիր
"BULWARK OF LAW" scientific-methodical journal

*Հրատարակվում է ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի
գիտական խորհրդի երաշխավորությամբ*

Լրատվական գործունեություն իրականացնող՝
ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիր ՊՈԱԿ, գրանցման
վկայական 03Ա085891՝ տրված 15.09.2009թ.

Հասցե՝ Երևան 0004, Ծովակալ Իսակովի պողոտա 29,

Էլեկտրոնային կայք՝ www.edupolice.am,

Էլեկտրոնային փոստ՝ orenqipatvarjournal@mail.ru,

Հեռ. 010-77-15-24

Համարի թողարկման պատասխանատու՝ գլխավոր խմբագրի տեղակալ
Ա. Մնացականյան:

Խմբագրությունը կարող է հրապարակել նյութեր՝ համամիտ չլինելով
հեղինակների տեսակետներին:

**ОСНОВАТЕЛЬ И ИЗДАТЕЛЬ:
ГОСУДАРСТВЕННАЯ НЕКОММЕРЧЕСКАЯ
ОРГАНИЗАЦИЯ "ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ КОМПЛЕКС
ПОЛИЦИИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ"**

"ЗАЩИТНИК ЗАКОНА" научно-методический журнал

*Издается по рекомендации Научного совета
Образовательного комплекса полиции Республики Армения*

Лицо, осуществляющее информационную деятельность:

Государственная некоммерческая организация
"Образовательный комплекс полиции Республики Армения"

Сертификат регистрации- 03U085891,

выдан: 15.09.2009 г.

Адрес: Ереван 0004, проспект Адмирала Исакова 29

Официальный сайт: www.edupolice.am

Электронная почта: orenqipatvarjournal@mail.ru

Тел: 010-77-15-24

Ответственный по выпуску номера: заместитель главного редактора Артак
Мнацаканян

Редакция может опубликовать материалы, не соглашаясь с мнениями
авторов.

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐ

Գլխավոր խմբագիր - ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի պետի առաջին տեղակալ, ոստիկանության գնդապետ, ի.գ.թ. **Տիգրան Եսայան,**

Գլխավոր խմբագրի տեղակալ - ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի գիտական աշխատանքների բաժնի պետ, ոստիկանության մայոր, ի.գ.թ. **Արտակ Մնացականյան,**

Պատասխանատու քարտուղար - ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի գիտական աշխատանքների բաժնի պետի տեղակալ, ոստիկանության փոխգնդապետ **Միրանուշ Պողոսյան:**

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐ՝

ՀՀ ոստիկանության պետի գլխավոր խորհրդական, ոստիկանության գնդապետ, ի.գ.թ. **Գրիգոր Բաղիրյան,**

ՀՀ քննչական կոմիտեի նախագահի տեղակալ, արդարադատության գնդապետ, ի.գ.թ., պրոֆեսոր **Արթուր Ղամբարյան,**

Արդարադատության ակադեմիայի ռեկտոր, ի.գ.թ. պրոֆեսոր **Սերգեյ Առաքելյան,**

ՀՀ ոստիկանության շտաբի պետ, ոստիկանության գնդապետ, ի.գ.թ. **Հովհաննես Քոչարյան,**

ՀՀ ոստիկանության ՀԿԼՎ պետ, ոստիկանության գնդապետ **Աշոտ Ահարոնյան,**

ՀՀ-ում Ինտերպոլի ԱԿԲ-ի պետ, ոստիկանության գնդապետ, ի.գ.թ. **Արա Տիդանյան,**

ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի պետի տեղակալ, ոստիկանության գնդապետ, ի.գ.թ., դոցենտ **Գագիկ Գրիգորյան,**

ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի իրավագիտության ֆակուլտետի պետ, ոստիկանության փոխգնդապետ, ի.գ.թ., դոցենտ **Մանուկ Մուրադյան,**

ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի իրավագիտության ֆակուլտետի քրեական իրավունքի և քրեաբանության ամբիոնի պետ, ոստիկանության մայոր, ի.գ.թ., դոցենտ **Միսակ Մարկոսյան,**

ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի իրավագիտության ֆակուլտետի պետության և իրավունքի տեսության և սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի պետ, ոստիկանության մայոր, ի.գ.թ. **Ռուսլան Մարանդյան:**

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Главный редактор - первый заместитель начальника Образовательного комплекса полиции Республики Армения, полковник полиции, кандидат юридических наук **Тигран Есаян,**

Заместитель главного редактора - начальник отдела научных работ Образовательного комплекса полиции Республики Армения, майор полиции, кандидат юридических наук **Артак Мнацаканян,**

Ответственный секретарь - заместитель начальника отдела научных работ Образовательного комплекса полиции Республики Армения, подполковник полиции **Сирануш Погосян.**

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

Главный советник начальника Полиции Республики Армения, полковник полиции, доктор юридических наук **Григор Бадирян,**

Заместитель председателя Следственного комитета, полковник юстиции, доктор юридических наук, профессор **Артур Гамбарян,**

Ректор Академии Юстиции, доктор юридических наук, профессор **Сергей Аракелян,**

Начальник штаба Полиции Республики Армения, полковник полиции, кандидат юридических наук **Оганес Кочарян,**

Начальник Управления по связям с общественностью и информации Полиции Республики Армения, полковник полиции **Ашот Агаронян,**

Начальник Национального бюро Интерпола РА, полковник полиции, кандидат юридических наук **Ара Фиданян,**

Заместитель начальника академии Образовательного комплекса полиции Республики Армения, полковник полиции, кандидат юридических наук, доцент **Гагик Григорян,**

Начальник юридического факультета академии Образовательного комплекса полиции Республики Армения, подполковник полиции, кандидат юридических наук, доцент **Манук Мурадян,**

Начальник кафедры уголовного права и криминологии академии юридического факультета Образовательного комплекса полиции Республики Армения, майор полиции, кандидат юридических наук, доцент **Мисак Маркосян,**

Начальник кафедры теории государства и права и конституционного права юридического факультета Образовательного комплекса полиции РА, майор полиции, кандидат юридических наук **Руслан Марандян.**

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ

1918 թվականի հուլիսի 24-ին հրապարակվեց Հայաստանի առաջին հանրապետության անդրանիկ կառավարության կազմը: Այս կառավարությունում ձևավորվեց Ներքին գործերի նախարարությունը, որը գործել է առաջին Հանրապետության գոյության ամբողջ ընթացքում:

Հենց այս ծանր ժամանակահատվածում էր, որ Ներքին գործերի նախարարությունը պետք է նորանկախ պետությունում ապահովեր կարգուկանոն, ձեռնամուխ լիներ իրավապահ գործունեության զարգացմանը: Դրա մասին էր վկայում 1920 թվականին ՆԳՆ նախարար Ս. Արարատյանի «Շրջաբերական-Հրահանգը», որտեղ մասնավորապես նշվում էր. «Ամենից առաջ երկրում նկատելի են հիմնական չարիքներ - դասալքություն՝ որ քայքայում է մեր բանակը, չարաշահություն՝ որ քայքայում է մեր տնտեսական կյանքը: Ապօրեն կարգադրություններ ու բռնագրավումներ, ավազակային գործունեություն ու զեղծումներ, որոնք վարկաբեկում ու քայքայում են Հանրապետությունը»:

Թերևս այս պատճառով ՆԳ նախարարության լիազորություններն աննախադեպ էին. իր հիմնական գործառույթն իրականացնելուց զատ, նախարարությանն էին ենթարկվում հանրապետության կապի և հեռահաղորդակցության ոլորտը, երկաթուղին, դպրոցական համակարգը: Այս կարճ ժամանակահատվածում ՆԳ նախարարությունը կայացավ և դարձավ կարևորագույն մարմին պետական կառավարման համակարգում:

Այսպիսով, ՀՀ առաջին կառավարության կազմում Ներքին գործերի նախարարության ստեղծման պահից արդեն անցել է 100 տարի: Այս ընթացքում կատարվել են բազմաթիվ և բազմապիսի փոփոխություններ, և արդեն այսօր մենք հպարտությամբ կարող ենք ասել, որ ունենք որակական առումով լրիվ նոր և արդյունավետ ուստիկանական կա-

ռույց: Կառույց, որը մշտապես բարեփոխվելով՝ մեծ արդյունավետությամբ ապահովում է մարդու անվտանգությունը, հանցագործությունների կանխումը և բացահայտումը, հասարակական կարգի պահպանությունը, սեփականության բոլոր ձևերի հավասար պաշտպանությունը: Մի կառույց, որի գործունեությունը հիմնվում է օրինականության, անձի իրավունքների և ազատությունների, պատիվն ու արժանապատվությունը հարգելու, մարդասիրության ու հրապարակայնության սկզբունքների վրա:

Օգտվելով առիթից՝ ուզում եմ շնորհավորել ՀՀ ոստիկանության բոլոր ծառայողներին և վետերաններին ՀՀ Ներքին գործերի նախարարության ստեղծման 100-ամյակի կապակցությամբ և մաղթել քաջ առողջություն, մեծ կամքի ուժ և պատվով ծառայություն:

Հարգանքով՝

գլխավոր խմբագիր

Տիգրան Եսայան

К читателю.

24 июля 1918 года было сформировано первое правительство Армении, в состав которого вошло также новообразованное Министерство внутренних дел.

В этот трудный для молодого государства период именно на плечи Министерства внутренних дел легла нелегкая задача по обеспечению общественной безопасности. О сложившейся ситуации свидетельствует директива министра МВД С.Арапаяна от 1920 года, в которой в частности отмечалось, что «основными напастями для страны являются: дезертирство, разлагающее нашу армию, а также разного рода должностные злоупотребления, подрывающие экономику страны. В то же время незаконные указания и конфискации, разбойные проявления и мошенничество дискредитируют и разлагают нашу Республику».

Именно по этой причине полномочия Министерства внутренних дел были беспрецедентными: кроме выполнения возложенных на органы внутренних дел основных функций, Министерству подчинялись структуры республиканской связи и телекоммуникации, железная дорога, а также система школьного образования. За этот короткий промежуток времени Министерство смогло укрепить свои позиции и стать одним из важнейших органов в системе государственного управления.

Таким образом, с момента создания Министерства внутренних дел прошло уже 100 лет. За прошедший период своего существования, оно претерпело серьезные структурные изменения, и сегодня с гордостью можно утверждать о том, что мы имеем современную и эффективную правоохранительную структуру - Полицию Республики Армения.

Постоянно совершенствуясь, Полиция Республики с большой ответственностью относится к обеспечению безопасности граждан, предотвращению и раскрытию преступлений, охране общественного порядка и защите всех видов собственности.

Деятельность полиции основана на принципах законности, уважения прав и свобод, чести и достоинства личности, гуманизма и гласности.

Пользуясь предоставленной возможностью, хочу поздравить всех сотрудников и ветеранов Полиции со знаменательным юбилеем - 100-летием со дня образования Министерства внутренних дел Армении. Желаю всем счастья, здоровья и успехов в благородной и почетной службе!

С уважением,

Главный редактор

Тигран Есаян

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ալեքսանյան Բենիամին

ՆՈՐԸ ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱՅՈՒՄ 10

Աղայան Ռուբեն, Աղայան Սարիկ

ՎՆԱՍՎԱԾՔՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ ԱՎՏՈՏՐԱՆՍՊՈՐՏԱՅԻՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՎՆԱՍԻ ՉԱՓԻ ՈՐՈՇՄԱՆ ԱՌԱՆՁԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 27

Գասպարյան Աշոտ

ԿՐԱԿՈՑԻ ՀԵՌԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՄԱՆ ԱՐԴԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ 36

Դավթյան Մելանյա

ՀԱՄԿԱՅՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆՄԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՄԵԹՈՂԸ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 44

Խաչատրյան Հռիփսիմե

ՋԵՆՔԻ ԱՊՕՐԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ 54

Կոչուբաս Ալեքսանդր

ԲՆԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԻ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԷՎՈԼՈՒՑԻԱՆ 66

Մելիքսեթյան Արմինե

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԼԻՆԻԿԱՆ ՈՐՊԵՍ ՈՒՍԱՆՈՂ-ԻՐԱՎԱԲԱՆՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՀՍՈՒԿ ՁԵՎ 79

Аветисян Карен Арташевич

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РЕЗУЛЬТАТОВ АНАЛИЗА МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ В ПЛАНИРОВАНИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОРГАНОВ ПОЛИЦИИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ 86

Аносов Александр Викторович

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ МЕТОДОВ В ПРОЦЕССЕ ИНДИВИДУАЛЬНО-ПРОФИЛАКТИЧЕСКОЙ РАБОТЫ С НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИМИ УЧАСТНИКАМИ АНТИОБЩЕСТВЕННЫХ ГРУПП 94

Воронин Михаил Юрьевич, Смольянинов Евгений Серафимович, Трунцевский Юрий Владимирович ФОРМИРОВАНИЕ ОСНОВ УГОЛОВНОЙ ПОЛИТИКИ В БОРЬБЕ С ВЫСОКОТЕХНОЛОГИЧНЫМИ ПРЕСТУПЛЕНИЯМИ	103
Ищук Ярослав Григорьевич ИНДИВИДУАЛЬНАЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНАЯ ПРОФИЛАКТИКА ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ НЕЗАКОННОГО ОБОРОТА НАРКОТИКОВ	112
Казарян Кристина Васаковна, Тутинас Евгения Вячеславовна ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОГО АНТИКОРРУПЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	121
Павличенко Николай Владимирович, Воронин Михаил Юрьевич ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ КОМПЕТЕНЦИИ КАК ОСНОВА ПОДГОТОВКИ НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ	128
Bragina Alexandra, Gridchin Alexander INTERNATIONAL PROTECTION AWARDED TO ASYLUM SEEKERS ON INTERCONTINENTAL AND REGIONAL LEVEL	136

ՆՈՐԸ ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱՅՈՒՄ

Ալեքսանյան Բենիամին

ՀՀ ռատիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի

խրավագիտության ֆակուլտետի

ՕՀԳ և կրիմինալիստիկայի ամբիոնի դոցենտ,

ռատիկանության փոխգնդապետ

Անձի պարզումն ականջախեցու ձևի միջոցով. Անգլիակա Մաուտգեմպտոնի համալսարանի հետազոտողները մշակել են նոր ծրագրային արտադրանք, որը կարողանում է որոշել մարդու ինքնությունը նրա ականջախեցու պատկերի միջոցով:

Ծրագրային տեխնոլոգիան, որը մշակողները կոչել են Ray Transform («Лучевая трансформация изображения», «Պատկերի ճառագայթային ձևափոխություն»), կարող է օգտագործվել հարթ ցանցապատկերից փողակային և բոլորածիր պատկերներ ստանալու համար: Օրինակ՝ կարելի է ստանալ ականջի վերին աղեղի և դրա այլ մասերի մաթեմատիկական նկարագիրը: Յուրաքանչյուր մարդու ականջախեցու կառուցվածքն անհատական է, և դրա նկարագրով կարելի է հավաստիորեն պարզել անձին:

Ալգորիթմը մշակվել է Մաուտգեմպտոնի համալսարանի ստորաբաժանում հանդիսացող էլեկտրոնիկայի և համակարգչային գիտությունների դպրոցի պրոֆեսոր Մարկ Նիքսոնի, դոկտոր Ջոն Քարտերի և Ալիստեր Կամմինգսի կողմից: Պրոֆեսոր Նիքսոնը դիտողական կենսաչափության տեխնոլոգիայի 1-ին հետազոտողներից մեկն է: 2005թ. նա ապացուցեց ականջախեցու օգտագործման հնարավորությունը՝ որպես մատնադրոշմների փոխարինողի:

Ճառագայթային ձևափոխության տեխնոլոգիան պատկերը լուսարկում է հազարավոր վիրտուալ ճառագայթներով: Այդ ալգորիթմը թույլ է տալիս հարթ ցանցապատկերով ստանալ եռաչափ հավաստի մոդելը: Ավելի ճիշտ ձևափոխել նկարը երկչափ «ապակե» կառուցահատվածների զանգվածի՝ յուրաքանչյուրը համապատասխանում է մեկ պիկսելի: «Ապակյա» տարրի մասնատման գործակիցը կախված է սկզբնական պատկերում կետի գույնի ինտենսիվությունից:

Ա. Կամմինգսի խոսքերով՝ տարածական կառուցվածքները, ինչպիսին ականջախեցին է, պատկերի վրա «նկարվում» են սահուն փոփոխվող ինտենսիվությամբ:

Փորձարկումների ընթացքում ծրագիրը վերլուծել է 250000-ից ավելի պատկերներ, և ականջախեցիները ճիշտ է նույնացրել 99.6% դեպքերում, սակայն համակարգի աշխատանքին խանգարում են ակնոցների աղեղնակները և ականջի վրա թափված մազերը:

Կամմինգսը գտնում է, որ ականջախեցու ձևով անձի դիտողական նույնացումը ճառագայթային ձևափոխության տեխնոլոգիայի օգնությամբ կարող է օգտագործվել աչքի ծիածանաթաղանթի և դեմքի ճանաչման ալգորիթմների հետ միասին՝ դրանով իսկ մեծացնելով կենսաչափական բնութագրով անձին պարզելու հավաստիությունը: Այս տեխնոլոգիան կարող է լրացնել տեսահսկման ոստիկանական այն համակարգերը, որոնք օգտագործվում են մարդաշատ քաղաքների փողոցներում կասկածյալներին փնտրելու համար¹:

Ստեղծվել է նստատեղի միջոցով անձի պարզման նույնացուցիչ. Մինչ որոշ գիտնականներ կատարելագործում են անձի ճանաչման տեխնիկական միջոցները, մյուսները զբաղվում են հետույքով անձի պարզմամբ և հասել են տպավորիչ հաջողությունների: Ինչպես երևում է, հեռու չէ այն օրը, երբ ավտոմեքենաների նստատեղերը կճանաչեն վարորդին գոտկատեղից ներքև գտնվող իրանի մասերով:

Ինչպես տեղեկացնում է Phys Org.com-ը, արտադրական տեխնոլոգիաների առաջատար ինստիտուտի (AIIT) ճապոնացի ինժեներները ներկայացրել են հակաառևանգման համակարգի նախատիպը, որն անձին ճանաչում է հետույքով 98% ճշտությամբ:

Անհատական նույնացուցիչն իրենից ներկայացնում է ճնշման 360 տվիչներից բաղկացած զանգված, որն աշխատում է 0-ից մինչև 256 սանդղակով: Արդյունքում համակարգչին է փոխանցվում նստատեղի վրա ճնշման տեղաբաշխման ամբողջական պատկերը՝ ներառված հպման կետերի և դրանց բծերի մակերեսների վերաբերյալ տվյալները: Այսպիսով՝ կերտվում է «օգտագործողի կիսապատկերի» եռաչափ արտացոլվածքը, որի միջոցով համակարգը հետագայում ճանաչում է մարդուն և թույլ է տալիս նրան գործի գցել

¹ http://www.secnews.ru/foreign/16329.htm?sphrase_id=33956

շարժիչը (որպես տարբերակ ակտիվացնում է անհատական կարգավորման հավաքածուն՝ դեկ, հայելի, թիկնաթոռ և այլն):

«Համակարգը վերլուծում է թեքվածքները, ծռվածքները, խորխորատները, կատարները, և ավտոմեքենան չի ընթանա, եթե դա ձեր հետույքը չէ», - հեզնում է Wired պարբերականը: Ճիշտ է, հասկանալի չէ, թե համակարգն ինչպե՞ս է արձագանքելու տաբատների տարբեր տեսակներին, հետին գրպանում եղած դրամապանակին կամ էլ ձմռան ընթացքում հավաքած ավելորդ ճարպին:

Միաժամանակ ճապոնացի հետազոտողներն ուշադրություն են հրավիրում ավանդական կենսաչափական տեխնոլոգիաների հետ համեմատած իրենց «նստատեղի նույնացուցիչ» ունեցած առավելությունների վրա: Իբր սովորական տեսածրիչները (սկաներները) և ինֆորմացիա կարդացող սարքերը սթրես են առաջացնում, այդպիսի համակարգերի տվիչները կարող են խափանվել կեղտոտվածության կամ մթության պատճառով:

Բացի այդ, ինժեներները նկատում են, որ նոր համակարգը կարող է օգտագործվել ոչ միայն ավտոմեքենաներում, այլ նաև աշխատասենյակներում, որպեսզի համակարգիչները ճանաչեն իրենց տերերին:

Հեղինակները հույս ունեն, որ առաջարկվող տեխնոլոգիայի նկատմամբ հետաքրքրություն կցուցաբերեն հատկապես ավտոարտադրողները²:

Անձի նույնացումը կենսաչափական պարամետրերի միջոցով. Ներկայումս մատնադրոշմումը, աչքի ցանցաթաղանթի տեսածրումը (սկանավորումը) կամ ձայնի առանձնահատկությունները լրտեսականից վերաճել են ժամանակակից կյանքի տարբեր ոլորտներում անվտանգության և հարմարավետության ապահովման միջոցների: Խոսքը գնում է կենսաչափական տեխնոլոգիաների մասին:

Մարդաչափական է կոչվում անձի նույնացման համար ծառայող սարքերի և եղանակների ամբողջությունը, որոնք հիմնված են նրա վարվելաձևի և ֆիզիոլոգիական յուրահատուկ բնութագրերի վրա:

Նույնացման այս տեսակը կարող է օգտագործվել շինություններ, համակարգիչներ, բանկոմատներ, բջջային հեռախոսներ՝ արգելված մուտքը կանխելու համար:

Կենսաչափական հատկություններով օժտված են համարվում՝

² <http://www.membrana.ru/particle/17323>

- մատնադրոշմները,
- դեմքի երկրաչափական ուրվապատկերը,
- աչքերի ծիածանաթաղանթները,
- ցանցաթաղանթի ուրվանկարները,
- ձայնը,
- ձեռագիրը,
- դրոշմվածքները ստեղնաշարի վրա,
- երակների պատկերը ձեռքերի վրա և այլն:

Կենսաչափական նույնացման առավելությունները: Կենսաչափական պաշտպանությունը տպավորիչ արդյունքներ է ապահովում համեմատած, օրինակ, գաղտնաբառերի, սմարթ-քարտերի, PIN-կոդերի, ժետոնների կամ բաց բանալիների ենթակառուցվածքային տեխնոլոգիաների օգտագործման հետ: Դա բացատրվում է ոչ թե սարքերի, այլ մարդկանց նույնացնելու կենսաչափության հնարավորությամբ:

Պաշտպանության սովորական մեթոդները տեղեկությունների կորստի կամ կորզելու վտանգ են պարունակում, և արդյունքում անօրինական օգտագործողների համար դառնում են մատչելի: Այնինչ, այնպիսի բացառիկ կենսաչափական նույնացուցիչը, ինչպիսին, օրինակ, մատների դրոշմներն են, հանդիսանում են կորստի չենթարկվող բանալիներ:

Կենսաչափական եղանակների դասակարգումը: Ըստ կիրառվող տեղեկատվության տեսակի կենսաչափական նույնացումը բաժանվում է՝

- **Ստատիկ եղանակների.** Սրանք հիմնված են մարդու ծնված օրից բնությունից տրված բացառիկ հատկությունների վրա, որոնք անբաժանելի են նրանից: Օրինակ՝ ֆիզիոլոգիական ցուցանիշները (դաստակի գծապատկերը կամ մատների մաշկապտկիկային նախշերը) մարդու համար հանդիսանում են անփոփոխելի:

- **Դինամիկ եղանակների.** Սրանք հիմնված են անձի վարքագծային (այսինքն՝ շարժունակության) բնութագրի վրա: Այս առանձնահատկությունները բնութագրական են որոշակի գործողություններ կատարելիս ենթագիտակցորեն շարժումներ կատարելուն (խոսելիս, ստորագրելիս, ստեղնաշարով աշխատելիս): Այդպիսի վարքագծային բնութագրերը իրենց ազդեցությունն են թողնում ղեկավարվող և ոչ ամբողջությամբ ղեկավարվող հոգեբանական գործոնների վրա: Փոփոխական լինելով պայմանավորված՝ կենսաչափական նմուշները օգտագործման ընթացքում պետք է թարմացվեն:

Ներկայացնենք մշակվող տեղեկությունների տեսակներին համապատասխանող կենսաչափական նույնացման տեսակները:

Կենսաչափական պարամետրերով անձի նույնացման եղանակները:

Կենսաչափության հեռանկարները: Անձի նույնացման գերակա եղանակ շարունակում է մնալ մատնադրոշմներով ճանաչումը: Դրա համար գործում են երկու հիմնական պատճառներ՝

✓ շատ երկրներ սկսել են անցում կատարել կենսաչափական անձնագրերի:

✓ փոքրածավալ սարքերում (հեռախոսներում, դյուրակիր համակարգիչներում և այլն) մատնադրոշմների տեսաձրիչների նորացված մոդելների մշակումը:

Էական ընդլայնում կարելի է սպասել ստորագրությամբ նույնականացման ոլորտում՝ հաշվի առնելով թվային էլեկտրոնային ստորագրությունների համատարած ներդրումը: Չայնի ճանաչումը նույնպես կարող է թափ հավաքել՝ շնորհիվ «բանական» շինությունների կառուցման խոշոր ծրագրերի իրացման:

Հիմնական կանխատեսումները հանգեցնում են նրան, որ մոտ ապագայում անվտանգության ապահովման ոլորտում առյուծի բաժինը կգրադեցնի կենսաչափական սարքերի ներդրումը: Ահաբեկչության դեմ պայքարը կպահանջի այս բնագավառում ցանկացած ձեռքբերման գործնական կիրառություն:

Մուլտիմեդիոն ու թվային տեխնոլոգիաների ինտենսիվ զարգացումը և հետզհետե դրանց ավելի մատչելի դառնալը հնարավորություն է տալիս մշակել և ներդնել նույնացման սկզբունքորեն նոր համակարգեր:

Կենսաչափական որոշ տեխնոլոգիաներ ներկայումս մշակման փուլ են անցնում, որոնցից մի քանիսը համարվում են հեռանկարային՝

- ❖ դեմքի ջերմագրումը ինֆրակարմիր ընդգրկույթում.
- ❖ ԴՆԹ բնութագրերը.
- ❖ մատների մաշկի սպեկտրադիտումը (սպեկտրազննումը).
- ❖ ափերի դրոշմները.
- ❖ Ականջախեցիների ձևերը:

Մատնադրոշմում: Ճանաչման այս մեթոդը ամենատարածվածն է: Դրանում օգտագործվում է յուրաքանչյուր մարդու համար բնորոշ մատների մաշկապտկիկային նախշերի անհատականությունը: Այն փոխակերպվում է

թվային կողի և համադրվում նախապես ներբեռնված ձևանմուշների հետ:

Նույնականացման գործընթացը տևում է մի քանի վայրկյանից ոչ ավելի: Ինչ-որ չափով անկատար լինելը, որը հետ է պահում այս մեթոդի զարգացումը, պայմանավորված է առանձին մարդկանց նախապաշարվածությամբ, ովքեր չեն ցանկանում իրենց մատնանախշերի մասին տեղեկություններ թողնել: Սարքավորումը մշակողների հակափաստարկը կայանում է նրանում, որ մաշկպատկիկային նախշի մասին տեղեկատվությունը չի պահվում, այլ պահվում է միայն նույնականացման հակիրճ կողը, որը կազմվում է ըստ մատնադրոշմի և թույլ չի տալիս վերականգնել նախշը համեմատման համար:

Այս մեթոդի առավելությունը կայանում է օգտագործման պարզության, հարմարավետության և հուսալիության մեջ: Գնալով այն տարբեր երկրներում, տարբեր կիրառություն է գտնում: Այսպես՝ Վենեսուելայի մայրաքաղաք Կարակասում, խոշոր հանրախանութներում գնումներ կատարելուց հետո մարդիկ պարտավոր են իրենց մատնադրոշմը թողնել տեսածրիչի (սկանավորման սարքի) վրա (առանձին ապրանքատեսակների համար սահմանված քանակական սահմանափակումը վերահսկելի դարձնելու համար): Ֆրանսիայի մի քանի քաղաքներում հազարավոր մարդիկ կամովին մասնակցում են մի ծրագրի փորձարկմանը, որի էությունը առանց վճարման քարտեր օգտագործելու ծառայությունների դիմաց վճարելն է (բավական է մատը հպել տեսածրիչին (սկանավորման սարքին), եթե սակայն այն 2մ-ից ավել հեռու չէ): Ռուսական խոշոր բանկերը պլանավորում են առաջիկա երկու տարիների ընթացքում ներդնել հաճախորդների նույնացման կենսաչափական ծրագիր: ՋԼՄ-ների հաղորդմամբ (օրինակ, «Մոսկվա 24») ներկայումս աշակերտների համար մշակվում է մի ծրագիր, որը երեխաներին թույլ կտա ուսումնական հաստատություններում ճաշի դիմաց վճարել ավի հասարակ սեղմումով տեսածրիչին (սկանավորման սարքին):

Կարելի է կանխատեսել այս մեթոդի էլ ավելի արագ ու լայն տարածում, եթե հաշվի առնենք, որ ճապոնացի գիտնականներին հաջողվել է ստեղծել մատի անմիջական հպում չպահանջող տեսածրիչներ (սկանավորող սարքեր)³:

³ http://www.m24.ru/videos/106247?utm_source=CopyBuf,
<https://www.youtube.com/watch?v=I6BA60FFQk>

Նույնացումն ըստ ձեռքի ձևի: Այս վիճակագրական մեթոդը հիմնված է ձեռքի դաստակի ձևի չափագրման վրա: Միաժամանակ այն հանդիսանում է մարդուն բնութագրող կենսաչափական բացառիկ մեծություն: Հատուկ սարքը հնարավորություն է տալիս ստանալ դաստակի եռաչափ տեսքը: Արդյունքում ստանում են չափումներ անձի նույնականացման բացառիկ թվային կոդի ստեղծման համար:

Նշված մեթոդը իր տեխնոլոգիայով և ճշգրտությամբ համադրելի է մատնադրոշման միջոցով նույնականացմանը, չնայած որ բուն սարքը մեթոդի իրացման համար մեծ տարածություն է զբաղեցնում: Չափազանց փոքր է ձեռքի միատեսակ կառուցվածք ուեցող երկու նույնական դաստակների գոյության հավանականությունը, չնայած որ տարիքի հետ ձեռքերը փոխվում են:

Վավերականացումն ըստ ծիածանաթաղանթի: Այս մեթոդի հիմքը հանդիսանում է աչքի ծիածանաթաղանթի վրա եղած նախշի բացառիկությունը: Մեթոդի իրացման համար անհարաժեշտ է բավարար լուսաչափով ֆոտոդիցիվ՝ աչքի պատկերը ստանալու համար, և հատուկ ծրագրային ապահովում՝ ստացված պատկերից ծիածանաթաղանթի վրա եղած պատկերը առանձնացնելու համար: Դրանով էլ հենց կազմվում է թվային այն կոդը, որը ծառայում է անձի նույնականացման համար:

Տեսածրիչների (սկաներների) արժանիքը կայանում է նրանում, որ մարդուց չի պահանջվում հայացքը սևեռել մի կետի, քանի որ ծիածանաթաղանթի բծերի նմուշօրինակը կենտրոնացած է աչքի մակերեսին: Տեսածրումը (սկանավորումը) հնարավոր է մինչև 1մ հեռավորությունից: Դա հարմար է օգտագործան համար, օրինակ՝ բանկոմատների դեպքում:

Նույնացումն ըստ ցանցաթաղանթի ուրվանկարի: Ցանցաթաղանթները տեսաձևավորվում են (սկանավորվում են) ցածր հաճախականության ինֆրակարմիր լույսի օգնությամբ, որը բիբի միջով ուղղվում է դեպի աչքի հետին պատի մկանները: Ցանցաթաղանթների տեսածրիչները (սկաներները) լայն տարածում ունեն գաղտնի օբյեկտների թույլտվության համակարգերում, քանի որ դրանցում մուտքի սխալ թույլտվության դեպքեր գրեթե չեն լինում: Միալնեքը կարող են բացատրվել գլուխը ստուգաչափային դիրքից շեղելով և հայացքը լույսի աղբյուրի նկատմամբ ոչ ճիշտ ֆոկուսավորմամբ:

Անգամ երկվորյակների մոտ ցանցաթաղանթների մազանոթային պատկերները տարբերվում են: Այսպիսի համակարգի թերություն կարելի է հա-

մարել հոգեբանական գործոնը՝ ամեն մարդ չէ, որ կարող նայել մութ բացվածքի մեջ, որտեղ աչքի մեջ ինչ-որ բան է լուսավորում: Բացի այդ այսպիսի համակարգերը զգայուն են ցանցաթաղանթի նյարդային կողմնորոշման հանդեպ, դրա համար էլ հարկավոր է ուշադիր հետևել, թե ինչպիսին է աչքի դիրքը բացվածքի նկատմամբ:

Ղեմքի ձևը որպես նույնացման օբյեկտ: Նույնացման այս վիճակագրական մեթոդի էությունը կայանում է մարդու դեմքի երկչափ կամ եռաչափ պատկերները կառուցելու մեջ: Ֆոտոխցիկով և մասնագիտացված ծրագրային ապահովմամբ դեմքի պատկերի վրա ընգծվում են աչքերի, շուրթերի, հոնքերի, քթի և մյուս մասերի ուվագծերը: Այնուհետև հաշվարկում են այդ տարրերի միջև եղած հեռավորությունը և բնութագրական մեծությունները: Այդ տվյալներով կազմվում է արտաքին պատկերը, որը համեմատման համար փոխակերպվում է թվային տեսքի:

Այս մեթոդը դասվում է արդյունատու կենսաչափության առավել դինամիկ զարգացող ուղղություններից մեկը: Դրա գրավչությունը հիմնված է այն բանի վրա, որ հատուկ, թանկարժեք սարքավորումներ չի պահանջվում: Բավական է տեսախցիկի և անհատական համակարգչի առկայությունը: Բացի այդ բացակայում է սարքավորումների հետ ֆիզիկական հպումը: Կարիք չկա դիպչել որևէ բանի կամ դադար առնել՝ հատուկ սպասելով համակարգի գործադրմանը:

Որպես կենսաչափական ժամանակակից եղանակ սրտի զարկերով անձի նույնացումը: Բացառիկ է նաև սրտի կծկումների պարբերականությունը: Այն, ինչպես մտնադրոշմը, գործնականում կրկնության չի ենթարկվում: Ժամանակակից ֆիթնես-ապարանջանները ունակ են ճանաչել (տարբերակել) էլեկտրոկարդիոգրաֆիական ազդանշանները: Որոշ արտադրողներ իրենց սարքերի համար արդեն լուրջ հեռանկար են տեսնում բանկային հեռահար սպասակման ոլորտում:

Այսպես՝ կանադական արտադրողներից Bionym-ը բրիտանական Halifax բանկի հետ միասին փորձարկում են Nymi ապարանջանը: Սրտի զարկերի բացառիկ ցուցանիշներն օգտագործվում են բանկային հեռահար սպասակման համացանցային ծրագրեր մուտք ունենալու համար:

Գրչագիր ձեռագրով ճանաչելը: Ձեռագրի միջոցով անձի նույնացման համար հիմք է ծառայում յուրաքանչյուր մարդու համար այդ գործոնի կայու-

նությունը և բացառիկությունը (եզակի լինելը): Բնութագրական հատկանիշները չափվում և փոխարկվում են թվային տեսքի, ապա ենթարկվում համակարգչային մշակման: Այսինքն՝ համեմատման համար ոչ թե ընտրում է գիրը՝ որպես արդյունք, այլ գրելու բուն գործընթացը:

Տարածված է տվյալների մշակման երկու մեթոդ՝ ա) նմուշի հետ սովորական համեմատում, բ) դինամիկ վերահսկում (վերահսկիչ-չափիչ հատուկ սարքի օգնությամբ (վերիֆիկատոր)): Առաջինը հուսալի չէ, քանի որ ստորագրությունը միշտ չէ որ միատեսակ է: Ադպիսի մեթոդը հանգեցնում է բարձր տոկոսով սխալների: Դինամիկ վերահսկման էությունը կայանում է ավելի բարդ հաշվարկների մեջ: Այս մեթոդով հաշվառվում են կոնկրետ ժամանակահատվածում ստորագրության կատարման գործոնները՝ տարբեր հատվածներում ձեռքի շարժման արագությունը, ճնշման ուժը և երկարատևությունը ստորագրման տարբեր փուլերում: Դա բացառում է կեղծումը, քանի որ հնարավոր չէ ճշտությամբ կրկնօրինակել ստորագրության հեղինակի ձեռքի շարժումները:

Ստեղնաշարային ձեռագրով ճանաչելը: Այս մեթոդը ընդհանուր առմամբ նման է վերը նկարագրածին, սակայն այս դեպքում ստորագրությունը փոխարինվում է որևէ կողավորված բառով, իսկ որպես սարքավորում՝ հարկավոր է միայն սովորական ստեղնաշարը: Նույնացման հիմնական բնութագիր է հանդիսանում գաղտնաբառի ստեղնաշարային հավաքման դինամիկան:

Ժամանակակից հետազոտությունների համաձայն՝ ստեղնաշարային ձեռագիրը օժտված է որոշակի կայունությամբ, ինչի շնորհիվ կարելի է միանշանակ նույնացնել անձին: Դրա համար ելակետային տվյալներ են համարվում ստեղները սեղմած պահելու և սեղմելու միջև ընկած ժամանակը: Ընդ որում ստեղները սեղմելու միջև ընկած ժամանակը բնութագրում է աշխատանքի տեմպը (թափը), իսկ սեղմած պահելու ժամանակը՝ աշխատելու ոճը, այսինքն՝ սահուն սեղմելը կամ կտրուկ հարվածելը:

Սկզբում՝ գտման (ֆիլտրացման) փուլում, հեռացվում են «ծառայողական»՝ գործառնական (ֆունկցիոնալ), նշորդ և այլ ստեղների մասին տվյալները: Այնուհետև առանձնացվում են օգտագործողի հետևյալ բնութագրերը՝ ա) տեքստ հավաքելու ընթացքում թույլ տված սխալների քանակը, բ) ստեղները սեղմելու միջև ընկած ժամանակը, գ) տեքստը հավաքելու արագություն-

նր, դ) ստեղծ սեղմած պահելու տևողությունը, ե) ռիթմի խանգարումը տեքստը հավաքելիս:

Ձայնով ճանաչելը: Ձայնի նույնացման կենսաչափական մեթոդը հարմար է կիրառման համար: Դրա ներդրման պատճառ է հանդիսանում հեռախոսային ցանցերի լայն տարածումը և համակարգիչներում միկրոֆոնների ներտեղադրումը: Թերություն է համարվում անձի նույնացման ընթացքում առանձին գործոնների բացասական ազդեցությունը ճանաչման գործընթացի վրա՝ միկրոֆոններում առաջացող խանգարումները, շրջապատող աղմուկները, արտասանության ընթացքում (առողջանության մեջ) թույլ տված սխալները, մարդու տարբեր հուզական վիճակները և այլն:

Ձայնով վավերականության (բնագրաբնությունության) պարզման համար մշակվող սարքերում գլխավորը ձայնի անհատականությունը առավելագույն չափով բնութագրող մեծությունների (պարամետրերի) ճիշտ ընտրությունն է: Ձայնագրանշանների այդ պարամետրերը կոչում են անհատականության հատկանիշներ: Այդպիսի հատկանիշները, բացի ձայնի առանձնահատկության մասին տվյալներից, պետք է ունենան նաև այլ հատկություններ: Օրինակ՝ դրանք պետք է հեշտ չափվեն և քիչ կախված լինեն աղմուկից ու խանգարումներից: Բացի այդ՝ դրանք պետք է ժամանակի որոշակի հատվածի համար օժտված լինեն կայունությամբ և դիմադրեն նմանակումներին:

Ներկայումս մշակել են ձայնի՝ դիմախաղի հետ համակցված (զուգակցված) վերլուծության մեթոդի կիրառմամբ համակարգեր: Պարզվում է, որ խոսողի դիմախաղը բնորոշ է միայն իրեն և բոլորովին այլ կլինի, եթե նույն բաները արտաբերի մեկ այլ անձ:

Ղեմքի զարկերակների և երակների ջերմագրական դիտարկումը:
 Ղեմքով անձի նույնացումը կվերածվի զգալիորեն պարզ գործընթացի, եթե անցում կատարվի լույսային ճառագայթների ինֆրակարմիր ընդգրկույթին: Նույնացվող դեմքի ջերմագրումը ի հայտ է բերում մաշկը արյունով մատակարարող զարկերակների դասավորվածության բացառիկությունը դեմքի վրա: Այդպիսի կենսաչափական սարքերի համար լուսավորման խնդիր չի առաջանում, քանի որ դրանք ընկալում են միայն դեմքի ջերմային տատանումները և լույսի կարիք չունեն: Ճանաչման արդյունավետությունը կախված չէ դեմքի գերտաքացումից կամ չափից ավելի սառելուց, պլաստիկ վիրահատությունից, քանի որ դրանք չեն փոխում անոթների ներքին դասավորությունը:

Դեմքի ջերմագրման եղանակը թույլ է տալիս տարբերել երկվորյակներին, որոնց դիմային արյունատար անոթները խիստ տարբերվում են: Նույնացման այս եղանակի համար անհրաժեշտ է ունենալ հեռահար ինֆրակարմիր ընդգրկույթ ունեցող մասնագիտացված տեսախցիկ:

Ձեռքի երակներով անձի նույնացումը: Արդեն շրջանառվում են կենսաչափական հատկանիշների վերլուծության հիման վրա գործող սարքեր, որոնց աշխատանքի հիմքում ձեռքերի վրա երակների անհատական դասավորությունն է: Ռիշադրության կենտրոնում են դաստակի թիկունքային կողմում դասավորված երակների պատկերները, որոնք արտահայտվում են ձեռքը բռունցք սեղմած վիճակում: Երակների պատկերների հետազոտումն իրականացնում է հեռուստախցիկը՝ ինֆրակարմիր ճառագայթներով լուսավորելու պայմաններում: Ընդգծված (նկատելի դարձած) երակների պատկերը ներբեռնելիս իրականացվում է դրա երկակիացում: Այդպիսի սարքավորումներ արտադրող միակ ֆիրման անգլիական Vinchek-ն է:

Մատնահետքերի հայտնաբերման դետեկտոր (դրսկորիչ): ԱՄՆ-ում վաճառքի է հանվել նորարարական տեխնիկա, որը հնարավորություն է տալիս տեսանելիացնել գնդակի վրա եղած մատնահետքերը:

Դատական բժշկության ամբիոնի դասախոս, դոկտոր Ջոն Բոնդը քրեաբանության ամբիոնի դասախոս Լիզա Սմիթի հետ միասին իր հայտնագործության համար տեսական հիմքեր է ստեղծել դեռևս 2008-2009թթ., երբ այն Time Magazine ամսագրի վարկածով ընդգրկվեց 50 լավագույն հայտնագործությունների շարքում, BBC Focus պարբերականի վարկածով անվանվեց «հայտնագործություն, որը կփոխի աշխարհը», իսկ դոկտոր Բոնդը պարզևատրվեց Բրիտանական կայսրության շքանշանով:

Սկսած 2013թ-ից՝ նորարարական տեխնոլոգիան վերածվեց պրակտիկ սարքի, և առաջին նմուշահատերն իջան հոսքագծից:

Դոկտոր Բոնդը, համագործակցելով Լեստերի համալսարանի հետ, գտավ մի մեթոդ, որի օգնությամբ կարելի է տեսնել մատնահետքերը մետաղների և հատկապես պարկուճների վրա, եթե անգամ դրանք մաքրվել (ջնջվել) են:

Կրիմինալիստիկայում մատնահետքերն օգտագործվում են արդեն 100 տարուց ավելի: Դա մատների բարձիկների վրա եղած մաշկապտկիկային գծերի նախշապատկերներով անձի նույնացման պարզ և հասկանալի մեթոդ է: Եթե ձեռքով դիպչենք որևէ մակերեսի, ապա դրա վրա քրտնաճարպային

հետք կմնա, որը կարելի է ֆիքսել՝ մշակելով հատուկ քիմիական պատրաստուկով: Բայց նախկինում՝ մինչև դոկտոր Բոնդի և նրա պաշտոնակիցների հետազոտությունները, կարելի էր պարզապես մաքրել մատնահետքերը, և հատակ արտացոլվածք ստանալը գործնականում դարձնել անհնար: Այնինչ նոր մեթոդը հնարավորություն է տալիս օգտագործել ժանգահարված հետքերը, որոնք թողնվել են մարդու ձեռքի ափամասում մշտապես առկա քրոնաճարպից այն մետաղների հետ հպման մեջ մտնելուց հետո, որոնց ձեռք է տվել հանցագործը: Հետազոտողները մետաղը պատում են որոշակի տեսակի փոշիով և 2500վտ լարում հաղորդում՝ ստիպելով փոշուն կպչել մետաղի վնասված մասերին: Այն հատվածներում, որտեղ թողնվել են մատնահետքերը, տեղի է ունենում մետաղի քայքայում (կոռոզիա) առաջ բերող քիմիական ռեակցիա, որի արդյունքում ցայտուն կերպով արտահայտվում են մաշկապտիկային գծերի ձևավորած նախշապատկերները: Երևույթը շատ նման է քիմիական լուծույթի ներգործության պայմաններում լուսանկարչական ժապավենի վրա պատկերի ի հայտ գալուն: ԵՎ էլի մի զարմանալի հանգամանք. հետազոտելով կրիմինալիստիկական այս մեթոդի ֆիզիկաքիմիական ռեակցիաների մեխանիզմները՝ գիտնականները եկել են այն եզրահանգման, որ մատնահետքերը կարող են պահպանվել ոչ միայն կրակված պարկուճի, այլ նաև փողից դուրս նետված գնդակի վրա:

Նորարարությունը պատենտավորվել է ոստիկանական մարմինների կողմից, որոնք էլ իրավունք են ստացել արտադրել, գովազդել և վաճառել մատնահետքերի էլեկտրաստատիկական վերականգնման և վերլուծության (CERA) քարտրիջները: Դոկտոր Բոնդը, որ շարունակում է սերտ կապ պահպանել ուժային կառույցների հետ, ասել է. «Ես նախկինի պես շարունակում եմ սերտ կապ պահպանել այս մտահաղացումը ներդրած խմբի հետ և գիտական օժանդակություն եմ ցուցաբերում: Վերջերս որպես փորձագետ՝ Կալիֆոռնիայի դատարանում ցուցմունք էի տալիս թեսթի (CERA) արդյունքների շուրջ: Այս սարքով ստացված տվյալները, հասնելով դատարան, ճանաչվեցին որպես իրեղեն ապացույցներ: Դա արտացոլում է այն փաստը, որ մատնահետքերի հայտնաբերման նոր եղանակը ձախողված և իրական կյանքում իր տեղը չգտած մերկ գիտական տեսություն չէ, այլ նորարարություն, որն ապացուցել է իր օգտակարությունը»⁴:

⁴ <http://www.coders-library.ru/news-view-278.html>

«Միկրոսի» սիլիկոնային մեկուսախառնուրդի օգտագործումը դատաձգաբանական նույնականացման հետազոտությունների համար: Մինչ վերջերս էլ դատաձգաբանական փորձաքննությունների առավել բարդ տեսակներից էր համարվում կրակված գնդակներով և պարկուճներով ձեռքի հրազենի նույնացմանն ուղղված հետազոտությունների իրականացումը: Շողյուն (փայլատակող, ցոլարձակող), գլանաձև մակերեսները և պարկուճի հրապատիճի վրա զարկանի հետքի գոգավոր մակերևույթները օպտիկական միկրոսկոպիական հետազոտությունների համար բավականին բարդ են: Միաժամանակ դատական ձգաբանության համար արդիական է համարվում պահպանման և փորձագիտական ստորաբաժանումներին տրամադրելու համար հետքերի պատճենները ստանալու հիմնախնդիրը: ԵՎ ահա 2014թ. խնդրի լուծման նոր ճանապարհ առաջակեց ՌԴ Մարատովի Ն.Գ. Չերնիշևսկիի անվան ազգային հետազոտությունների պետական համալսարանի նյութագիտության, տեխնոլոգիաների և որակի կառավարման ամբիոնի դոցենտ, ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու Օ.Ռ. Մատովը:

Հիմք ընդունելով այն փաստը, որ դատական հեքաբանությանը բավականաչափ վաղուց հայտնի են սիլիկոնային միացություններ, որոնց օգնությամբ կարելի է շատ բարձր լուծաչափամբ ծավալային ձեփապատճեններ ստանալ, Օ.Ռ. Մատովը գիտական խորհրդի քննարկմանն ու հավանությանն է ներկայացրել հրազենի գործադրման հետքեր կրող կրակված գնդակների և պարկուճների մակերևույթների առանձին հատվածներից ծավալային ձեփապատճենների ստացման փորձարարական արդյունքները:

Հետք ընդունող մակերևույթից ծավալային ձեփապատճեն ստանալու համար նախապես հարկավոր է 10:1 հարաբերակցությամբ խառնել հավաքածուի մաս կազմող մածուկը և պնդարարը: Ստացված խառնուրդը բարակ շերտով տարածել կրակված պարկուճի հատակի կամ գնդակի տանող մասի վրա: Տարածած մեկուսախառնուրդը սենյակային ջերմաստիճանում 30 րոպե չորացնելուց հետո ստացված ձեփապատճեն անջատել հիմքից: «Կարծրացած» ձեփապատճենը հարկավոր է տեղավորել նպատակային օգտագործման համար պիտանի՝ բարակ, հարթ ապակու տակ և լուսանկարել «MCP-1» մանրադիտակի օգնությամբ: Գնդակի մակերևույթի և դինամիկական հետքի վրա եղած հետագծերը համեմատվում են կիսաթափանցելի լուսանկարչական պատկերները ADOBE PHOTOSHOP խմբագրիչով համադրելով:

Հարկ է նշել, որ եթե մեկուսախառնուրդի պահպանման ժամկետը չի ավարտվել (փաթեթը բացելու օրվանից 12 ամիս), ապա բավականաչափ հեղուկ խառնուրդը գործնականում առանց լրացուցիչ ճնշում հաղորդելու ինքնահոս կերպով ներհոսում է ցանկացած ճեղք, ինչը «ՄԻԿՐՈՍԻԼ»-ի օգտագործումը դարձնում է չափազանց պարզ և հարմար: Ստացված պատճենները առանց որևէ փոփոխության պահվում են երկար ժամանակ (ինչքան հարկավոր կլինի):

Մեր կարծիքով կարևոր են հատկապես մի քանի առանձնահատկություններ, որոնք թույլ են տալիս հետքերի պատճենների այս եղանակը ճանաչել որպես բավականաչափ հեռանկարային հույնացման հետազոտությունների համար.

✓ զարկանի հետքերը դառնում են «ուռուցիկ» (կորնթարդ), ինչը հեշտացնում է լուսավորության ընտրությունը, ինչպես նաև լուսանկարչական պատկերի որակը կախվածության մեջ չի դնում լուսավորման եղանակից.

✓ գնդակի կողային մակերեսների վրա եղած ծավալային հետքերը կարելի է «փռել» դարձնելով տափակ մակերես, ինչը հնարավորություն է տալիս ազատվել ցուլարձակումներից, որն անխուսափելի է շողյուն գլանաձև մակերեսների համար.

✓ «ՄԻԿՐՈՍԻԼ» մեկուսախառնուրդի օգնությամբ պատճենահանման ընթացքում ստացվող լուծաչափությունը այնքան բարձր է, որ գործնականում պատճենը դարձնում է բնօրինակից չտարբերվող:

Ֆին ոստիկանները մոծակի մարմնում հայտնաբերել են հանցագործի ԴՆԹ-ն: Ֆիննական ոստիկանության աշխատակիցները կարողացել են պարզել ավտոմեքենան առևանգողին մոծակի «պահպանած» արյան նմուշով:

Նմուշից անջատված ԴՆԹ-ն համընկել է հաշվառման մեջ գտնվող հանցագործներից մեկի ԴՆԹ-ի հետ: Հետախուզվող ավտոմեքենան առևանգվել է մայրաքաղաք Հելսինկիից 380կմ հեռու գտնվող Լապուա քաղաքից: Որոշ ժամանակ անց այն հայտնաբերվել է առևանգման տեղից 25կմ հեռու Սեյնյայոկի քաղաքի երկաթգծի կայարանի տարածքում: Մեքենայի գննության ընթացքում ոստիկանները նկատել են սրահում թռչող մոծակի: Միջատի որովայնապարկի տեսքից իրավավապահները հետևություն են արել, որ մոծակը քիչ առաջ խայթել է ինչ որ մեկին և ուղարկել են լաբորատոր հետազոտման: S-

ղամարդը՝ ում ԴՆԹ-ն համընկել է մոծակից «ստացված» ԴՆԹ-ի հետ ընդունել է մեղքը: Ոստիկանները նշել են, որ միջատների օգտագործման հնարավորության մասին տեղեկացել են դեռևս ուսումնառության ընթացքում: Իհարկե դա հնարավոր է միայն դեպքի վայրի մանրակրկիտ զննության շնորհիվ՝ ավելացրել են իրավապահները⁵:

Այսուհետ անձի գտնվելու տեղը կարելի է պարզել նրա մազի մրջյունով:

Մեթոդի հիմքում մարդու մազերի մեջ պարունակող ջրածնի և թթվածնի իզոտոպների միջին մակարդակն է: Իզոտոպների մակարդակը փոփոխվում է աշխարհագրական դիրքի փոփոխությանը համապատասխան: Դրա պատճառը խմելու ջրի տարբերությունն է՝ գրում է **Physorg**-ը:

Յուտա նահանգի համալսարանի գիտնականները դեռևս 2008թ-ին ստեղծել են հանցավորության դեմ պայքարի նոր մեթոդ, համաձայն որի մարդու մազի օգնությամբ կարելի է որոշել այն վայրի ընդհանուր տեղականումը, որտեղ մարդը հեղուկ (ջուր) է խմել: Դա ոստիկանությանը կարող է օգնել հետամուտ լինել հանցագործի կամ տուժողի տեղաշարժին: Նոր վերլուծական (անալիտիկ) մեթոդը կարող է նաև չափազանց օգտակար լինել հնեագետների, մարդաբանների և բժիշկների համար:

«Մենք խմելու ջրում և մազերի մեջ ջրածնի իզոտոպների մակարդակների էական տարբերություններ ենք հայտնաբերել, որոնք անմիջականորեն կապ ունեն ԱՄՆ-ի այն վայրի հետ, որտեղ ապրում է մարդը: Ոստիկանությունն արդեն կիրառում է այս մեթոդը», - ասել է հետազոտող խմբի ղեկավարի պաշտոնակից՝ Էկոլոգ Ջիմ Էլեռինգերը (**Jim Ehleringer**):

Հետազոտությունների ընթացքում պարզվել է, որ սերտ կապ գոյություն ունի մարդու մազերի մեջ և խմելու ջրում ջրածնի և թթվածնի իզոտոպների մակարդակների միջև, որը նա օգտագործում է: Մարդու մազերում իզոտոպների մակարդակի փոփոխականության 85%-ը անմիջական կապ են ունեցել այն տարածքի խմելու ջրի իզոտոպների մակարդակի փոփոխականության հետ, որտեղ գտնվել է կոնկրետ անձը: Ընդամենը մեկ մազը կարող է օգնել վերջին մի քանի շաբաթների, կամ անգամ տարիների ընթացքում մարդու գտնվելու վայրը ճշգրիտ պարզելու հարցում, եթե դա թույլ կտա մազի երկարությունը:

⁵ <http://lenta.ru/news/2008/12/22/mosquito/>

ՆՈՐՐ ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱՅՈՒՄ

Ալեքսանյան Բենիամին

ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի

խրավագիտության ֆակուլտետի

ՕՀԳ և կրիմինալիստիկայի ամբիոնի դոցենտ,

ոստիկանության փոխգնդապետ

Գիտատեխնիկական զարգացման աննախադեպ տեմպերը տպավորիչ արդյունքներ են ապահովում մարդկանց ապացուցողական նշանակություն ունեցող տարատեսակ օբյեկտների նույնացման համար: Առանձնանում են հատկապես կենսաչափական պարամետրերով, ԴՆԹ բնութագրով անձի նույնացման մեթոդները: Վերջիններս, ավանդական մեթոդների հետ զուգորդելով, կարելի է զգալի հաջողություններ արձանագրել հանցագործությունների բացահայտման և կանխարգելման գործում:

Ընդհանրացնելով արտասահմանյան երկրներում կատարված հետազոտությունների արդյունքները՝ հեղինակը ներկայացնում է հանցագործությունների դեմ պայքարի արդյունավետությունը բարձրացնելուն նպաստող մի շարք ժամանակակից մեթոդներ:

Բանալի բառեր. նույնացում, կենսաչափական պարամետր, ԴՆԹ, մատնահետք, ձեռագիր:

НОВОЕ В КРИМИНАЛИСТИКЕ

Алексамян Бениамин Завернович

Доцент кафедры ОРД и криминалистики

юридического факультета академии

Образовательного комплекса полиции РА,

подполковник полиции

В последние годы беспрецедентные темпы научно-технического развития предоставляют впечатляющие результаты по идентификации людей и различных объектов для предоставления доказательной базы. Особенно выделяются идентификации личности биометрическим методом и анализом

ДНК. Используя эти методы в сочетании с традиционными, можно достичь больших результатов по раскрытию преступлений и их предотвращению.

Обобщая опыт зарубежных стран, автор представляет ряд результативных методов, используемых по борьбе с преступностью.

Ключевые слова: идентификация, биометрический параметр, ДНК, отпечаток пальца, почерк.

NEW IN CRIMINALISTICS

Alexanyan Beniamin

*Associate Professor of the Chair of Operative
Intelligence activity and Criminalistics of
Law Faculty of the Academy of Educational
Complex of Police of the Republic of Armenia,
Police Lieutenant Colonel*

The unprecedented rates of scientific and technical development provide effective results, have argumentative role for different kinds of objects for the identification. There are specified, especially, the biometric parameters of identification methods with DNA characteristics. Combining them with traditional methods, we can record significant success for preventing and discovering the crimes.

Generalizing the results of researches, made in foreign countries, the author presents several modern methods for increasing the productivity of countering the crime.

Keywords: identification, biometric parametr, DNA, fingerprint, handwriting.

**ՎՆԱՍՎԱԾՔՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ
ԱՎՏՈՏՐԱՆՍՊՈՐՏԱՅԻՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՎՆԱՍԻ ՉԱՓԻ
ՈՐՈՇՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

Աղայան Ռուբեն

*ՀՀ ԳԱԱ «Փորձաքննությունների
ազգային բյուրո» ՊՈԱԿ-ի
Ապրանքագիտական
փորձաքննությունների բաժնի
փորձագետ*

Աղայան Սարիկ

*ՀՀ ոստիկանության ՃՈ ծառայության
այլանավորման, հաշվառման և
վերլուծության բաժնի տեսուչ,
տեխնիկական գիտությունների
թեկնածու, ոստիկանության լեյտենանտ*

Դատական ավտոապրանքագիտական փորձաքննությունների կատարման բնագավառում, ավտոտրանսպորտային միջոցների վթարների կամ այլ հանգամանքներում առաջացած մեխանիկական վնասվածքների հետևանքով պատճառված վնասի չափի արժեքային մեծության որոշման համար ներկայումս Հայաստանի Հանրապետությունում գոյություն չունի համապատասխան կառույցների կողմից մշակված և հաստատված մեկ ընդհանուր մեթոդաբանություն: Հարկ է նշել, որ ԱՊՊԱ ոլորտում ավտոտրանսպորտային միջոցների վթարների դեպքում առաջացած վնասվածքների հետևանքով պատճառված վնասի փոխհատուցման ժամանակ վնասի չափի արժեքային մեծությունը որոշվում է «ԱՊՊԱ ընդհանուր պայմաններ» RL1-001 Կանոններում նշված մեթոդաբանության համաձայն: Ըստ այդ Կանոնների վնասի չափի արժեքային մեծության որոշումը կիրառելի է միայն ԱՊՊԱ ոլորտում՝ ապահովագրական պատահարի արդյունքում գույքին պատճառված վնասների գնահատման ու փոխհատուցման ժամանակ, և պետք է փաստել, որ այդ Կանոններում բերված մեթոդաբանությունն էականորեն տարբերվում է դատական ավտոապրանքագիտական փորձաքննություններ կատարելիս վնասի չափի արժեքային մեծության որոշման ժամանակ կիրառվող մեթոդաբանությունից:

Ստացվում է այնպես որ, եթե անհրաժեշտություն է առաջ գալիս վնասի հատուցման նպատակով տարբեր տեսակի հատուցման համակարգերով (ԱՊՊԱ հատուցում և քաղաքացիական հայցերով հատուցում) ունենալ երկու տարբեր մեթոդաբանական հիմքերով տրված փորձագիտական եզրակացություններ, ապա հնարավոր է միևնույն վթարի կապակցությամբ երկու եզրակացությունների արդյունքները տարբերվեն միմյանցից:

Նշված խնդրից ելնելով ներկայումս ՀՀ ԳԱԱ «Փորձաքննությունների ազգային բյուրո» ՊՈԱԿ-ում իրականացվում է գիտամեթոդական աշխատանքներ՝ նպատակ ունենալով վերոնշյալ խնդրին վերաբերող լուծման ուղղություններ առաջարկել՝ հիմքում ամրագրելով հետևյալ սկզբունքները.

ա) փորձագիտական հետազոտությունների արդյունքներով ապացուցողականության, ճշտության, լիարժեքության և օբեկտիվության ապահովում,

բ) ավտոապրանքագիտական դատական և ոչ դատական փորձաքննությունների կատարման ընթացքում կիրառվող միասնական մեթոդաբանության ապահովում:

Հիմնվելով տրանսպորտային միջոցների հետ կապված արտասահմանյան և հայրենական ժամանակակից փորձագիտական հետազոտությունների, վերլուծությունների, ինչպես նաև տրանսպորտային միջոցների վերանորոգման համար անհրաժեշտ նյութերի, տրանսպորտային միջոցների վերանորոգման աշխատանքների և տրանսպորտային միջոցների ապրանքային շուկաների ուսումնասիրությունների վրա՝ իրականացվող գիտամեթոդական աշխատանքում կատարվում են կիրառական տարբեր մեթոդների վերլուծություններ, համադրումներ, ինչպես նաև համակարգվում են՝ ՀՀ-ում գործող նորմատիվ իրավական ակտերի, նորմատիվ-տեխնիկական և մեթոդական փաստաթղթերի այն դրույթները, որոնք վերաբերում են դատական փորձաքննության հարցերին և տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական շահագործման կանոններին, ինչպես նաև՝ տրանսպորտային միջոցների փորձաքննության գործընթացի հետ կապված հայրենական և արտասահմանյան գործնական փորձը:

Արդյունքում, վերոնշյալ խնդրի լուծման ուղղությունները հիմնականում խարսխվում են որոշակի մեթոդաբանություններից, դրանք են.

- **USU-ի արժեքի որոշման մեթոդաբանությունը**, որով ներկայացվելու են ավտոտրանսպորտային միջոցի համեմատական և ծախսային մեթոդներով գնահատման առանձնահատկություններ, հաշվի առնելով դրա տեխնիկական վիճակը, մաշվածությունը, համալրվածությունը, արատների առկայությունը և այլն, ինչպես նաև նշված մեթոդներով ստացված արդյունքների համաձայնեցումը: Ներկայացվելու է նաև հատուկ պայմաններում իրացման դեպքում, ապալրակազմված վիճակում գտնվող, շահագործողական արատներ և անսարքություններ ունեցող USU-ի գնահատման յուրահատկությունները:

- **USU-ի վերականգնման ծախսերի որոշման մեթոդաբանությունը**, որով

ներկայացվելու են վնասված ավտոտրանսպորտային միջոցների վերանորոգման-վերականգնման աշխատանքների ծավալի, պահեստամասերի արժեքների և վերանորոգման-վերականգնման աշխատանքների արժեքների որոշման մոտեցումները:

• **USU-ի պիտանի մնացած մասերի արժեքի որոշման մեթոդաբանությունը**, որով ներկայացվելու են ոչնչացման (80% և ավելի վնասի) դեպքում դրա մնացորդային արժեքի հաշվարկման մեխանիզմը, մասնավորապես՝ մնացորդային արժեքի հաշվարկման պայմանները, վնասված USU-ի պիտանի համարվող մասերի հատկանիշները, ինչպես նաև պիտանի մնացած մասերի հետ կապված փորձաքննության անցկացման ընթացակարգը:

• **USU-ի ապրանքային արժեքի կորստի որոշման մեթոդաբանությունը**, որով ներկայացվելու են որոշակի մոտեցումներ, թե ինչով է պայմանավորված ավտոտրանսպորտային միջոցի ապրանքային արժեքի կորուստը և ինչպես են կատարվում դրա մեծության հաշվարկները: Ապրանքային արժեքի կորուստը պայմանավորված է նրանով, որ ավտոտրանսպորտային միջոցների առանձին տեսակների վնասվածքների վերականգնման աշխատանքներից հետո, այն ուղեկցվում է ձևաչափական պարամետրերի, կառուցվածքային նյութերի ֆիզիկաքիմիական բնութագրերի անդարձելի փոփոխություններով, որոնք բերում են ֆունկցիոնալ և շահագործողական բնութագրերի միանշանակ վատացման, ինչի հետևանքով էլ օբյեկտիվորեն հնարավոր չէ վերականգնել ավտոտրանսպորտային միջոցի մինչվնասվածքային տեխնիկական վիճակը:

Գիտամեթոդական աշխատանքի ընթացքում մշակվելու են նաև տարբեր կարգի ցուցումներ, տեղեկատու տվյալների աղյուսակներ, անհրաժեշտ տեխնիկական, իրավաբանական, տնտեսագիտական և գնահատման հիմնական հասկացությունների ցուցակ:

Դատական ավտոապրանքագիտական փորձաքննության առարկան՝ ավտոտրանսպորտային միջոցի տեխնիկական վիճակի մասին փաստացի տվյալների պարզումն է. դրա պատկանելիությունը որոշակի մակնիշին և մոդելին, տեխնիկական վնասվածքների առկայությունը և բնույթը, դրանց առաջացման պատճառները, ավտոտրանսպորտային միջոցի և դրա առանձին դետալների, հանգույցների, ագրեգատների արժեքի, վերականգնողական վերանորոգման արժեքի, ավտոտրանսպորտային միջոցի ապրանքային արժեքի կորստի պարզումը՝ ճանապարհատրանսպորտային պատահարների արդյունքում կամ այլ հանգամանքներում:

Համադրվել և դիտարկվել են ավտոապրանքագիտական փորձաքննությունների օբյեկտները, որոնք կարող են հանդիսանալ.

- ավտոտրանսպորտային միջոցն ամբողջությամբ, դրա դետալները, հանգույցները և ագրեգատները,

- ավտոարտադրողների, ավտոսպասարկման ծառայություններ մատուցող կազմակերպությունների, առևտրի ոլորտի ներկայացուցիչների և այլնի կողմից տրամադրված տեղեկատվությունները,

- գանգվածային տեղեկատվության միջոցների, համացանցի տվյալների, տեղեկատուների տվյալները, լուսանկարները, որոնք վերաբերվում են փորձաքննության առարկային,

- նյութերը և փաստաթղթերը, որոնք ներկայացվել են փորձագիտական հետազոտության անցկացման համար:

Դիտարկվող ավտոապրանքագիտական փորձաքննությունների և հետազոտությունների շրջանակներում կարող են լուծվել հետևյալ խնդիրները.

- փորձաքննության օբյեկտի նույնականացում (հետազոտությանը ներկայացված ավտոտրանսպորտային միջոցի մակնիշի, տիպարի (մոդելի), վերափոխության (մոդիֆիկացիայի), լրակազմության, թողարկման տարեթվի կամ արտադրության ժամանակահատվածի փաստացի տվյալների պարզում,

- ավտոտրանսպորտային միջոցի ընդհանուր տեխնիկական վիճակի կամ դրա առանձին դետալի, հանգույցի, ագրեգատի փաստացի տվյալների պարզում,

- ճանապարհատրանսպորտային պատահարի հետ կապված կամ այլ վնասվածքների արդյունքում, ավտոտրանսպորտային միջոցի վերականգնողական վերանորոգման արժեքի և տեխնոլոգիաների որոշում,

- տեխնիկական վնասվածքների ծավալի, բնույթի, առկայության և դրանց կոնկրետ իրադարձությունից առաջացման /ծագման/ առարկայի նույնականացման պարզում,

- ավտոտրանսպորտային միջոցի, դրա բաղկացուցիչների մաշվածության որոշում,

- ավտոտրանսպորտային միջոցի և դրա առանձին տարրերի շուկայական արժեքի որոշում,

- ավտոտրանսպորտային միջոցի պիտանի մնացած մասերի արժեքի պարզումը,

• ավտոտրանսպորտային միջոցի ապրանքային արժեքի կորստի որոշումը:

Ներկայումս Հայաստանի Հանրապետությունում ավտոապրանքագիտական փորձաքննություններ կատարելիս ավտոտրանսպորտային միջոցների վնասի չափի որոշման հաշվարկներ իրականացնելիս, փորձագետների կողմից ինչպես ԱՊՊԱ Կանոնների համաձայն, այնպես էլ դատական ավտոապրանքագիտական փորձաքննություններ կատարելիս վնասվածքների վերականգնման հետ կապված աշխատանքների արժեքի մեծությունը ընդունվում է սովյալ շուկայում ձևավորված համանման վերանորոգման աշխատանքների պատշաճ որակով կատարման դիմաց սովորաբար գանձվող միջին գինը, ինչը կարող է սուբյեկտիվ լինել:

Վերոգրյալից ելնելով, իրականացվող գիտամեթոդական աշխատանքում նախանշվել են այն ուղղությունները, որոնցով անհրաժեշտ է առաջնորդվել՝ հիմնվելով նորմա-ժամ հասկացողության կիրառման վրա՝ աշխատանքների հնարավորինս ճշգրիտ արժեքային մեծություններ ստանալու նկատառումով: Ինչպես նաև մշակվում է մեխանիզմ, որի միջոցով ՀՀ շուկայում վերականգնման աշխատանքներ կատարելիս այդ աշխատանքների արժեքը կորոշվի նորմա-ժամի միջին արժեքի կիրառմամբ:

Ավտոապրանքագիտական փորձաքննություններ կատարելիս ավտոտրանսպորտային միջոցների վերականգնման արժեքը որոշելուց վերանորոգման աշխատանքների նորմա-ժամ արժեքը, կախված վերանորոգման աշխատանքի տեսակից, փորձագետի կողմից կարող է պարզվել ՀՀ շուկայում մատուցվող ծառայությունների միջին սակագնից ելնելով: Նորմա-ժամ արժեքը ՀՀ-ում գործող վերանորոգման ծառայություններ մատուցող այն կազմակերպությունների հաստատված սակագներից ելնելով է պարզվում, որոնք ունեն անհրաժեշտ համապատասխան սարքավորումներ, հանդերձանք և որակավորված անձնակազմ, և ովքեր կատարում են կոնկրետ մակնիշի ավտոտրանսպորտային միջոցի արտադրողի նորմատիվներին համապատասխանող անհրաժեշտ վերանորոգման աշխատանքները:

Անհրաժեշտ է նշել նաև, որ գիտամեթոդական աշխատանքի նպատակն է՝ առաջարկվող մեթոդների կիրառությամբ ապահովել իրականացվող հետազոտությունների արդյունքների հիմնավորվածությունը, ճշտությունը, ապացուցողականությունը և օբյեկտիվությունը: Այն կարող է օգտագործվել:

ա) դատական ավտոապրանքագիտական փորձագետների կողմից, ովքեր ունեն «Ավտոտրանսպորտային միջոցների հետազոտություն վերականգնման, վերանորոգման և մնացորդային արժեքի որոշման նպատակով» փորձաքննություն կատարելու որակավորում,

բ) դատական փորձագետների մասնագիտական վերապատրաստման և որակավորման բարձրացման ժամանակ:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգիրք:
2. ՀՀ ճանապարհային երթևեկության կանոնները, Երևան 2007:
3. Կանոններ RL1-001 (ԱՊՊԱ ընդհանուր պայմաններ) «Հայաստանի ավտոապահովագրողների բյուրո» Իրավաբանական անձանց միություն, Երևան, 2017, 156 էջ:
4. Ս.Ռ.Աղայան, Ռ.Ս.Աղայան, Ա.Ա.Առաքելյան. Ավտոտրանսպորտային միջոցների ոչնչացման դեպքում դրա մնացորդային արժեքի հաշվարկման մեթոդաբանությունը: (Հայաստանի ճարտարագիտական ակադեմիայի լրաբեր) Գիտատեխնիկական հոդվածների ժողովածու, հատոր XII, №3, Երևան 2015, էջ 517-519:
5. Судебная транспортно-трасологическая экспертиза. Москва, 1977г.
6. Махнин Е.Л., Федотов С.В. Казюлин А.С. Исследование автотранспортных средств в целях определения стоимости восстановительного ремонта и оценки. (Методические рекомендации для судебных экспертов) Теория и практика судебной экспертизы. Научно-практический журнал, М.: Наука 1(9), 2008, с.148-174) 2008.
7. Методическое руководство по определению стоимости автотранспортных средств с учетом естественного износа и технического состояния на момент предъявления (РД 37 009 015-98) издание восьмое, переработанное и дополненное. М.:«ПРАЙС-Н» 2010.
8. Махнин Е.Л., Федотов С.В. и др. Исследование автотранспортных средств в целях определения стоимости восстановительного ремонта и оценки (Методические рекомендации для судебных экспертов) М. РФЦСЭ, 2013-128с.
9. Нагайцев А.А. Исследование маркировочных обозначений легковых автомобилей зарубежного производства: ЭКЦ МВД России. М.: 1999.

**ՎՆԱՍՎԱԾՔՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ
ԱՎՏՈՏՐԱՆՍՊՈՐՏԱՅԻՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՎՆԱՍԻ ՉԱՓԻ
ՈՐՈՇՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

Աղայան Ռուբեն

*ՀՀ ԳԱԱ «Փորձաքննությունների
ազգային բյուրո» ՊՈԱԿ-ի
Ապրանքագիտական
փորձաքննությունների բաժնի
փորձագետ*

Աղայան Սարիկ

*ՀՀ ոստիկանության ՃՈ ծառայության
այլանավորման, հաշվառման և
վերլուծության բաժնի տեսուչ,
տեխնիկական գիտությունների
թեկնածու, ոստիկանության լեյտենանտ*

Հոդվածում բերված է ՀՀ-ում ավտոապրանքագիտական փորձաքննությունների կատարման բնագավառում, ավտոտրանսպորտային միջոցների վթարների դեպքում կամ այլ հանգամանքներում առաջացած մեխանիկական վնասվածքների հետևանքով պատճառված վնասի չափի որոշման համար ԱՊՊԱ ոլորտում և դատական ավտոապրանքագիտական փորձաքննությունների կատարման ժամանակ կիրառվող մեթոդների տարբերությունը և դրա հետևանքով առաջ եկող խնդիրը: Նշված խնդրից ելնելով՝ հոդվածում լուսաբանվում է ներկայումս ՀՀ ԳԱԱ «Փորձաքննությունների ազգային բյուրո» ՊՈԱԿ-ում այդ ուղղությամբ իրականացվող գիտամեթոդական աշխատանքների նպատակները և դիտարկվող մեթոդաբանական մոտեցումները:

Բանալի բառեր. ավտոտրանսպորտային միջոցներ (ԱՏՄ), մեթոդաբանություն, ԱՊՊԱ ոլորտ, մեթոդական ուղեցույց, ավտոապրանքագիտական փորձաքննություն:

ОСОБЕННОСТИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СТЕПЕНИ ВРЕДА АВТОТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ В РЕЗУЛЬТЕАТЕ ПОВРЕЖДЕНИЙ

Агаян Рубен Саргисович

*НАН РА «Национальное бюро
экспертиз» ГНКО, эксперт отдела
товароведческих экспертиз*

Агаян Сарик Рубенович

*Инспектор отдела планирования, учета и
анализа обеспечения дорожной полиции
Республики Армения, кандидат
технических наук, лейтенант полиции*

В статье рассматриваются методологические различия в сфере выполнения автотовароведческих экспертиз при определении ущерба, нанесенного в результате аварий автотранспортных средств в области деятельности ОСАГО и судебных экспертиз, или механических повреждений, полученных при других обстоятельствах, а также как следствие, возникшее в результате этого вопроса. С учетом рассматриваемых проблем, в статье проанализированы реализуемые в настоящее время в Национальном бюро экспертиз РА научно-методические и методологические подходы по данной теме.

Ключевые слова: автотранспортные средства, методология, ОСАГО, методический путеводитель, автотовароведческая экспертиза.

THE PECULIARITIES OF DETERMINING THE LEVEL OF HARM CAUSED AS A RESULT OF MOTOR VEHICLES' DEAMAGE

Aghayan Ruben

*NAS RA "National Bureau of Expertises"
SNPO, Expert of Commodity Expertises
Department*

Aghayan Sarik

*Inspector of the Department of Planning,
Accounting and Analysis of the Traffic
Police of the Republic of Armenia, PhD in
Technical Sciences, Police Lieutenant*

The article discusses methodological differences in the sphere of conducting auto-commodity expertise for determining the level of harm caused as a result of

motor vehicle accidents in the field of CMTPL and forensic expertise, or mechanical damage caused as a result of other circumstances, as well as problems encountered as a consequence of it. Taking into account the discussed issues, the article analyzes the scientific methodological and methodological approaches currently being implemented on this topic in National Bureau of Expertises.

Keywords: motor vehicles, methodology, CMTPL, methodical guidance, auto-commodity expertise.

ԿՐԱԿՈՑԻ ՀԵՌԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՄԱՆ ԱՐԴԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Գասպարյան Աշոտ

ՀՀ ԳԱԱ «Փորձաքննությունների ազգային բյուրո»

ՊՈԱԿ-ի Չգաբանական փորձաքննությունների

բաժնի փորձագետ

Կրակոցի հեռավորության ճիշտ որոշումը կարևոր նշանակություն ունի հրազենային վնասվածքների փորձաքննություն կատարելիս: Այն հնարավորություն է տալիս որոշ հարցեր պարզաբանել. օրինակ, կարո՞ղ էր տուժողն ինքն իրեն հասցնել նշված վնասվածքը, թե՞ այն պատճառով է մեկ ուրիշի կողմից, այդպիսով՝ հաստատելով կամ ժխտելով սեփական ձեռքերով կրակելու հնարավորությունը:

Դատաձգաբանական փորձագիտական բնագավառում ընդունված է տարբերել կրակոցի հետևյալ տարածությունները՝ ընդհուպ կրակոց, կրակոց մոտիկ տարածությունից և կրակոց հեռու տարածությունից: Ֆիքսված բոլոր տարածություններից կատարված կրակոցները բնութագրվում են իրենց առանձնահատկություններով, որոնք պետք է հաշվի առնել փորձաքննության կատարման ժամանակ: Կրակոցի հեռավորության որոշման համար անհրաժեշտ է հետազոտել լրացուցիչ գործոնների առանձնահատկությունները: Կրակոցի ժամանակ, բացի գնդակից, փողաբերանից դուրս են թռչում լիցքաթափման այլ մասնիկներ, որոնք արգելքի (մարդու մարմնի) վրա թողնում են հետքեր, նույնիսկ վնասվածքներ: Կրակոցի լրացուցիչ գործոններից են օդը, գազերը, բոցը, մուրը, վառողի հատիկները և օտար մասնիկները (քսուք, ժանգ, մետաղի ծանր մասնիկներ և այլն): Այդ գործոններն առաջանում են վառողի այրման և քայքայման հետևանքով, ուստի հիմնականում կապված են դրա քանակի ու որակի հետ: Այսպիսով՝ հրազենային վնասվածքների փորձաքննություն կատարելիս նախ այդ լրացուցիչ գործոններն օգնում են լուծելու այնպիսի կարևոր առաջադրանք, ինչպիսին է կրակոցի հեռավորության որոշումը, սակայն մյուս կողմից, այդ լրացուցիչ գործոնների հետ փորձագիտական հետազոտություններ իրականացնելը, հաշվի առնելով տվյալ գործում արդյունքների հավաստիության և ապացուցողականության կարևորությունը, բարդ է և նոր մոտեցումների կարիք ունի:

Դատափորձագիտական ինստիտուտների եվրոպական ցանցի (ENFSI)

վերահսկողության ներքո գործող փորձագիտական «Հրազեն-կրակոցի արգասիքներ» աշխատանքային խմբի նախագծի FSDS 2015 ծրագրի շրջանակներում ՀՀ ԳԱԱ «Փորձաքննությունների ազգային բյուրո» ՊՈԱԿ-ին 2015թ.-ին հայտ էր ներկայացվել՝ մասնակցություն ունենալու կրակոցի հեռավորության որոշման իրականացման երկու փուլից բաղկացած աշխատանքներին (Project Home /2011/ASEC/AG/2489):

Հարկ է նշել, որ ծրագրին մասնակցել են 45 տարբեր երկրների լաբորատորիաներ, որոնցից 39-ը եվրոպական լաբորատորիաներ՝ 21 տարբեր երկրներից, ներառյալ 13-ը Գերմանիայից, 4 լաբորատորիաներ՝ ԱՄՆ-ից, մեկական՝ Ավստրալիայից և Իգրայելից: Հայաստանի Հանրապետությունից Փորձաքննությունների ազգային բյուրոյի ձգաբանական փորձաքննությունների բաժինը ակտիվ մասնակցություն է ունեցել կրակոցի հեռավորության որոշման գիտամեթոդական հիմնավորումներ ունեցող փորձարարական հետազոտությունների կատարմամբ նոր տեխնոլոգիայի մշակման գործընթացին:

Իրականացվող ծրագրի շրջանակներում բոլոր երկրների մասնակից կառույցներին ուղարկված էր տարբեր հեռավորություններից կատարված կրակոցների թվով 14 քաթանից գործվածքակտորներ՝ որոնցից թվով 12-ի վրա կատարված կրակոցի հեռավորությունները հայտնի էին, իսկ թվով 2-ի վրա կատարված կրակոցի հեռավորությունները՝ անհայտ:

Ներկայացված տարբեր հեռավորություններից կատարված կրակոցների թվով 14 քաթանից գործվածքակտորների վրա կապարի մետաղացման հետքերի հետազոտության համար կիրառվել է **դիֆուզ-հպումնային** եղանակը (ՂՀԵ): Նշված հետազոտությունը կատարվել է լուսանկարչական թղթով (թուղթը նախօրոք ենթարկվել է ֆիքսման) կապարի մետաղացման հետքեր հայտնաբերելու նպատակով: Ըստ այդ մեթոդի՝ ֆիքսված ֆոտոթղթերը 3 րոպե տևողությամբ 25% քացախաթթվի լուծույթի մեջ թողնելուց հետո իրենց էմուլսիոն մակերեսով դրվել է հետազոտվող մակերևույթի վրա և 10 րոպե տևողությամբ գտնվել է մամլիչի տակ՝ ապահովելով 1կգ ուժ 1սմ քառակուսու վրա ճնշում: Այնուհետև ֆոտոթղթը մշակվել է 0,2% նատրիումի ռոդիզոնատի ջրային լուծույթով և կապարի մետաղացման հետքերը հայտնաբերվել է կարմրա-մանուշակագույն գունավորմամբ [1, 2, 3]:

Ստացված կոնտակտագրամների հայտնաձևմամբ պարզվել է.

- ներկայացված նմուշ A-ի (20-30սմ) վրա դրված կոնտակտագրամի վրա կապարի մետաղացման հետքերը հայտնաբերվեցին կարմրա-մանուշակագույն

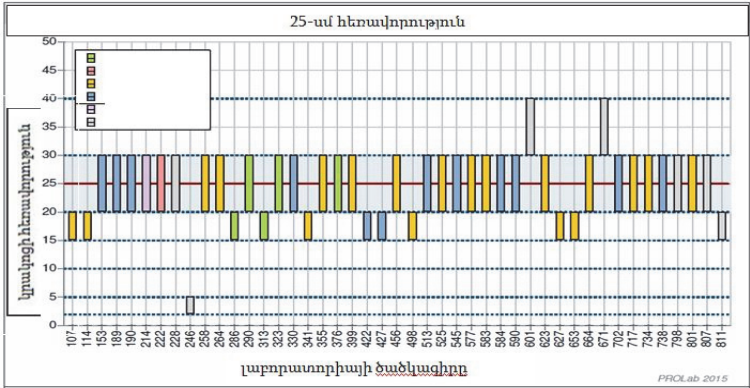
մոտ 35մմ տրամագիծ ունեցող հոմոգեն շրջանի տեսքով, որից դուրս՝ բազմաթիվ մեծ և փոքր կետային ներդրումների տեսքով: Հատուկ պետք է նշել, որ հոմոգեն շրջանի կենտրոնում քիչ նկատելի է շրջանին տարալուծված մոտ 10մմ տրամագծով շփման շրջակողը,

- ներկայացված նմուշ B-ի (40-60սմ) վրա դրված կոնտակտագրամի վրա կապարի մետաղացման հետքերը հայտնաբերվեցին կարմրա-մանուշակագույն մոտ 10մմ տրամագծով շփման շրջակողի տեսքով, որի շուրջ՝ թույլ ինտենսիվությամբ մոտ 120մմ տրամագիծ ունեցող շրջանում բազմաթիվ մեծ և փոքր կետային ներդրումների տեսքով:

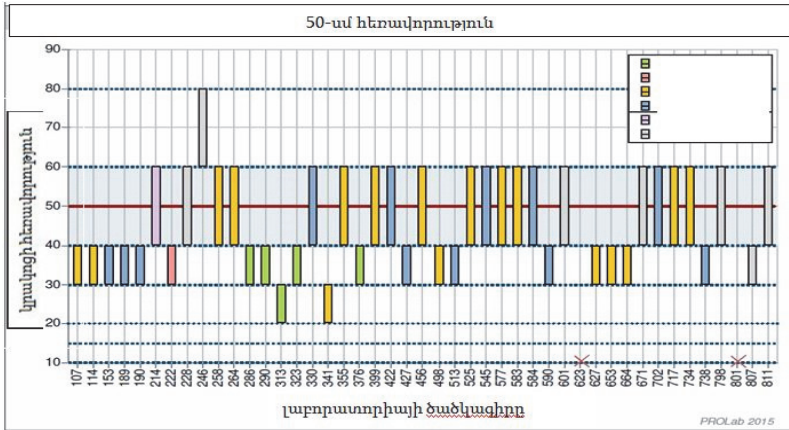
Ներկայացված նմուշ A-ի և նմուշ B-ի դեպքում ստացված կոնտակտագրամների վերլուծությունները և կատարված աշխատանքների կոնտակտագրամները, որոնք թվագրված են 702 համարի տակ, ուղարկվել են Գերմանիայի Վիսբադեն քաղաքի Դաշնային քրեական ոստիկանությունում կոորդինացնող աշխատանքային խմբին:

Կրակոցի հեռավորության որոշման փուլային արդյունքների վերլուծության ավարտին, կոորդինացնող աշխատանքային խմբի կողմից հրապարակված տեղեկատվությամբ՝ երկու անհայտ կրակոցներից իրականում նմուշ A-ն կատարվել 25սմ հեռավորությունից, նմուշ B-ն՝ 50սմ հեռավորությունից: Միաժամանակ ներկայացվել են երկու փուլերի վերլուծության արդյունքները, որոնց համաձայն, ծրագրի շրջանակներում մասնակից երկրների 45 լաբորատորիաներից թվով 17 լաբորատորիաներ ճշգրիտ որոշել են երկու անհայտ կրակոցի հեռավորությունները:

Ստորև ներկայացված գծապատկերում պատկերված են ծրագրին մասնակցած երկրների 45 լաբորատորիաներից ստացված նմուշ A-ի աշխատանքների կոնտակտագրերով որոշված կրակոցի հեռավորությունները.

Ստորև ներկայացված գծապատկերում պատկերված են ծրագրին մասնակցած երկրների 45 լաբորատորիաներից ստացված նմուշ B-ի աշխատանքների կոնտակտագրերով որոշված կրակոցի հեռավորությունները.

Ծրագրին մասնակցած երկրների 45 լաբորատորիաներից ստացված նմուշ A-ի և նմուշ B-ի համար որոշված կրակոցի հեռավորությունների համադրման արդյունքները բերված է ստորև ներկայավող աղյուսյակում.

		50ամ հեռավորությունից կատարված կրակոց					
		20-30սմ	30-40սմ	40-60սմ	60-80սմ	անարդյուք	ընդամենը
25ամ հեռավորությունից կատարված կրակոց	... 2-5սմ				1 (2.2%)		1 (2.2%)
	... 15-20սմ	2 (4.4%)	7 (15.6%)	2 (4.4%)			11 (24.4%)
	... 20-30սմ		12 (26.7%)	17 (37.8%)		12 (4.4%)	31 (68.9%)
	... 30-40սմ			2 (4.4%)			2 (4.4%)
	ընդամենը	2 (4.4%)	19 (42.2%)	1 (46.7%)	1 (2.2%)	2 (4.4%)	1 (100.0%)

Տարբեր հեռավորություններից կատարված կրակոցների հետազոտության աշխատանքներում կարևորվում է հնարավոր տեխնիկական սխալի հետևանքով ստացված արդյունքների մոտավոր գնահատման հնարավորությունը: Ինչպես երևում է կրակոցի հեռավորությունների համադրման աղյուսակից, 25ամ և 50ամ հեռավորություններից կատարված կրակոցների ճշգրիտ արդյունքներ ունեն ընդամենը 17 լաբորատորիաներ՝ մասնակիցների 37.8%-

ը, որոնց թվում ներառված են նաև ծրագրին մասնակցած «Փորձաքննությունների ազգային բյուրո» ՊՈԱԿ-ի Ձգաբանական փորձաքննությունների բաժնի փորձագետների կողմից ցուցաբերած դրական արդյունքները, ինչը հաստատվել է 30.05.2015թ. -ին տրված հավաստագրով:

Հարկ է նշել, որ ծրագրին մասնակցած երկրների շուրջ 45 լաբորատորիաներից լավագույն արդյունքներ ներկայացրած թվով 14 լաբորատորիաների քրեագետ գիտնականներ (թվով 11 տարբեր երկրներից), մասնակցել են եզրափակիչ փուլի հանդիպմանը, որի ժամանակ «Հմտության թեստ (Proficiency test) կրակոցի հեռավորության քրեագիտական որոշման FDSO 2015» ծրագրի շրջանակներում կրակոցների հեռավորությունների նմուշների վերլուծության ստացված արդյունքների հիման վրա մշակվել է ալգորիթմ, ինչն էլ ներդրվել և փորձարկվել է կրակոցի հեռավորության ավտոմատ որոշման ծրագրային նոր վեր-գործիքի միջոցով [4]:

Կատարված աշխատանքները, մշակված մեթոդի շրջանակներում, նպատակ են հետապնդել համակարգչային ծրագրի օգնությամբ ստանալ կրակոցի հեռավորությունը, որը հնարավորություն կտա փորձագետներին հետազոտության ընթացքում որոշել կրակոցի հեռավորությունը, հիմնվելով գործիքի միջոցով ստացվող հետևյալ արդյունքների վրա.

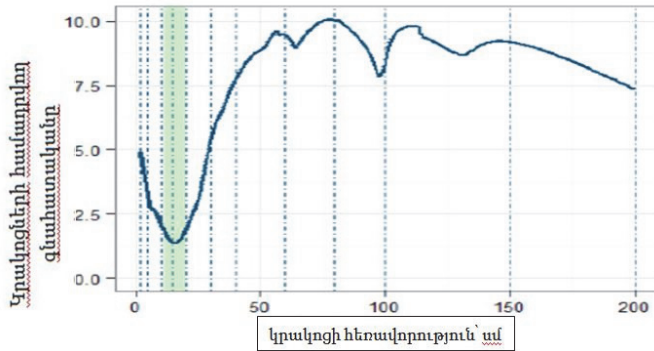
- Դեպքի վայրից ստացված հրազենի կրակոցի լրացուցիչ գործոններում կատարված մոդելի և համադրելի կրակոցների լրացուցիչ գործոններում կատարված մոդելների նկարների համեմատության հիման վրա այս գործիքն ավտոմատ կերպով որոշում է նմուշի վիճակագրական պարամետրերը:

- Որոշում է ուսումնասիրվող կրակոցի հեռավորությունը տրված համեմատելի կրակոցների միջև՝ օգտագործելով չափման անորոշությունը հաշվի առնող տրամաչափարկման (կալիբրացիայի) մոդելավորումը:

Փորձագետը օնլայն ծրագրում (տեղակայված է www.quodata.de/sdd.php կայքում) մասնավորեցնում է կրակոցի պարամետրերը, ինչպիսիք են հրազենը, զինամթերքը, փոխանցման միջոցը և ռեագենտը, ապա ներբեռնում դեպքի վայրից ստացված լրացուցիչ գործոններում կատարված կրակոցի մոդելի պատկերը, որից հետո ներբեռնում կամ ընտրում է համեմատելի լրացուցիչ գործոններում կատարված կրակոցների պատկերները [5]:

Ստորև ներկայացված է կրակոցի հեռավորության և լրացուցիչ գործոններում կատարված կրակոցի մոդելների համադրմամբ գնահատականների գրաֆիկական պատկերը:

Ներկայացված գծապատկերում լրացուցիչ գործոններում կատարված կրակոցի մոդելների նկարների հիման վրա կրակոցի հեռավորությունը գնահատվել է 15.8սմ՝ 12-20 սմ միջակայքում, 95% հավանականությամբ, այսինքն՝ 10 և 20սմ համեմատելի կրակոցների միջև:

Հարկ է նշել, որ կատարված հետազոտությամբ ստացված արդյունքների ճշգրտությունը կախված է մի շարք գործոններից, ինչպիսիք կարող են հանդիսանալ.

- դեպքի վայրից ներկայացված հրազենային վնասվածքի կոնտակտագրամը, որի չափորոշիչները պետք է ստացված լինեն վերը նշված մեթոդի հստակ կիրառմամբ,

- զենքի, զինամթերքի տեսակը,
- վնասված օբյեկտի նյութի տեսակը և այլն:

Վերը նշված մեթոդի կիրառությունը կարևորվում է քրեագիտական փորձաքննությունների բնագավառում հնրավորինս օբյեկտիվորեն պարզելու լրացուցիչ գործոններում իրականացված կրակոցի ճշգրիտ հեռավորությունը՝ ուղղակիորեն ազդեցություն ունենալով հրազենի կիրառմամբ կատարված հանցագործությունների բացայտման ապացուցողականության, ինչպես նաև դրանց կանխման գործում:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. "Современные методы установления дистанции (расстояния) выстрела", (Экспертная техника, выпуск 100), ВНИИ судебной экспертизы, М: 1988, 87с.
2. "Определение расстояния выстрела", (выпуск 2, РФЦ судебной экспертизы, М: 1995, 179с.
3. Weber, P., and D. Scott. Applying firearm identification procedures in the analysis of percussion caps. AFTEJ, 37 (1), 2005, p.34-44.

4. Ludwig Niewöhner, Martin Barth, Dieter Neimke, Silke Latzel, Amalia Stamouli, Bart Nys, Lawrence Gunaratnam, Kira Fries, Steffen Uhlig, Henning Baldauf. Development, design, and realization of a proficiency test for the Forensic Determination of Shooting Distances – FDSD 2015. Forensic Chemistry, 1, 2016, p. 22-30.
5. /<https://quodata.de/sdd.php/>.

ԿՐԱԿՈՑԻ ՀԵՌԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՄԱՆ ԱՐԴԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Գասպարյան Աշոտ

*ՀՀ ԳԱԱ «Փորձաքննությունների ազգային բյուրո»
ՊՈԱԿ-ի Ձգաբանական փորձաքննությունների
բաժնի փորձագետ*

Հոդվածում դիտարկվում է մոտ տարածությունից (2սմ-200սմ) կատարված կրակոցի հեռավորության որոշման կիրառական մեթոդաբանության հարցը, ինչը կարևոր նշանակություն ունի հրազենային վնասվածքների հետազոտության և փորձաքննությունների կատարման ընթացքում: Գործող փորձագիտական «Կրակոցի հեռավորության քրեագիտական որոշման և հրազեն-կրակոցի արգասիքներ (GSR)» աշխատանքային եվրոպական խմբի FDSD 2015 ծրագրի շրջանակներում անհայտ կրակոցի հեռավորության նմուշների վրա կատարվել են հետազոտություններ՝ ավտոմատ որոշման նոր վեբ-գործիքով, որը չափանշում է ուսումնասիրվող կրակոցի հեռավորությունը՝ համեմատելի կրակոցների հեռավորությունների ընտրանքի հիմքով:

Բանալի բառեր. հրազեն, կրակոցի հեռավորություն, դիֆուզ-հպումնային եղանակ, մետաղացման հետքեր, քրեագիտություն:

СОВРЕМЕННЫЕ СПОСОБЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ РАССТОЯНИЯ ВЫСТРЕЛОВ

Гаспарян Ашот Рафикович

*Эксперт отдела баллистических экспертиз
НАН РА «Национальное бюро экспертиз» ГНКО*

В статье представлены вопросы практической реализации метода определения расстояния выстрелов, сделанных на небольшом расстоянии (2см-200см), что имеет большое значение при проведении экспертиз пулевых ранений. В рамках программы FDSO 2015 проекта, действующей рабочей европейской группы "Криминологическое определение расстояния выстрела и продукт огнестрельного-выстрела", были проведены исследования на образцах выстрела, произведенного с неизвестного расстояния с помощью автоматически определяющего нового веб-инструмента, который определяет расстояние изучаемого выстрела, основываясь на выборности сравнительных выстрелов.

Ключевые слова: огнестрельный, расстояние выстрела, диффузно-контактный метод, следы металлизации, экспертиза, криминологический.

MODERN METHODS OF SHOOTING DISTANCE DETERMINATION

Gasparyan Ashot

*Expert of Firearms Expertises Department
NAS RA "National Bureau of Expertises" SNPO*

The article discusses the applied methodology issues of determining shooting distance of shots done from close distance (2sm-200sm), which is essential in conducting expertise on bullet wounds. In the framework of FDSO 2015 program of acting European "Criminological determination of shooting distance and the products of shots" working expert group researches on the samples of shots done from unknown distance have been done with the help of a new automatically determining web-tool, which determines the distance of examined shots on the basis of the selection range of comparable shots.

Keywords: shooting, shooting distance, diffuse-contact method, metallization traces, expertise, criminological.

ՀԱՄԿԱՑՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆՄԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ

Դավթյան Մելանյա

*ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի քոլեջի
հասարակագիտական առարկաների և հոգեբանության
ամբիոնի դասախոս, քաղ. գիտությունների թեկնածու,
ոստիկանության կապիտան*

Տրամաբանությունն ուսումնասիրում է մտածողության կառուցվածքը, բացահայտում մտքերի ու նրանց կապակցման այն ձևերը, որոնցով իրականացվում է ճանաչողությունը: Ձևական տրամաբանությունն ուսումնասիրում է մտքի հետևյալ ձևերը՝ հասկացություն, դատողություն և մտահանգում: Ներկա մեթոդական հոդվածում ընդգրկել ենք միայն «հասկացության սահմանման» բաժնի թեմաներ և դրանք հեշտ ընկալելի դարձնող օրինակներ, սխեմաներ և դիդակտիկ նյութեր:

Ներկայացված օժանդակ նյութերը կարող են առարկայական դարձնել իրավագիտական տեսական դրույթները, նպաստել մտածողության հմտությունների և տրամաբանության հասկացությունների ձևավորմանը և ընկալմանը:

Ձևական տրամաբանությունը նշանակություն ունի այնպիսի մասնագիտությունների համար, ինչպիսիք են մաթեմատիկական, լեզվաբանությունը և հատկապես իրավագիտությունը: Պատահական չէ, որ մաթեմատիկական ու տրամաբանությունը հաճախ համեմատում են մի կառույցի հետ, որտեղ մաթեմատիկայի հասկացություններն ու կատեգորիաներն աղյուսների դեր են կատարում, իսկ տրամաբանությունը՝ դրանք միմյանց ամրացնող շինանյութի՝ ցեմենտի դեր¹:

Լեզվի և մտածողության անքակտելի կապը նույնպես հայտնի է դեռ շատ վաղ ժամանակներից: Ինչպես դիպուկ բանաձևված է տրամաբանությունը մտքի քերականությունն է, իսկ քերականությունը՝ լեզվի տրամաբանությունը: Չի կարելի ճիշտ և լրիվ պատկերացում ունենալ այն բառի մասին, առանց

¹ Բրուտյան Գ., Ձևական տրամաբանության դասընթաց, Եր., 1967, էջ 55, 56:

իմանալու բառի և հասկացության փոխհարաբերությունը:

Տրամաբանական կայուն գիտելիքներն անհրաժեշտ են այն մասնագիտությունների համար, որոնցից պահանջվում են անակնկալ իրադարձություններին, դեպքերին ու երևույթներին տալ հստակ ձևակերպումներ, տրամաբանական վերլուծություններ, անսխալ կողմնորոշումներ, իսկ առաջադրված հարցերին՝ արդյունավետ լուծումներ:

Հասարակական նման մեծ հնչեղություն ունեցող մասնագիտություններից, թերևս առաջինն իրավագետի՝ կիրառական իրավունք կերտողի, այն պահպանողի, ինչպես նաև իրավական դաշտում անմիջական կիրառողի մասնագիտությունն է, որը տրամաբանական հմտության կարիք ունի: Այն այնպիսի մասնագիտություն է, որի անմիջական դիրքորոշումներից է կախված հետաքննական, նախաքննական ու ավարտական գործընթացները: Այդ է հիմք տվել «Իրավաբանական տրամաբանություն» հասկացության և դասընթացի երևան գալուն²:

Քանի որ ներկա մեթոդական ուսումնասիրությունը նախատեսված է իրավաբանների ուսուցման համար ընդհանրապես, և ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի ունկնդիրների համար մասնավորապես, հեղինակը նպատակադրվել է տրամաբանության դասընթացի մեջ ընդգրկված ուսումնաօժանդակ նյութերն ու օրինակները վերցնել իրավագիտական պրակտիկայից: Բնականաբար, երբ գործ ենք ունենում իրավաբանական հասկացությունների, դատողությունների, մտահանգումների հետ, առնչվում ենք «Իրավաբանական տրամաբանություն»³ առարկայի ոլորտի հիմնախնդիրներին ու տերմիններին: Իրավաբանական տրամաբանությունը կիրառական կոնկրետ գիտելիք է տալիս իրավագիտություն սովորող մասնագետին, որտեղ ընդհանուր տրամաբանության մեթոդները կիրառվում են մարդու գործունեության կոնկրետ այն ոլորտներում, որտեղ բխվում են իրավապահի և իրավախախտի շահերը:

Իրավաբանական գործունեությունը կապված է իրավական հարցերի

² Գ. Բրուտյան, Ձևական տրամաբանության դասընթաց, Եր., 1967, էջ 56:

³ Тер-Акопов А., Юридическая логика, Учебное пособие, М., 2002, տե՛ս Ա. Д Гематова, Логика для юристов, 2014, տե՛ս նաև Ю. В. Ивлев, Логика для юристов, М. 2000, տե՛ս նաև И. В. Малахов, Логика для юристов, М. 2002. տե՛ս նաև Л.Н. Сумаркова, Юридическая логика: коммуникативная концепция, Одесса, 2015.

հստակ ընկալման և ճիշտ որոշման ընդունման հետ: Այդ որոշումները մարդու համար ունեն ճակատագրական նշանակություն, բնականաբար, պետք է լինեն ճշմարիտ, պարտադիր և օրենքին համապատասխան: Հայտնի է, որ գուտ իրավաբանական գործունեությունը բացարձակապես մտածական գործունեություն է: Ցանկացած գործունեություն կազմված է երեք բաղադրատարրերից՝ *հոգևոր*, որը որոշում է գործունեության իմաստն ու սոցիալական ուղղվածությունը:

Դրդող՝ մոտիվացիան, որն իր մեջ ներառում է այն պահանջմունքները, հետաքրքրությունները, իդեալները, որոնք մղում են գործունեության և *ինստելեկտուալ* բաղադրատարրի մեջ, մտնում են գիտակցության և կամքի այն դրսևորումները, որոնց արդյունքում իրագործվում է գործողությունը⁴: Այստեղ առաջնայինը մոտիվացիոն տարրն է: Իրավական գործունեությունն ըստ էության, ճանաչողական գործունեություն է, իսկ ցանկացած, իրավական բնույթի հասկացության ճանաչողությունն իրականացվում է հիմնականում տրամաբանական ձևով: Իրավաբանական փաստը նշանակում է ոչ միայն հայտնաբերել, այլև ճանաչել այն, բազմաբնույթ երևույթների մեջ դասակարգել, տալ տվյալ հասկացության սահմանումը: Միայն փաստի ճանաչումից հետո է այն ստանում սոցիալական և իրավաբանական իմաստ:

Իրավաբանական հասկացություններով ու դատողություններով են կազմվում իրավաբանական հիմնական նյութերը՝ փաստաթղթերը, արձանագրությունները, զեկուցագրերը, բացատրագրերը և այլն:

Անդրադառնալով հասկացության սահմանմանը՝ նշենք, որ այն այնպիսի տրամաբանական հնար է, որն օգնում է.

- բացահայտել տվյալ հասկացության բովանդակությունը՝ ընդգծելով հասկացության մեջ արտացոլված առարկայի էական հատկությունները;

- մեկնաբանել հիմնական հասկացության նշանակությունն այլ բառերի միջոցով;

- մատնանշել այն հատկությունները, որոնցով տվյալ հասկացության մեջ արտացոլված առարկան կամ երևույթը տարբերվում է մյուս առարկաներից կամ երևույթներից;

- ցույց տալ հասկացության ծագումը;

⁴ <https://profilib.net/chtenie/7872/arkadiy-ter-akopov-yuridicheskaya-logika-2.php>

Тер-Акопов А., Юридическая логика, Учебное пособие, М., 2002.

●նշել այն փորձնական եղանակները, որի իրագործումը հանգեցնում է **հասկացության ստեղծմանը**⁵:

Թե կոնկրետ դեպքում ինչպես պետք է սահմանել, կախված է այն առարկայի կամ երևույթի բնույթից, որի նկատմամբ կիրառվում է տվյալ սահմանումը:

Իրավաբանական պրակտիկայում՝ դատավարական գործընթացներում որոշումների ճշմարտությունը կախված է նրանից, թե **որքանով են ճշմարիտ սահմանվում հասկացությունները**:

Իրավաբանական հասկացության ճիշտ սահմանումն ունի երկու կողմ. առաջին, թե ո՞ր սահմաններում են դեպքերը գնահատվում, որակվում, և երկրորդ՝ ո՞ր իրավական հասկացությունն է իրավաբանի կողմից կիրառվում:

Իրավական հասկացության ճիշտ սահմանման համար կարևոր է, որ այդ հասկացության բովանդակությունը համապատասխանի կոնկրետ կատարվածի հատկանիշներին, այսինքն՝ սահմաններին:

Այսպիսով, հասկացության սահմանման նպատակն է մի առարկան կամ երևույթը տարբերել մյուսներից: Օրինակ՝ «գողություն» հասկացությունը սահմանվում է որպես ունեցվածքի *գաղտնի* հափշտակություն: «Գաղտնիությունը» այն էական հատկանիշն է, որը «գողությունը» տարբերակում է հափշտակության մյուս ձևերից. «կողոպուտից», «ավագակությունից»:

Ուշագրավ է, որ «գողության» գրեթե ժամանակակից սահմանումը դեռևս տվել է Ներսես Շնորհալին՝ գրելով. «Քանի որ միայն մեծ առարկաներ կամ շատ գողացողը չէ, որ գող է կոչվում, ոչ էլ փոքր բան կամ քիչ գողացողը՝ այլ բան գող անունը և պատիժը նույնաբար տրվում է բոլորին՝ թե՛ շատ գողացողին և թե՛ քիչ: Եվ սահմանումը, որով մարդը գող է անվանվում և որպես այդպիսին ճանաչվում, ով ձեռքը երկարում է՝ որևէ իր վերցնելու, և այս ու այն կողմ է նայում, որ առարկայի տերը չտեսնի և իրեն բռնի, կամ օտարը տեսնի և հայտնի, այդպիսին գող է և արածը գողություն»⁶:

Տրամաբանությունը մշակել է **հասկացություն** սահմանելու որոշ հնարներ, որոնք թույլ են տալիս սահմանազատել հասկացությունները՝ պահպանելով նրանց ճշմարտությունը և համապատասխանությունը օբյեկտիվ իրականությանը:

⁵ Տե՛ս Գ. Բրուսյան, նշվ. աշխ., էջ 110:

⁶ Ներսես Շնորհալի, Թուղթ ընդհանրական, Եր., 1991, էջ 54:

«Հանցագործ» հասկացության սահմանումն իրավաբանական պրակտիկայում կարելի է նույնացնել նույնիսկ հանցագործի բացահայտման հետ:

Օրինակ, երբ փորձում ենք գտնել հանցագործին ըստ ականատեսների նկարագրությունների ու բնութագրումների, ըստ նրանց կողմից հաղորդած հատկանիշների, համակարգչային ֆոտոռոբոտ ծրագիրն անմիջապես ներկայացնում է փնտրվող անձի հնարավոր պատկերը: Այս ճանապարհով, երբ ուրվագծվում է հանցագործի դիմագծերը կամ բացահայտվում կոնկրետ հանցագործը, տրամաբանական լեզվով կարող ենք կոչել սահմանում, այսինքն՝ հնարավոր արտահայտչամիջոցներով փորձում ենք սահմանագատել փնտրվող հանցագործին մյուս մարդկանցից:

Հանցագործի բացահայտման ինստիտուցիոնալ համակարգ է մշակել Միխիթար Գոշը: Թե ու՞մ համար է դատարանը հարցին, Գոշը պատասխանում է. «Հայտնապես բարի մարդկանց դատարան պետք չէ, պետք չէ դատարան նան ակնհայտորեն չար մարդկանց, այլ անհայտին այդ երկուսից, քանզի երբեք տեսակի բարքերով են վարվում մարդիկ՝ բարի, չար և միջակ: Ըստ այդմ էլ, դատարան պետք է նրանց, ում կասկածում են չարության մեջ»⁷:

Հայտնի է, որ օպերատիվ-հետախուզական աշխատանքներ կատարողներն իրենց պրակտիկայում մշտապես գտնվում են մտապատկերից դեպի հասկացություն անցման պրոցեսում: Մտապատկերը կազմվում է օբյեկտի մասին էական և ոչ էական հատկանիշների ու հարաբերությունների շրջանակներում: Այստեղ հետախուզողը կարող է առաջնորդվել իր հիշողություններով, կանխատեսումներով, կասկածներով: Օգտագործելով հասկացություններ կազմելու հնարանքները՝ համեմատությունը, վերլուծությունը, համադրությունը, վերացարկումը, ընդհանրացումը՝ հետախույզն իր մտապատկերից կազմում է իրական՝ օբյեկտիվ հասկացություններ, որոնց հիմքի վրա էլ կատարվում են իրավաբանական հետազոտությունները:

Հասկացության բազմազան և բազմաբնույթ սահմանմանման ձևերից նախ անդրադառնանք *բացահայտ և ոչ բացահայտ* սահմանմանը:

Բացահայտ սահմանումը բաղկացած է երկու մասից՝ սահմանող և սահմանվող հասկացություններից: Եթե փորձենք տալ «իրավունք» հասկացության սահմանումը, պետք է նշենք, որ այն «հասարակական հարաբերություն-

⁷ Ռ. Ավագյան, Հայ իրավական մտքի գանձարան, հ. 1-ին, Եր., 2001, էջ 368:

ներ կարգավորող ձևերից մեկն է»: Այստեղ «Իրավունքը» սահմանվող հասկացությունն է, իսկ «հասարակական հարաբերություններ կարգավորող ձևերից մեկը»՝ սահմանողը: Իսկ ոչ-բացահայտն այն սահմանումն է, որի դեպքում սահմանվող հասկացությունը սկզբից չի տրված: Այն ի հայտ է գալիս հետագա կշռադատությունների ընթացքում, երբ հեղինակները ցանկանում են մարդու ազնվությունը, նվիրվածությունը, բարությունը, աշխատասիրությունը, ազահությունը, չարությունը, ազատությունը, ուժը սահմանել սասցվածքների, առակների, աֆորիզմների միջոցով:

Օրինակ՝ «Ազահ մարդու համար հասարակածն իր որովայնի շրջագիծն է», «Ուժեղին է աշխարհը ճանապարհ տալիս, ուժն է ծնում իրավունքը», «Երջանկության գաղտնիքը անկախության մեջ է, իսկ անկախության գաղտնիքը՝ խիզախության»⁸ և այլն:

Հասկացության *մերձավոր սեռի և տեսակի տարբերության* սկզբունքով սահմանումը ցույց է տալիս սահմանվող հասկացության մերձավոր սեռը: Մերձավոր սեռը ավելի լայն հասկացություն է, քան սահմանվող հասկացությունը, որը կազմում է մերձավոր սեռի տեսակներից մեկը:

Օրինակ՝ «իրավունք» հասկացությունն ընդհանուր է, այսինքն՝ իրավական նորմերի համակարգ է, որը սանկցիավորված է պետության կողմից: Այն սեռային հասկացություն է, իսկ նրա տեսակային հասկացություններից են՝ քրեական իրավունքը, վարչական իրավունքը, քաղաքացիական իրավունքը և այլն: Այս տեսակային հասկացություններին որոշ հատկանիշների ավելացման դեպքում կարող են առաջանալ նոր ենթատեսակներ:

Հասկացության գենետիկական սահմանումը ցույց է տալիս սահմանվող առարկայի ծագումն ըստ կենսաբանական առանձնահատկությունների: Օրինակ՝ «մատնադրոշմը –մատի արտաքին մակերևույթի դրոշմված հետքն է», որը կենսաբանորեն ներկայացնում է մարդու ձեռքի գծանախշերի կառուցվածքը»¹⁰: Մա գենետիկական սահմանում է, քանի որ գլխավոր հատկանիշը մատնահետքի առաջացումն է, որն ուսումնասիրվում է որպես կենսաբանական որոշակի փոխներգործության արդյունք:

⁸ http://www.armblog.net/2010/09/blog-post_21.html

⁹ Тер-Акопов А. А. Юридическая логика: Учебное пособие. - М.: ИКФ Омега-Л, 2002 <http://sci.house/kniga-yuridicheskaya-logika/opredelenie-delenie-obobschenie-ogranichenie-63184.html>

¹⁰ ՀՄՄՀ, հ. 7

Գենետիկական սահմանման եղանակով վարույթն իրականացնող մարմինը կարող է բացահայտել հանցագործության շարժառիթները, այն կատարած անձանց դրսևորումները: Ցանկացած հանցագործություն ունի իր գենետիկ գործոնները, դրդապատճառները և այլն:

Հասկացության օպերացիոնալ սահմանումը թերևս ամենաանմիջական կայն ունի օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող անձի հետ, այն ցույց է տալիս անհրաժեշտ օպերատիվ այն գործողությունները, որոնց արդյունքում պարզաբանվում է սահմանվող առարկայի կամ երևույթի սահմանները: Օպերատիվ սահմանման դեպքում առաջնային են դառնում երևույթի առաջացման եղանակը, նպատակը, իրագործվում այն գործողությունները, որոնք պետք է կատարվեն երևույթի բացահայտման համար¹¹:

«Օ2 Շաբաթաթերթի» 2016 թ. փետրվարի 12-ի համարում հրապարակված մի նյութի միջոցով փորձենք պարզել օպերատիվ սահմանման մի դրսևորում: Փետրվարի 2-ի երեկոյան բժշկական կենտրոն բուժօգնության դիմեց 42-ամյա մի տղամարդ, ով իբր ոտքի հրազենային վնասվածք էր ստացել իր կողմից պատահաբար կրակելու հետևանքով: Մարզային վարչության ծառայողները, բնականաբար, իրականացրին բացահայտմանն ուղղված միջոցառումներ /օպերացիա/, որի արդյունքում պարզվեց, որ կատարվածն ամեննին էլ ինքնավնասում չէ, այլ ուրիշի կողմից առողջությանը ծանր վնաս հասցնելու փաստ»¹²:

Հասկացության *օստենսիվ սահմանումն* իմացության պարզագույն ձևերից է: Այս սահմանմանը հաճախ են դիմում որևէ բան բացատրելիս՝ մատնացույց անելու միջոցով: Այստեղ սահմանվող հասկացությունը բացատրվում է առարկան ցուցադրելու, մատնացույց անելու միջոցով: Օրինակ՝ «Ո՞վ է մեղավոր երեխայի վատ դաստիարակության ու կրթության համար» հարցին, ուսուցիչներն ու երեխայի ընտանիքի անդամները բորբոքված մատնացույց են անում միմյանց»:

Հասկացության *բառային սահմանումն* այն է, որի դեպքում հասկացությունն ամբազրվում է պետական լեզվով հաստատված հայտնի բառերի, տերմինների օգնությամբ, որոնք ամբազրվում են սահմանադրություններում, օրենքներում, կանոնակարգերում և այլն: Բառերի սահմանների հստակեց-

¹¹ Տե՛ս Գ. Բրուտյան, նշվ. աշխ., էջ 115:

¹² Օ2 Շաբաթաթերթ, 12 փետրվարի, 2016 թ, հոդ. «Պատահակա՞ն կրակոց»:

ման նպատակով են ստեղծվել իրավաբանական, տնտեսագիտական, բժշկական, լեզվաբանական և այլ բառարաններ: Հասկացության բառային սահմանման օրինակ է ՀՀ Քրեական օրենսգրքում ամրագրված եզրույթները՝ հանցագործություն, մեղք, հանցակցություն, պատիժ, համաներում և այլն:

Հասկացության *համատեքստային սահմանման* դեպքում սահմանվող հասկացության բովանդակությունը, իմաստը բացահայտ կերպով չի տրվում, միայն համատեքստում, աստիճանաբար է այն ի հայտ գալիս՝ ծառայական բառերի վերձանման օգնությամբ:

Համատեքստային սահմանումներն օգտագործվում են, մասնավորապես, որոշակի *առարկաների և երևույթների միջև հարաբերությունների իմաստը բացահայտելիս*, այդ հարաբերություններում կիրառված լեզվական որոշ կատեգորիաներ մեկնաբանելիս: Օրինակ «02 Շաբաթաթերթի»¹³ մի հրապարակման օրինակով փորձենք բացահայտել, թե ինչպես են հորն ուղղված դատեր նամակում կիրառված ծառայական բառերը բացահայտում իրականությունը:

Ամառային մի երեկո խուզարկու Միլթոնը եղբոր հետ զրուցելիս՝ իմանում է, որ եղբոր աղջիկն իբր գնացել է Ավստրալիա: Խուզարկուն կարդում է եղբորն ուղղված նամակը, որտեղ նկարագրված է լինում Ավստրալիայի ամառային ծովափնյա եղանակի, կենցաղային ու ջայլամների, ժամանցային ծրագրի մասին, ըստ որի գնալու էին զբոսնելու Օլտ գետով:

Հետախույզն անմիջապես նկատում է, որ նամակը հորինված պատմություն է, քանի որ նամակում նկարագրված **ամառը** և **Օլտ գետը**՝ որպես ծառայական բառեր, խուզարկուին թույլ են տալիս բացահայտելու, որ եղբոր աղջիկը Ավստրալիայում չի գտնվում, քանի որ չէր կարող միաժամանակ ամառ լինել Անգլիայում և Ավստրալիայում, իսկ Օլտ գետը գտնվում է ոչ թե Ավստրալիայում այլ Ռուսինիայում:

Այսուհանդերձ միշտ չէ, որ մտածողության պրակտիկայում անհրաժեշտ է լինում դիմել սահմանումների, քանի որ առարկաներն էական հատկություններից բացի, ունեն նաև բազմաթիվ ոչ էական հատկություններ: Այդ նպատակով օգտագործվում են տրամաբանական այլ հնարներ, որոնք երբեմն փոխարինում են սահմանմանը: Այդ հնարներից են՝ նկարագրությունները, բնութագրումները, համեմատությունները և այլն:

¹³ 02 Շաբաթաթերթ, 4 մարտի 2016թ.:

ՀԱՄԿԱՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆՄԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՄԵԹՈՂՆ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ

Դավթյան Մելանյա

*ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի քոլեջի
հասարակագիտական առարկաների և հոգեբանության
ամբիոնի դասախոս, քաղ. գիտությունների թեկնածու,
ոստիկանության կապիտան*

Իրավաբանական պրակտիկայում որոշումների ճշմարտությունը կախված է նրանից, թե որքանով են ճշմարիտ սահմանվում հասկացությունները: Ելնելով այդ անհրաժեշտությունից՝ հեղինակն ընտրել է բացահայտ և ոչ բացահայտ, գենետիկ, ապերացիոնալ, օստենսիվ, լեզվական, համատեքստային սահմանումներ, որոնցից էլ բերվել են օրինակներ իրավական դաշտից:

Բանալի բառեր. տրամաբանություն, իրավաբանական տրամաբանություն, հասկացություն, սահմանում, գենետիկական սահմանում, օստենսիվ սահմանում, օպերացիոնալ սահմանում:

ОГРАНИЧЕНИЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ МЕТОДА ОБУЧЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ ЮРИДИЧЕСКОЙ ЛОГИКИ

Давтян Мелания Хачатуровна

*Преподаватель кафедры обществоведческих дисциплин
и психологии колледжа Образовательного комплекса
полиции Республики Армения, кандидат политических наук,
капитан полиции*

В юридической практике истина решений зависит от того, насколько точно они определены. Исходя из этой необходимости, автор выбрал явные и неявные, генетические, операциональные, аутентичные, лингвистические, контекстуальные определения и привел примеры каждого определения, относящегося к правовому полю.

Ключевые слова: логика, юридическая логика, концепция, определение, генетическое определение, аутентическое определение, операциональное определение.

LIMITATION OF THE DEFINITION OF TEACHING METHOD IN THE CONCEPT OF LEGAL LOGIC

Davtyan Melanya

*Lecturer at the Chair of Social Sciences and Psychology
of the college of Educational Complex of Police of the
Republic of Armenia, Candidate of Political Sciences,
Police Captain*

In legal practice the truth of the decisions depends on how true are defined the decisive concepts. Based on this need, the author has chosen explicit and implicit, genetic, operational, ostensible, linguistic, contextual definitions and from these definitions the author has given examples referred to the legal field.

Keywords: logic, legal logic, concept, definition, genetic definition, authentic definition, operational definition.

ԶԵՆՔԻ ԱՊՕՐԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ

Խաչատրյան Հռիփսիմե

*ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի
իրավագիտության ֆակուլտետի քրեական իրավունքի և
քրեաբանության ամբիոնի ավագ դասախոս,
ոստիկանության մայոր*

Հանցավորության հակազդման գլխավոր ուղղությունը հասարակության անվտանգության, կայունության, քաղաքացիների իրավունքների և օրինական շահերի ապահովման տեսանկյունից պետք է հանդիսանա պետական կառավարման մարմինների, իրավապահ մարմինների, դատարանների և հասարակական կազմակերպությունների կանխարգելիչ-պրոֆիլակտիկ գործունեությունը: Այդ գործունեության հատուկ տեսակ է հանդիսանում պայքարը զենքի ապօրինի շրջանառության դեմ:

Անձի, հասարակության, պետության անվտանգության ապահովման համար անհրաժեշտ է կանխարգելել զենքի, ռազմամթերքի, պայթուցիկ նյութերի կամ պայթուցիկ սարքերի օգտագործմամբ կատարվող հանցագործությունները, հսկողություն իրականացնել զենքի հետ վարվելու կանոնների նկատմամբ, ինչի արդյունքում կնվազեն դժբախտ պատահարները և այլ բացասական հետևանքները: Ցանկացած պետություն՝ ունենալով այս կամ այն զինանոցը, ձգտում է իր երկրի ներսում դրա շրջանառության նկատմամբ ապահովել վերահսկողություն: Սահմանելով զենքի օրինական շրջանառության իրավական ռեժիմ՝ պետությունը պաշտպանում է իր և հասարակության ներքին անվտանգությունը: Սպառազինության իրերի մեծ կործանարար ուժը պահանջում է մշակված և որակյալ հսկողություն¹: Զենքի օրինական շրջանառության նկատմամբ վերահսկողությունը՝ բռնության և հանցավորության ամբողջությամբ, արդյունավետ կանխարգելման գրավականն է ²: Դրա համար

¹ Տե՛ս՝ Лунеев В.В. Криминологическая характеристика преступного насилия в России и мире // Насильственная преступность / Под. ред. В.Н Кудрявцева, А.В.Наумова. М.: Спарк, 1997, էջ 31:

² Տե՛ս՝ Власов Владимир Петрович. Криминологическая характеристика и предупреждение незаконного оборота оружия: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.08: Москва, 2001 172 с. <http://lib.ua-ru.net/diss/cont/96325.html>/վերջին այցելություն 24.11.2017

պետությունը սահմանում է իրավական նորմերի մի ամբողջ համակարգ, որը կարգավորում է նշված իրերի շրջանառությունը:

Զենքի ապօրինի շրջանառության տարածվածությունն ու աճը սպառնում է ուղիղ հասարակական անվտանգությանը: Զենքի օգտագործմամբ կատարվող հանցագործության առանձնահատկությունը կայանում է նրանում, որ դրանք ոչ միայն ինքնին ներկայացնում են հանրորեն վտանգավորություն, այլև խթան են հանդիսանում ծանր և առանձնապես ծանր հանցագործությունների աճին³: Պրակտիկական ցույց է տալիս, որ զենքի ապօրինի շրջանառության նկատմամբ թույլ հսկողությունը նպաստավոր պայմաններ է ստեղծում բռնի, կազմակերպված, ռեցիդիվային հանցավորության և ահաբեկչության համար:

Զենքի, զինամթերքի, պայթուցիկ նյութերի և պայթուցիկ սարքերի ապօրինի շրջանառությունը վտանգ է ներկայացնում օրենքով պահպանվող հասարակական հարաբերություններին, քանի որ այդ առարկաները դուրս են մնում պետական վերահսկողությունից և կարող են օգտագործվել հանցավոր նպատակների համար: Զենքի ապօրինի շրջանառության հասարակական վտանգավորության աստիճանը դժվար է թերագնահատել, ինչպես և ավելորդ կրկնել պատժի անհրաժեշտությունն այս բնույթի հանցագործությունների համար⁴:

Զենքի ապօրինի շրջանառության քրեաբանական վերլուծությունը լիարժեք չի լինի առանց այս հարցի՝ խմբային հանցագործությունների ընդհանրապես և մասնավորապես կազմակերպված հանցավորության պայքարի համատեքստում քննարկման, քանի որ վերջին տարիներին հանրապետությունում նկատվում է զինված խմբերի քանակի աճ և բախումներ: Բացի այդ, հրազենի, ռազմամթերքի, պայթուցիկ նյութերի կամ պայթուցիկ սարքերի իրացման տարածվածությունը վաճառքի և հատուցման ճանապարհով պայ-

³ Стu Белый И.Ю. Специально-криминологические меры предупреждения хищений оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств в Вооруженных Силах Российской Федерации, автореферат, 2000, М.:<http://www.dissercat.com/content/spetsialno-kriminologicheskie-mery-preduprezhdeniya-khishchenii-oruzhiya-boeprizasov-vzryvch> , վերջին այցելություն 30.11.2017

⁴ Стu Машекуашева М. X., Жашуев Р.А. О некоторых вопросах противодействия преступности / В сб.: Вопросы образования и науки: теоретический и методический аспекты. Сборник научных трудов по материалам Международной научно-практической конференции: в 11 частях. 2014.- էջ 116/116-119/

մանավորված է այն հանգամանքով, որ նշված առարկաները, հանդիսանալով գործարքի առարկա, կարող են դիտարկվել որպես ապրանք կամ ծառայություն, ունեն բարձր արժեք, ինչը հանդիսանում է խթան ոչ միայն օրինական առևտրի, այլ նաև հանցավոր գործունեության համար⁵:

Ձենքի ապօրինի շրջանառության կանխարգելման արդյունավետությունը գնահատելու և հանցավորության զարգացման հետագա հնարավոր միտումները որոշելու համար անհրաժեշտ է կատարել հանցավորության շարժի վերլուծություն: Ըստ պաշտոնական վիճակագրական տվյալների⁶ ՀՀ-ում 2007-2017թթ հանցավորության այս տեսակն ունի հետևյալ պատկերը.

Աղյուսակ 1

ՀՀ քր.օր. հոդված	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
235	204	248	461	531	480	458	477	563	665	792
236	5	7	12	13	8	4	6	5	5	4
237	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
238	2	7	7	8	6	8	5	4	13	12
239	1	1	1	2	1	0	1	4	4	3
235 ¹	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
ընդամենը	212	263	482	554	495	470	489	576	687	812

Ձենքի ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործությունների 2007-2016թթ վիճակագրական տվյալների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ վերջին տարիներին դրանք բավականին տարածված են և ունեն աճման միտում: Վերջին 10 տարիների ընթացքում զենքի ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործություններն աճել են գրեթե 4 անգամ, որոնց մեջ դոմի-

⁵ St' u И.В. Дирютин. Проблемы борьбы с незаконным оборотом огнестрельного оружия // Вестник Удмуртского университета, 2010. Вып.4 էջ 100:

⁶ Վիճակագրական տվյալները տրամադրվել են ՀՀ ոստիկանության ինֆորմացիոն կենտրոնի կողմից՝ 6/15-3318 գրությամբ, 20.11.2017:

նանտ է ապօրինի կերպով զենք, ռազմամթերք, պայթուցիկ նյութեր կամ պայթուցիկ սարքեր ձեռք բերելը, իրացնելը, պահելը, փոխադրելը կամ կրելը: Նշված վիճակագրական տվյալները ցույց են տալիս, որ քննարկվող հանցագործությունները կայուն աճի միտում են դրսևորում:

Զենքի ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործությունների տարածքաբաշխության վերաբերյալ վիճակագրական պատկերը հետևյալն է՝

Աղյուսակ 2

Մարզ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ք.Երևան	67	84	128	134	97	115	116	124	141	196
Արագածոտն	6	5	17	18	13	11	11	8	19	41
Արարատ	11	12	24	24	19	15	13	22	45	61
Արմավիր	14	30	76	90	95	93	108	83	72	69
Գեղարքունիք	9	20	36	59	50	62	65	100	126	146
Լոռի	34	44	59	63	50	30	36	52	64	66
Կոտայք	17	18	31	34	48	40	43	51	58	76
Շիրակ	20	22	38	55	47	47	37	28	41	45
Սյունիք	13	3	19	30	24	17	19	15	12	20
Վայոց Ձոր	6	8	15	15	12	10	8	6	4	5
Տավուշ	9	11	30	22	33	21	24	78	100	86
Զվարթնոց օ/կ	6	6	9	10	7	9	9	9	5	1
ընդամենը	212	263	482	554	495	470	489	576	687	812

Հանրապետությունում, ըստ վիճակագրական տվյալների, դրանք առավել տարածված են Երևան քաղաքում, Արմավիրի, Գեղարքունիքի, Տավուշի մարզերում: Եվ եթե որոշենք հանցավորության մակարդակը, կտեսնենք, որ այն մարզերում ավելի բարձր է, ի տարբերություն Երևան քաղաքի, որտեղ ուրբանիզացիայի մակարդակն է բավականին բարձր: Որոշելով հանցավորության

մակարդակի գործակիցն (այսուհետ՝ հնգ) ըստ 100.000 բնակչի հաշվարկով⁷ տեսնում ենք, որ զենքի ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործություններն առավել տարածված են Տավուշի մարզում, որտեղ 2016թ. դրությամբ հնգ-ն կազմում է 69, Գեղարքունիքի մարզում՝ 63, Արագածոտնի մարզում՝ 32, Կոտայքի մարզում՝ 30, Լոռվա մարզում՝ 29, Արմավիրի մարզում՝ 26, Արարատի մարզում՝ 24, Շիրակի մարզում՝ 19, իսկ Երևանում՝ 18, Սյունիքի մարզում՝ 14 և Վայոց Ձորի մարզում՝ 10: Հաշվի առնելով զենքի ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործությունների լատենտայնությունը⁸ երևույթի զարգացման միտումների վերաբերյալ պատկերացումները դառնում են խիստ մտահոգիչ: Հատկապես զենքի ապօրինի շրջանառության կայուն աճը ՀՀ-ում դիտարկվում է նաև ԱՊՀ երկրների շրջանակում⁹:

Տարբեր գնահատականների համաձայն՝ աշխարհում առկա է 500-639 միլիոն հրազեն, այսինքն՝ մոլորակի յուրաքանչյուր տասներորդ բնակչին բաժին է հասնում մեկ հրազեն: Այդ հրազեններից որոշակի մասն օրինական կարգով օգտագործվում է պետությունների կողմից իրավակարգի պաշտպանության համար, սակայն ՄԱԿ-ի միջազգային հետազոտությունների տվյալների համաձայն՝ հրազենի ապօրինի շուկան շարունակում է ընդլայնվել և կազմում է հրազենի համաշխարհային առևտրի ընդհանուր ծավալի 40%, չնայած այն հանգամանքին, որ գրեթե բոլոր պետությունները կիրառում են որոշակի մեխանիզմներ հրազենի շրջանառությունը կարգավորելու համար¹⁰:

«Ձենքի մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածի «Ժ» կետում սահմանված է զենքի և հրազենի հիմնական մասերի (այսուհետ՝ զենք) շրջանառության հասկացուք-

⁷ Հանցավորության մակարդակի գործակիցը որոշելու համար ազգաբնակչության թիվը վերցվել է Հայաստանի ժողովրդագրական ժողովածուից - 2016, էջ 41: http://www.armstat.am/file/article/demog_2016_2.pdf, 05.11.2017:

⁸ Տե՛ս Семенов Г.С. Динамика преступлений в сфере незаконного оборота оружия и преступлений, совершенных с использованием оружия, на территории государств-участников СНГ с 2006-2015 г. http://teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2016/8/law/semyonov.pdf, վերջին այցելություն 02.12.2017:

⁹ Տե՛ս Семенов Г.С, նույն աշխատությունը:

¹⁰ Տե՛ս ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարի՝ հանցավորության կանխարգելման և իրավախախտների հետ վերաբերմունքի մասին զեկույց, ՄԱԿ-ի 10-րդ կոնգրեսում: (A/CONF. 187/5): URL: http://www.un.org/russian/topics/crime/10crime_congress.pdf:

յունը, որպես՝ զենքի արտադրություն, առևտուր, վաճառք, փոխանցում, ձեռքբերում, հավաքածուների կազմում և ցուցադրում, հաշվառում, պահպանում, կրում, փոխադրում, տեղափոխում, օգտագործում, վերցնում և ոչնչացում, ինչպես նաև ներկրում Հայաստանի Հանրապետության տարածք և արտահանում Հայաստանի Հանրապետությունից: Նշված օրենքով կարգավորվում են զենք ձեռք բերելու, ինչպես նաև զենքի այլ շրջանառության հետ կապված հարցերը: Կարծում ենք, հարկավոր է մշակել զենքի շրջանառության կարճ և միաժամանակ տարողունակ (առանց թվարկման) սահմանում: Այն չպետք է լինի սպառիչ, քանի որ կարող են ի հայտ գալ շրջանառության նոր ձևեր, որոնք իրավական կարգավորման անհրաժեշտություն կունենան: Մեր կարծիքով զենքի, շրջանառության տակ պետք է հասկանալ դրանց գոյության, տարածքի և ժամանակի մեջ զարգացող՝ սկսած զենքի, նրա հիմնական մասերի, ռազմամթերքի, պայթուցիկ նյութերի կամ պայթուցիկ սարքերի արտադրությունից և վերջացրած դրանց ոչնչացումով: Օրինակ՝ «**Հայաստանի Հանրապետության տարածքում քաղաքացիական ու ծառայողական զենքի և դրա փամփուշտների շրջանառությունը կարգավորելու մասին**» ՀՀ կառավարության 673 որոշման 33-րդ կետի առաջին պարբերության համաձայն՝ Պետական և համայնքին պատկանող թանգարանները, իրավաբանական ու ֆիզիկական անձանց կողմից հիմնադրված թանգարանները զենքի և դրա փամփուշտների հավաքչարություն կարող են իրականացնել Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության, ՀՀ մշակույթի նախարարության համատեղ սահմանած կարգով՝ բացառությամբ ինքնաշեն, ապօրինաբար վերափոխված կամ ՀՀ տարածքում շրջանառությունն արգելված զենքի և դրա փամփուշտների տեսակների, ինչպես տեսնում ենք որպես ինքնուրույն իրավական հասկացություն նշված է վերափոխումը, որը փաստորեն նախատեսված չէ ոչ «Չենքի մասին» ՀՀ օրենքում, ոչ էլ ՀՀ քրեական օրենսգրքում: Իր հերթին դա առաջացնում է անորոշություն այն հարցի կապակցությամբ, թե ի՞նչ է նշանակում զենքի վերափոխում և արդյո՞ք այն նույնանում է զենքի նորոգման հետ:

Ապօրինի նշանակում է դրանց կատարումը «Չենքի մասին» ՀՀ օրենքի պահանջների խախտմամբ¹¹: **Ապօրինի** տերմինի նշված բնորոշումն ընկած է ՀՀ ՔՕ 235, 236 հոդվածների ձևակերպման հիմքում:

¹¹ ՀՀ քրեական իրավունք: Հատուկ մաս (5-րդ հրատ, փոփոխություններով և լրացումներով), Երևանի պետ. համալս– Եր: ԵՊՀ հրատ., 2011–1056 էջ:

Անհրաժեշտություն է առաջանում ընդգծել, որ զենքի, զինամթերքի, պայթուցիկ նյութերի և պայթուցիկ սարքերի ապօրինի շրջանառության քրեաբանական հասկացությունը համարժեք չէ դրա քրեախրավական հասկացությանը: Հանցագործությունների քրեաբանական բնութագիրը ենթադրում է ոչ միայն հանցագործության հատկանիշների վերաբերյալ տեղեկատվության ապահովումը, այլև բովանդակում է տվյալներ այն մասին, թե իրականում ինչ է կատարվում կամ կարող է կատարվել. հանցագործության կատարման իրադրություն, պատճառներ և պայմաններ, դրա կանխարգելման միջոցներ¹²:

Քրեաբանական հետազոտության հիմնական ուշադրությունն ուղղված է, առաջին հերթին, այս երևույթի պատճառների և պայմանների, դրա կանխարգելմանը և պրոֆիլակտիկայի ուղղությամբ միջոցների մշակման վրա, իսկ քրեախրավական հետազոտության շեշտը դրված է ապօրինի կերպով զենքի, նրա հիմնական մասերի, ռազմամթերքի, պայթուցիկ նյութերի կամ պայթուցիկ սարքերի ձեռքբերման, իրացման, պահելու, փոխադրելու կամ կրելու համար պատասխանատվության և այդ հասկացությունների առավել հստակ իրավական կարգավորման վրա:

Ձենքի ապօրինի շրջանառության պատճառներին և պայմաններին անհրաժեշտ է դասել.

- հայ- ադրբեջանական ռազմական կոնֆլիկտը,
- վերոնշված առարկաների հաշվառման, պահպանման, փոխադրման, կրման կարգի խախտումները զինծառայողների, իրավապահ մարմինների ծառայողների և մասնավոր պահպանության կառույցների ներկայացուցիչների կողմից,
- այս հանցագործությունների կանխարգելման ուղղությամբ իրավապահ մարմինների միջև համագործակցության և անհրաժեշտ համաձայնեցվածության ցածր մակարդակը,

- զենքի հետ վարվեցողության կանոնների խախտումը:

Ձենքի ապօրինի շրջանառության կանխարգելումն իրենից ներկայացնում է լիազորված մարմինների և պաշտոնատար անձանց նպատակաուղղված գործունեություն՝ զենքի ապօրինի շրջանառությամբ հանցագործությունների կանխման (խափանման), հանրորեն վտանգավոր հետևանքների,

¹²<https://cyberleninka.ru/article/v/k-voprosu-o-kriminologicheskoy-harakteristike-nezakonnogo-oborota-oruzhiya> վերջին այցելություն 29.11.2017

ինչպես նաև կրիմինոգեն գործոնների վերացման կամ չեզոքացման ուղղությամբ:

Զենքի ապօրինի շրջանառության կանխարգելիչ միջոցներն առաջին հերթին պետք է ուղղված լինեն օրինապահ քաղաքացիների կողմից զենքի (պահանջարկի բավարարումը օրինական ճանապարհով) կրման և պահման թույլտվության նկատմամբ պետական իրավասու մարմինների վերահսկողությանը, ինչը կբացառի ապօրինի թույլտվության հավանականությունը, կփակի զենքը ապօրինի շրջանառության մեջ դնելու բոլոր հնարավոր ուղիները: Նշված նպատակներին հասնելու արդյունավետությունը կախված է պրենտիվ միջոցների առանձնահատկություններից՝ զենքի ապօրինի շրջանառությանը նպաստող պատճառների և պայմանների վերացմանն ուղղված քաղաքական, սոցիալ- տնտեսական, իրավական բնույթի ընդհանուր պետական անհրաժեշտ միջոցառումների անցկացումից՝ հաշվի առնելով պետական մարմինների հնարավորությունները (առաջին հերթին՝ նյութական):

Անհրաժեշտ է իրականացնել պրոֆիլակտիկ աշխատանքների համակարգի որակական փոփոխություն, մշակել ներգործության առավել արդյունավետ միջոցներ՝ ինչպես հանցավորության, այնպես էլ զենքի ապօրինի շրջանառության համար: Հատկապես դա վերաբերում է թույլտվության և լիցենզավորման համակարգին, որի ծառայողները պարտավոր են օրենքով սահմանված կարգով քաղաքացիներին տրամադրել զենքի պահման և կրման թույլտվություն և լիցենզիա: Քաղաքացիներից կամ իրավաբանական անձանցից նման թույլտվություն և լիցենզիա ստանալու մասին ամեն մի դիմում մանրամասն պետք է ուսումնասիրվի՝ «Զենքի մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան:

Քրեական հետախուզության, թույլտվության և լիցենզավորման ստորաբաժանման, համայնքային ոստիկանության ծառայողների պարտականությունների մեջ է մտնում ապօրինի զենք ունեցող անձանց հայտնաբերումը, ապօրինի կերպով պահվող զենքը ինքնակամ ոստիկանությանը հանձնելու ուղղությամբ ազգաբնակչության հետ բացատրական աշխատանքները, զենքի ապօրինի շրջանառություն իրականացնող անձանց քրեական պատասխանատվության ենթարկելը՝ դրանով իսկ կանխարգելելով այլ, առավել ծանր հանցագործությունները: Զենքի ապօրինի շրջանառության կանխար-

գելման գործընթացում կարևոր հատուկ քրեաբանական միջոց է հանդիսանում ոստիկանության կողմից ամեն տարի իրականացվող «Կանալ», «Զինանոց», «Վահան» օպերատիվ- պրոֆիլակտիկ օպերացիաները, որի արդյունքում կանխվում և խափանվում են զենքի ապօրինի շրջանառության փաստերը և բացահայտվում են զենքի հետ անվտանգ վարվելու կանոնների խախտումները: Ակնհայտ է այն փաստը, որ որքան շատ անվերահսկելի զենք հայտնվի բնակչության ձեռքին, այնքան շատ կկատարվեն դրա գործադրմամբ հանցագործություններ¹³:

Ապօրինի կերպով զենք, ռազմամթերք, պայթուցիկ նյութեր կամ պայթուցիկ սարքեր ձեռք բերելը, իրացնելը, պահելը, փոխադրելը կամ կրելը իր ծանր հետևանքներով դառնում է ընդհանուր կրիմինոգեն իրավիճակի վրա էականորեն ազդող հանգամանքներից մեկը: Հետևաբար, հանցագործությունների հատուկ պրոֆիլակտիկայի միջոցները պետք է ուղղված լինեն նաև ազգաբնակչության շրջանում սպառազինության առարկաների հայտնաբերմանն ու վերացմանը:

Ապօրինի շրջանառության մեջ գտնվող զենքի շրջանառության ծավալի մինիմալացման արդյունավետ միջոց կարող է համարվել ազգաբնակչությունից դրա փոխհատուցման հիմունքներով ձեռքբերումը, որի արդյունքում զենքը, զինամթերքը, պայթուցիկ նյութերը, պայթուցիկ սարքերը կամովին հանձնած քաղաքացիները ոչ միայն կազատվեն քրեական պատասխանատվությունից, այլև կստանան դրամական փոխհատուցում: Այս հարցի լուծումը կարգավորելով օրենսդրական մակարդակով՝ կնպաստի քաղաքացիների շահագրգռվածությանը՝ ապօրինի հիմունքներով պահվող կամ առհասարակ օրինական շրջանառությունից դուրս մնացած վերոնշյալ առարկաների հանձնելուն:

Կանխարգելիչ մեծ ներուժ ունի ապօրինի զենքի շրջանառության մասնակիցների հետ հանցավոր դրական վարքագծի խթանումը, քանի որ համագործակցության արդյունքում կարող են մերկացվել այլ անձինք, որոնք մասնակից են հանցավոր գործունեությանը, ինչպես նաև ստանալ տեղեկատվություն զենքի թաքստոցների մասին¹⁴: Բացի այդ, պետք է հաշվի առնել, որ

¹³ Տե՛ս И.В. Дирютин. Նշված աշխատությունը, էջ 103:

¹⁴ Տե՛ս Задоян А.А., Мацкевич И.М., Чучаев А.И. Проблемы криминологического предупреждения незаконного оборота оружия: монография. М.: Проспект, 2017. էջ 115 / ընդհանուր էջերը՝ 128/

զենքի ապօրինի շրջանառությունը հանդիսանում է կազմակերպված հանցավորության հանցավոր բիզնես, հետևաբար՝ կանխարգելումը պետք է ներառի հանցավոր կազմավորումների ձևավորմանը նպաստող պատճառների և պայմանների հայտնաբերումն ու վերացումը, կազմակերպված հանցավոր խմբերի հայտնաբերումը և լիկվիդացումը:

Ձենքի ապօրինի շրջանառության կանխարգելման միջոցներին են դասվում՝

1. զենքի խիստ հաշվառման ապահովումը՝ շրջանառության բոլոր մակարդակներում;

2. զենքի և նրա հիմնական մասերի գործարանային պատրաստվածության պահպանվածությանն ուղղված միջոցառումները;

3. զենքի հետ անվտանգ վարվելու կանոնների պահպանումը;

4. զենքի հաշվառման տեղեկատվափնտրողական ավտոմատացված համակարգի հետագա զարգացումը, միասնական կենտրոնացված միջգերատեսչական տվյալների բանկի ստեղծումը;

5. իրավապահ մարմինների փոխհամագործակցությունը՝ ներգրավելով ԱՊՀ և ՀԱՊԿ անդամ երկրների ներկայացուցիչներին;

6. զինվորական կազմավորումներում և իրավապահ մարմիններում, ինչպես նաև մասնավոր պահպանություն իրականացնող կազմակերպություններում զենքի հաշվառման, պահպանման, կրման, տեղափոխման կանոնների պահպանման նկատմամբ վերահսկողությունը;

7. զենքի ապօրինի մատակարարման ուղիների փակումը:

Այսպիսով, զենքի ապօրինի շրջանառության վիճակից, նպաստող պատճառներից և պայմաններից ելնելով, այդ հանրորեն վտանգավոր արարքների կանխարգելիչ միջոցները պետք է իրականացվեն համալիր և համակարգված, իսկ կանխարգելիչ գործունեության բարձր արդյունավետությունը կապահովվի զենքի ապօրինի շրջանառության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող բոլոր սուբյեկտների փոխհամագործակցության շնորհիվ:

ԶԵՆՔԻ ԱՊՕՐԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ

Խաչատրյան Հռիփսիմե

*ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի
իրավագիտության ֆակուլտետի քրեական իրավունքի և
քրեաբանության ամբիոնի ավագ դասախոս,
ոստիկանության մայոր*

Հոդվածը նվիրված է զենքի ապօրինի շրջանառության կանխարգելման n-րոշ հարցերին: Հոդվածում ներկայացվել են զենքի ապօրինի շրջանառության կրիմինոլոգիական բնութագիրը, դրան նպաստող պատճառներն ու պայմանները, և դրանց հիման վրա առաջ են քաշվել կանխարգելման միջոցներ:

Բանալի բառեր. զենքի ապօրինի շրջանառություն, զենք, ռազմամթերք, պայթուցիկ նյութեր, պայթուցիկ սարքեր:

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ НЕЗАКОННОГО ОБОРОТА ОРУЖИЯ

Хачатрян Рипсима Мгеровна

*Старший преподаватель кафедры уголовного права
и криминологии факультета правоведения Академии
Образовательного комплекса полиции Республики Армения,
майор полиции*

Статья посвящена некоторым вопросам предупреждения незаконного оборота оружия. В статье представлена криминологическая характеристика незаконного оборота оружия, причины и условия, способствующие ему, на основе которых выдвинуты меры предупреждения.

Ключевые слова: незаконный оборот оружия, оружие, боеприпасы, взрывчатые вещества, взрывчатые устройства.

SOME ISSUES OF PREVENTION OF GUN TRAFFICKING

Khachatryan Hripsime

*Senior Lecturer of the Chair of Criminal Law and
Criminology of the Academy of Educational Complex of
Police of the Republic of Armenia,
Police Major*

This article is devoted to some issues of criminological prevention of gun trafficking. The criminological characteristics of gun trafficking, the reasons and conditions that contribute to it, on the basis of which preventive measures have been put forward.

Keywords: gun trafficking, weapon, ammunition, explosives, explosive devices.

ԲՆԱԽՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԻ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԷՎՈԼՈՒՑԻԱՆ

Կոչուրան Ալեքսանդր

*ՀՀ ոստիկանության Երևան քաղաքի վարչության
ավագ իրավախորհրդատու, ՀՀ ոստիկանության
կրթահամալիրի ակադեմիայի մագիստրանտ,
ոստիկանության ավագ լեյտենանտ*

Մարդկային միտքը միշտ էլ ձգտել է գտնել մի այնպիսի «աստվածային էտալոն», որի վրա հնարավոր կլինի կառուցել հասարակական կյանքը: Նման աշխարհայացքի ձևավորման հարցում առանցքային է եղել (կարծում ենք, որ այն նաև այդպիսին է այսօր) Սուրբ գրքերի դերը¹, որոնց բարոյակրոնական կանխադրույթները հավակնել են կարգավորել մարդկանց կենսագործունեության առանձին բնագավառներ՝ դուրս գալով մաքուր կրոնական հարցերի կարգավորումից: Ավելի ուշ կրոնական դոգմաները իրենց արտահայտությունն են գտել նաև համաշխարհային իրավական մտքի (ինչպես նաև երկրների օրենսդրությունների) մեջ: Օրինակ՝ սպանության համար իրավաբանական պատասխանատվության սահմանման հարցի հիմքում դժվար չէ նկատել աստվածաշնչյան «մի՛ սպանիր» պատվիրանը:

Հասարակական կյանքի նորմատիվ կարգավորման «աստվածային նախասկզբի» փնտրտուքները հանգեցրել են բնական իրավունքի հայեցակարգի ձևավորմանը, որն, ըստ էության, կոչված էր ապահովել հավասարակշռվածություն «աստվածային կամքի» և հասարակական կյանքի նորմատիվ կարգավորման միջև:

«Բնական իրավունք» կատեգորիան ձևավորվել և զարգացել է ոչ միայն որպես փիլիսոփայական-իրավական հայեցակարգ, այլ նաև, մեր կարծիքով, այն միշտ յուրօրինակ իդեալ է եղել. մարդը, ցանկանալով ստեղծել, հիմնավորել ամեն ինչի համընդանուր սկիզբը, ստեղծել է բնական իրավունքի հաս-

¹<<Սուրբ գիրք>> եզրույթի ենթատեքստում ի նկատի ունենք առհասարակ բոլոր կրոնական բնույթի աշխատությունները, որոնք ժողովուրդների համար ունեն սոցիալական կարգավորիչի նշանակություն:

կացույթը, որտեղ ամեն ինչ պետք է համապատասխանի «ընդհանուր գործերի կառավարչի» բարձրագույն կամքին:

Ամբողջացնելով իրավունքի տեսության մեջ առկա մոտեցումները՝ կարելի է պնդել, որ բնական իրավունքը՝ որպես իրավամտաճողության յուրահատուկ տեսակ, ավանդաբար ծագել և զարգացել է գրված օրենքների և բնության կանոնների առաջնայնության շուրջ բանավեճի արդյունքում:

Բնական իրավունքին նվիրված աշխատությունների մեծ մասում տեսության ծագումը կապվում է նիդերլանդցի ակննավոր մտածող Հուգո Հրոցիուսի անվան հետ²:

Կարծում ենք, որ գնահատականը վիճահարույց է: Կարելի է խոսել այն մասին, որ Հրոցիուսի հայացքներում բնական իրավունքի տեսությունը որոշակի իմաստով ավարտուն տեսք է ստացել: Այս տեսության գաղափարական հենքի ձևավորման խնդրում անգնահատելի ավանդ են ունեցել այլ ակննավոր մտածողներ ևս, ինչին կանդրադասոնանք ստորև: Ասվածը չպետք է նսեմացնի Հրոցիուսի դերակատարումը, քանի որ վերջինս ամբողջացրել է մինչ այդ առկա մոտեցումները և մատուցել հստակ ձևավորված կոնցեպցիա:

Բնական իրավունքի ծագման և զարգացման հիմնահարցի հետազոտման արդյունավետությունը բարձրացնելու համար անհրաժեշտ ենք համարում գիտական գրականության մեջ առկա մոտեցումները պայմանականորեն խմբավորել ըստ խմբերի (հին դարեր, միջնադար, նոր և նորագույն ժամանակներ)՝ նպատակ ունենալով ցույց տալ պատմական տարբեր ժամանակահատվածներում հիմնախնդրին վերաբերող մոտեցումների զարգացման տեմպերը:

Մատենագրությունը վկայում է, որ դեռևս Հին Եգիպտոսում երկրային կյանքի օրենքների (տիրող կարգի) ծագումը կապվում էր աստվածային սկզբի հետ: Նրանք համոզված էին, որ աստվածներն են ստեղծել պետությունն ու գործող կարգավորիչները: Հին Եգիպտացիների առասպելական-կրոնական հայացքներում ամփոփված էր այն գաղափարը, որ արդարությունն ու արդարադատությունը (լատ.՝ *in iudicio et iustitia*) մարմնավորում է Մաստ (Մա-ատ) աստվածուհին: Երկրային իշխանության և հաստատված վարքագծի կանոնների, այդ թվում հիշատակվող ժամանակների իրավունքի

² <http://read.virmk.ru/HISTORY/LEIST/010.htm>, 02.04.2017թ. <http://poisk-ru.ru/s58408t1.html>, 02.04.2017թ. <http://udik.com.ua/books/book-1827/chapter-74215/>, 02.04.2017թ և այլն:

աղբյուրների աստվածային բնույթը նշանակում էր, որ դրանք համապատասխանում կամ պետք է համապատասխանեն «Մա-ատին», այսինքն՝ արդարության բնական-աստվածային կարգերին: «Մա-ատը» այստեղ ունի ճշմարտության-արդարության իմաստ, որը հետագայում դրվելու է բնաիրավական իրավաբանական հիմքում և անվանվելու է բնական իրավունք³:

Հին Եգիպտոսում պատկերացում է եղել ելակետային, հիմնարար գաղափարների հենքի վրա հասարակական կյանքի կարգավորման անհրաժեշտության մասին: Մաատը հանդիսանում է արդարություն, արդարադատություն, ճշմարտություն: Վարքագծի կարգավորման հարցում պետք է հենվել Մաատի միջոցով մարմնավորված «սկզբունքների» վրա: Դժվար չէ նկատել, որ Մաատը հին եգիպտացիների մոտ ունեցել է ներկայիս սահմանադրության դերակատարությունը: Սակայն սա այլ տեսակի սահմանադրություն է. սա «աստվածային սահմանադրություն» է:

Հին Հունաստանում սովետները պոլիսներում գործող կարգերը քննադատելու համար օրենքերը հակադրում էին բնությանը: Սովետ մտածող Անտիֆոն Աթենացին գտնում էր, որ օրենքներն արհեստական են և կամայական, մինչդեռ բնության մեջ ամեն ինչ տեղի է ունենում ինքնաբերաբար՝ ըստ անհարժեշտության: Նա գտնում էր, որ հելենները, մեծարելով ազնվականներին, վարվում են ինչպես բարբարոսներ: Բարբարոսներն ու հելենները բոլոր առումներով հավասար են: Կրտսեր սովետ Ալկիդամասը հայտարարում էր, որ բնությունը ոչ մեկին ստրուկ չի դարձրել, Աստված բոլորին ստեղծել է հավասար⁴ (աստվածային հավասարության բանաձևը):

Այստեղ հետաքրքիր համադրություն կարելի է տեսնել ակադեմիկոս Վ. Ներսիսյանցի ձևական հավասարության գաղափարի հետ:

Արիստոտելը նկատել էր, որ քաղաքական իրավունքը⁵ բաժանված է բնականի և պայմանականի (կամընտիր): Ըստ նրա՝ քաղաքական իրավունքը մասամբ բնական է, մասամբ՝ պայմանական: Բնական է այն իրավունքը,

³ История политических и правовых учений / Под общ. ред. академика РАН, д. ю. н., проф. В. С. Нерсесянца. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФРА • М), 2000. թ. 19-20 էջեր

⁴ История политических и правовых учений: Учебник Под ред. О.Э. Лейста М.: Юридическая литература, 1997. 44 էջ

⁵ Կարծում ենք՝ քաղաքական իրավունք ձևակերպումն օգտագործելիս Արիստոտելը ցանկացել է բնութագրել իր ժամանակներում գործող իրավական համակարգը:

որն ունի համընդհանուր նշանակություն և վերջինիս պետականորեն ճանաչումը կարևոր չէ: Արխատոտելը, թեև տարանջատում էր բնական և պայմանական իրավունքները, սակայն դրանք դիտարկում էր որպես քաղաքական երևույթ, այսինքն, ի վերջո, նա պնդում էր, որ իրավունքը (և՛ բնական, և՛ պայմանական), ունի վառ արտահայտված քաղաքականացված բնույթ⁶: Ժամանակակից գիտության նվաճումների բարձունքից նշված մոտեցումը չի դիմանա որևէ քննադատության, քանի որ բնական իրավունքի հայեցակարգի գլխադասային գաղափարն այն է, որ գոյություն ունի իրավունքների մի այնպիս կազմ, որոնք քաղաքականության (և, առհասարակ, մարդաստեղծ երևույթների) շրջանակներից վեր են: Սակայն դժվար է թերագնահատել Արխատոտելի դերն ու նշանակությունը հետազոտվող տեսության գաղափարախոսության սաղմնավորման հարցում: Այն, որ Արխատոտելը «գզացել է», որ բացի «պարտադրված իրավունքից» գոյություն ունի մեկ այլ, վերմարդկային իրավունք, արդեն մեծ առաջընթաց էր:

Բոլորովին այլ էր իրավիճակը Հին Հնդկաստանում: Այստեղ հասարակությունը բաժանված էր (հարաբերականության որոշակի տարերով այն պահպանվել է ցայսօր) 4 սոցիալական խմբերի, որոնք կոչվում էին վարնաներ՝ բրահմաններ, քշատրիներ, վայշիներ, շուդրաներ⁷: Հին Հնդկաստանի միջաշին պատումներում խոսվում է այն մասին, որ վարնաները առաջացել են տիեզերական հսկա Պուշուրիի մարմնից. ընդ որում՝ բրահմանները սերված են Պուշուրիի բերանից, քշատրիները՝ ձեռքերից, վայշիները՝ կոնքերից, շուդրաները՝ ոտնաթաթերից: Այս վարնաներից առաջին երեքի ներկայացուցիչները համարվում էին համայնքի լիիրավ անդամներ, իսկ շուդրաները գտնվում էին կախյալ վիճակում⁸: Ակնհայտ է, որ կաստայական բաժանումը պայմանավորում էր նաև վերջններիս <«իրավասուբյեկտության» ծավալը: Այդ իսկ պատճառով, կարծում ենք, որ «ի ծնե», բնական իրավունքների մասին այստեղ կարող ենք խոսել միայն կոնկրետ վարնայի վերաբերությամբ: Այսինքն՝ եթե մարդը ծնվել է որպես քշատրին, նրան վերաբերվում են բոլոր այն իրավունքներն

⁶ История политических и правовых учений / Под общ. ред. академика РАН, д. ю. н., проф. В. С. Нерсисянца. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФРА · М), 2000. р. 69 էջ

⁷ <http://indianochka.ru/kultura/obshhestvo/kasty.html> 08,04,2017,

⁸ История политических и правовых учений: Учебник Под ред О.Э. Лейста М.:Юридическая литература, 1997.15 էջ

ու արտոնությունները, որոնք ավանդաբար ունեցել են այս կաստայի ներկայացուցիչները: Հնդիկները չէին ընդվզում իրենց կարգավիճակի դեմ՝ համարելով դա երկնային կամք: Նրանց մտածողության հիմքում ընկած էր ռեինկարնացիայի գաղափարը: Հնդիկների խորին համոզմամբ, եթե մարդը ապրի առաքինի կյանքով, հաջորդ կյանքում կձևվի սոցիալական ավելի բարձր կարգավիճակով, իսկ հակառակ պարագայում հոգով կիջնի ընդհուպ մինչև կենդանու կամ բույսի մակարդակի: Ակնառու է, որ հնդիկների մոտ բնական իրավունքի գաղափարը ձևավորվել է որակապես այլ հենքի վրա: Նրանք իրենց սոցիալական ծագումը և դրանից բխող հետևանքները համարում էին բնական երևույթ:

Իրավունքների, պետության, մարդու ծագման վերաբերյալ կրոնական բնույթի բացատրություններ ենք գտնում նաև Հին Չինաստանում, որտեղ տիրապետում էին հիմնականում դաոսիզմի, կոնֆուցիականության, մաոիզմի և լեզիզմի գաղափարախոսությունները:

Հետաքրքրական է հատկապես բնական իրավունքի և դաոսիզմի հարաբերակցությունը: Ուսմունքի հիմքում ընկած է «դաոի» (բառացի՝ ճանապարհ) գաղափարը: Վերջինս փոխառվել է չինական ավանդություններից, որտեղ այն ուներ մարդու, ժողովրդի ճշմարիտ կյանքի ուղու իմաստ, որը համապատասխանում է երկնքի թելադրանքին: Վերաիմաստավորելով այս հասկացությունը՝ դաոսիզմի հիմնադիրները ձգտում էին հիմնավորել, որ երկնային⁹ կամքն է շնորհել դաոի օրենքները ժողովրդին: Համաձայն Լաո Յզիի հետևորդների մեկնաբանության՝ դաոն աշխարհի բացարձակ սկիզբն է: Ավելին, նրանք գտնում էին, որ դաոն նախորդում է երկնային տիրոջը և իր հզորությամբ գերազանցում է վերջինիս: Դաոն է ամեն ինչի սկիզբը, բնական սկզբի և փոփոխությունների անվերջ հոսքը, դրանց փոխակերպումը մի ձևից մյուսի, ծննդի ու մահվան մշտնջենական պտույտը: Մարդուն այն ներկայանում է գերբնական օրենքի տեսքով, որը կառավարում է աշխարհը: Այս ուժի դեմ մարդուն մնում է միայն գիտակցել սեփական մանրությունն ու կրքերից ազատվելու ճանապարհով երկարացնել իր կյանքը¹⁰: Ինչպես տեսնում ենք, Չինաստանում ևս աշխարհի սկիզբը և մարդու դերն այդ աշխարհում կապվում է ինչ-որ վերերկրային ուժի հետ: Այստեղ ևս առաջարկվում է ընդունել գործող

⁹ Բուն աշխատանքում երկնային բաժի փոխարեն օգտագործված է երկրային բառը, ինչը, կարծում ենք, տպագրական սխալ է, քանի որ հակառակ պարագայում միտքը զրկվում է տրամաբանությունից:

¹⁰ Տե՛ս նույն տեղը 20 էջ:

կարգերն՝ առանց «փոփոխությունների և լրացումների»:

Հին Հռոմում իրավաբանները քաղաքացիական իրավունքի և ժողովուրդների իրավունքների շարքում առանձնացնում էին բնական իրավունքը (*ius naturale*)՝ որպես բնության օրենքների և իրերի բնական կարգի արտացոլում:¹¹

Այս կամ այն տարբերությամբ՝ մոտեցման այսպիսի ձևաչափը բնորոշ էր հիմնախնդրով զբաղվող գրեթե բոլոր հռոմեացի իրավաբաններին:

Որպես օրինակ վկայակոչենք Ցիցերոնին, ով ասում էր, որ պետության օրենքը, որը հակասում է բնական իրավունքին, չի կարող դիտվել որպես օրենք:¹²

Բնական իրավունքը՝ որպես գաղափարաբանություն, մինչև միջնադար պահպանեց իր «նախնական» տեսքը և որպես մարդու իրավունքների տեսություն վերջնականապես չձևակերպվեց:

Միջնադարարին բնորոշ բոլոր բնագավառների «կրոնականացումը» չէր կարող արհամարհանքով անցնել այնպիսի ոլորտների կողքով, ինչպիսիք են մարդը, նրա դերը աշխարհում, մարդու իրավունքները, ազատությունները, դրանց ստեղծարար սկիզբը և այլն: Ակնառու է, որ վկայակոչված ոլորտները հանդիսանում են նաև բնաիրավական տեսության հետագոտման առարկան:

Մարդու իրավունքների ծագման «աստվածային դոկտրինի» խոշորագույն տեսաբաններից էր Թոմաս Աքվինացին, ում հայացքներում կարելի է տեսնել բնական իրավունքների վերաբերյալ կրոնական պատկերացումների խտացված արտահայտությունը: Թ. Աքվինացին հստակ տարբերություն էր տեսնում գրված և չգրված օրենքների միջև: Խոսելով, իր ձևակերպմամբ, մարդկային (դրական, գրված) իրավունքի մասին՝ հեղինակը ի նկատի էր ունենում ֆեոդալական իրավունքը: Կարևոր է հաշվի առնել այն հանգամանքը, որ հեղինակը ժխտում էր մարդկային (դրական) այն օրենքների նշանակությունը, որոնք հակասում էին բնական օրենքի սահմանած դրույթներին: Նրա համար օրենքներ չէին համարվում ինքնապահպանման, ընտանեկան կյանքի և դաստիարակության, ճշմարտության (Աստծո) փնտրտուքի և մարդկանց արժանավայել շփման կարիքներին հակադարձող դրույթները: Ըստ Աքվինացու՝ օրենքի մեկ այլ տեսակ է աստվածայինը: Այն տրվում է Աստվածաշնչում և անհրա-

¹¹ Պետության և իրավունքի տեսություն, Խոռոպանյուկ Վ.Ն., Եր.Գոշ, 1997թ, թարգ. Խ.Հարությունյան էջ 208

¹² Տե՛ս նույն տեղը:

ժեշտ է 2 պատճառներով: Առաջին հերթին, մարդկային (դրական) օրենքը ընդունակ չէ չարիքը ամբողջովին բնաջնջելու, և, երկրորդ՝ մարդկային մտքի անկատարելության պատճառով: Մարդիկ ինքնուրույն չեն կարող հանգել ճշտի մասին միասնական պատկերացման¹³: Այս ամենով հանդերձ՝ Թ. Աքվինացին նշում էր, որ ֆեոդալական գրված օրենքները պետք է անշեղորեն կատարվեն, ինչպես աստվածային ցուցումները: Ամենայն հավանականությամբ, Թ. Աքվինացին փորձում էր կրոնական դոգմատիկայի միջոցով նպաստել պետական կառավարման արդյունավետ իրականացմանը:

Բնաիրավական գաղափարախոսությունը թռիչքաձև զարգացում ապրեց հատկապես 17-րդ դարում՝ շնորհիվ իրավական մտքի խոշորագույն անգլիական ներկայացուցիչներ Թոմաս Հոբսի և Ջոն Լոկի, ֆրանսիացի լուսավորիչներ Շառլ Լուի Մոնտեսքիոյի, Ժան Ժակ Ռուսոյի և նիդերլանդցի տեսաբան Հուգո Հրոցիուսի:

Թ. Հոբսը իր բնաիրավական ուսմունքը կառուցում էր մարդու բնության և կրքերի հետազոտման վրա: Հոբսը խիստ քննադատորեն էր վերաբերվում այդ կրքերին՝ գտնելով, որ մարդկանց բնութագրական է մրցակցությունը, անվստահությունը, փառասիրությունը: Այս կրքերը մարդկանց դարձնում են թշնամիներ¹⁴: Գալով այսպիսի եզրահանգման՝ Հոբսը սովեց իրավագիտությանը ամենահայտնի ասույթներից մեկը՝ *homo homini lupus est* (մարդը մարդուն գայլ է):

Հոբսը գտնում էր, որ բնական վիճակում, որտեղ չկա մարդկանց վախի մեջ պահող իշխանություն, տեղի է ունենում *bellum omnia contra omnes*¹⁵ (բոլորի պատերազմը բոլորի դեմ): Այսպիսի կարգավիճակի կործանանար ուժը ստիպում է մարդկանց դուրս գալ բնական վիճակից: Այս ուղին մարդկանց թելադրվում է բնական օրենքների (կարծում ենք հեղինակը ի նկատի ունի բնության օրինաչափությունները), բանականության «կարգադրագրերի» կողմից: Համաձայն Հոբսի գրչի՝ բնության մեջ գոյություն ունեն բնական իրավունքներ և

¹³ История политических и правовых учений / Под общ. ред. академика РАН, д. ю. н., проф. В. С. Нерсесянца. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФРА • М), 2000. Թ. 124 էջ

¹⁴ История политических и правовых учений: Учебник Под ред Э. Лейста М.:Юридическая литература, 1997. 192 էջ

¹⁵ Մասնագիտական գրականության մեջ կարելի է հանդիպել այս ձևակերպման այլ շրջադարձեր. օրինակ *Omnium bellum contra omnes*: Մրանք, ըստ էության, հակասություններ չեն, քանի որ բնութագրում են միևնույն երևոյթը էքվիվալենտ ձևով:

բնական օրենքներ: Առաջինի տակ Հոբսը հասկանում էր ազատությունը՝ անել ամեն ինչ ինքնապահպանման համար, իսկ 2-ում ընդգծում է այն արգելված գործողությունները, որոնք կործանարար են կյանքի (ենթադրում ենք՝ համակեցության) համար:

Բնական օրենքները հռչակում են՝ պետք է փնտրել խաղաղություն և այդ նպատակով հրամայական է փոխադարձաբար հրաժարվել «ամեն ինչ անելու» իրավունքից: Հրաժարվելով բնական իրավունքներից (վերը բերված իմաստով)՝ մարդիկ այդ «գործառույթը» փոխանցում են պետությանը¹⁶: Թ. Հոբսը առաջիններից էր, որ ձևակերպեց, մեր օրերում բանաձևային համարվող այն դրույթը, համաձայն որի այն ինչ արգելված չէ օրենքով՝ թույլատրելի է:

Հոբսի համաձայն՝ դիտարկվող կոնցեպտը բնութագրվում է այսպես. «Այնտեղ, որտեղ սուվերենը չի նախատեսել որևէ կանոններ, հպատակը ազատ է իր հայեցողությամբ ընտրել՝ դրսևորել կոնկրետ վարքագիծը»¹⁷:

Ակնառու է, որ Թոմաս Հոբսի վերը բերված ընկալումները միտված էին մարդու՝ որպես անհատականության ուսումնասիրությանը, նրա իրավունքների հիմնավորմանը մարդկային բանականության միջոցով:

Ջոն Լոկը ևս հանդիսանում էր բնաիրավական տեսության դրոշակակիր: Ինչպես շատ այլ հեղինակներ, նա ևս մարդու իրավունքներին վերաբերող իր դատողությունները բացահայտում է պետության հասկացությունն ու էությունը լուսաբանելիս:

Պետության առաջացման պայմանագրային տեսության միջոցով բնութագրելով պետությունը, վերջինիս ծագումը և նշանակությունը՝ Լոկը տրամաբանական շեշտը դնում է այն հանգամանքի վրա, որ մարդիկ, կամավոր ստեղծելով պետությունը, պետք է հետևեն բացառապես իրենց բանականությանը: Մարդիկ սպառիչ և պարփակված որոշում են այն լիազորությունների ծավալը, որոնք նրանք փոխանցում են պետությանը: Բնական իրավունքների և հիմնարար ազատությունների՝ տոտալ հրաժարման մասին (հոգուտ պետության) խոսք գնալ չի կարող¹⁸: Կյանքի, սեփականության, հավա-

¹⁶ Ավելի մանրամասն՝ տես նույն տեղը:

¹⁷ Նշված աշխատության 194 էջ:

¹⁸ Մրանով Լոկը միաժամանակ հակադարձում է Հոբսին, ով տրամագծորեն հակառակ դիրքորոշում ուներ:

սարության և ազատության իրավունքները մարդը ոչ մի պարագայում չի կարող օտարել¹⁹:

Լուրը էական նշանակություն էր տալիս օրենքներին: Նա գտնում էր, որ քաղաքացիական հասարակության կամ օրենսդրի կողմից ընդունված ցանկացած կարգադրագիր դեռևս օրենք չէ:

Օրենքի «տիտղոս» կարող է ստանալ միայն այն ակտը, որը բանական էակին ցույց է տալիս այնպիսի վարքագծի կանոններ, որոնք համապատասխանում են իր սեփական «շահերին» և ծառայում համընդհանուր բարօրությանը²⁰:

Իրականում՝ անգնահատելի են այս երկու հեղինակների տեսական ներդրումները պետության և իրավունքի տեսության հետագա զարգացման գործում: Թեև հեղինակները ողջ խորությամբ չեն ուսումնասիրում մարդու բնական իրավունքների հայեցակարգը, սակայն արեցին շատ ավելին. հենց նրանց գաղափարաբանության հենքի վրա ձևավորվեցին իշխանությունների տարանջատման, սահմանադրականության (կոնստիտուցիոնալիզմի) սկզբունքները, որոնք էլ հանդիսանում են այն երաշխիքների հավաքածուն, որոնք ապահովում են մարդու բնական իրավունքների անխախտ իրացումը:

Բնույթով այդպիսին էին նաև ֆրանսիացի նշանավոր լուսավորիչներ Շառլ Լուի Մոնտեսքյոյի և Ժան-ժակ Ռուսոյի հիմնադիր մեկնաբանությունները:

Բնական իրավունքի տեսության հետագա զարգացումը շարունակվեց աշխարհի ամերիկյան հատվածում, որտեղ այս տեսությունը ընդունեց վառ արտահայտված գործնական նշանակություն: Անվիճելի է, որ ԱՄՆ-ն սահմանադրության՝ որպես նորմատիվ-սոցիալական փաստաթղթի հայրենիքն է և հենց այս երկրի սահմանադիր հայրերն էին, որ կյանքի հավիտենական օրենքները (մարդու բնական իրավունքների առումով) իմպլեմենտացրին սահմանադրական²¹ արեալ: Ասվածը վերաբերում է Անկախության ամերիկյան հռչակագրին (1776թ. հուլիսի 4), որն, ըստ էության, առաջին քաղաքական փաստա-

¹⁹ История политических и правовых учений / Под общ. ред. академика РАН, д. ю. н., проф. В. С. Нерсесянца. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФРА · М), 2000. р. 334 էջ

²⁰ Տե՛ս՝ նշված աշխատության 335 էջ

²¹ Սահմանադրական արեալ եզրույթի օգտագործումը ինքնին պայմանական է, քանի որ այստեղ ի նկատի չի առնվում սահմանադրությունը իր դասական դրսևորմամբ:

թուղթն էր, որում խոսվեց մարդու, ժողովրդի բնական և անօտարելի իրավունքների մասին: Այս փաստաթղթով, հայտնի չափով, տրվեց բնական իրավունքների հստակ ցանկ: Հռչակագիրը ազդարարեց, որ Տիրոջ կողմից բոլոր մարդիկ օժտված են կյանքի, ազատության և երջանկության ձգտման իրավունքներով: Այստեղ խոսվեց նաև ժողովրդի **կուլեկտիվ բնական իրավունքների** մասին (ժողովրդի անխակության հաստատման իրավունքը, կառավարման տիրապետող համակարգը նորով փոխարինելու իրավունքը)²²:

Ընդ որում՝ բնական իրավունքի տեսության զարգացման համար այս ժամանակները և իրադարձությունը հեղափոխական ազդեցություն ունեցան: Տեղի ունեցան բնական իրավունքների ցանկի շուրջ բանավեճեր, դրանց ամրագրումներ քաղաքական, նորմատիվ փաստաթղթերում. դարերի խորքից ձևավորված սաղմերը ստացան ավարտուն հայեցակարգի տեսք:

Ամերիկյան հռչակագրին հաջորդեց ֆրանսիայում մարդու և քաղաքացու հռչակագրի ընդունումը (1789թ.), որում հստակ խոսվեց այնպիսի հիմնարար դրույթի մասին, ինչպիսին օրենքի առջև բոլոր քաղաքացիների հավասարությունն է: Այս հռչակագրի արժանիքներից է նաև այն, որ վերջինս ամրագրում ունի առ այն, որ «մարդիկ ծնվում և ապրում են ազատ և հավասար իրավունքներով»²³: Ինչպես տեսնում ենք՝ այս հռչակագրում արդեն գոյություն ունի հստակ պատկերացում մարդու բնական և անօտարելի իրավունքների մասին:

Մինչև երկրորդ աշխարհամարտ բնական իրավունքի տեսությանը բնութագրական էր այն, որ վերջինիս դրույթները արմատավորվում էին պետությունների սահմանադրություններում:

Երկրորդ աշխարհամարտից, Միավորված ազգերի կազմակերպության, տարբեր միջազգային կառույցների հիմնադրումից հետո, բնական իրավունքի տեսությունը ենթարկվեց ևս մեկ բեկումնային փոփոխության:

Բնական իրավունքի տեսությունը այս շրջանում կատարյալ «ռենեսանս» էր ապրում: Հենց այս շրջանում էր բնական իրավունքը վերաիմաստավորվում, ձևավորվում էին նոր մոտեցումներ, մեկնաբանություններ: Այս գործընթացը մասնագիտական գրականության մեջ հայտնի է «վերածնված բնական

²² Տե՛ս ԱՄՆ անկախության 1776թ. հռչակագիրը (www.russiantampa.com/about_usa/declaration.php 12.05.2017թ.)

²³ Տե՛ս Մարդու և քաղաքացու 1789 թ հռչակագիրը, Ֆրանսիա www.agitclub.ru/museum/revolution1/1789/declaration.htm

իրավունք» անվանմամբ:

Այս ամենի արդյունքը եղավ այն, որ ընդունվեցին մարդու բնական իրավունքներին վերաբերող մի շարք հեղինակավոր միջազգային իրավական փաստաթղթեր (Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր, Մարդու և քաղաքացու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության եվրոպական կոնվենցիան և այլն):

Արդեն մեր օրերում՝ բառօգտագործման իմաստով, *iusnaturalizm*-ը՝ մարդու իրավունքների բնաիրավական տեսությունը, մասնագիտական գրականության մեջ իր տեղը զիջել է նոր հիմնարար իրավաբանական ոլորտի՝ Մարդու իրավունքների տեսության:

Որպես հետազոտության ամփոփում՝ կարող ենք վստահորեն արձանագրել, որ բնական իրավունք տեսությունը ծագեց և զարգացավ սուր բանավեճերի արդյունքում: Իրավական քարտեզի իմաստով այն ընդգրկեց աշխարհի բոլոր ներկա և նախկին հասարակությունները: Պատմականորեն այս տեսության ներսում ձևավորվեց մի այնպիսի հայացքների համախումբ, համաձայն որոնց՝ մարդը ծնունդի փաստով ունի որոշակի իրավունքներ և ազատություններ, որոնք անդորոենադրական մակարդակում են, նախորդում են դրան և օրենքի (պոզիտիվ իմաստով) միջոցով չեն կարող նեղացվել կամ սահմանափակվել:

ԲՆԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԻ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԷՎՈԼՈՒՑԻԱՆ

Կոչուբան Ալեքսանդր

*ՀՀ ռստիկանության Երևան քաղաքի վարչության
ավագ իրավախորհրդատու, ՀՀ ռստիկանության
կրթահամալիրի ակադեմիայի մագիստրանտ,
ռստիկանության ավագ լեյտենանտ*

Մարդկային միտքը միշտ էլ ձգտել է գտնել մի այնպիսի «աստվածային էտալոն», որի վրա հնարավոր կլինի կառուցել հասարակական կյանքը: Վերջինիս նորմատիվ կարգավորման «աստվածային նախասկզբի» փնտրտուքները հանգեցրել են բնական իրավունքի հայեցակարգի ձևավորմանը, որն,

---

ըստ էության, կոչված էր ապահովել հավասարակշռվածություն «աստվածային կամքի» և հասարակական կյանքի նորմատիվ կարգավորման միջև:

Հոդվածում հեղինակի կողմից հետազոտված են բնական իրավունքի սաղմնավորման, պատմական զարգացման և արդի իրավիճակի խնդիրները: Հեղինակը սեփական դիտանկյունից ամփոփ ներկայացնում է մարդու բնական իրավունքի տեսության պատմությունը:

Բանալի բառեր. բնական իրավունք, մարդու իրավունքներ, չգրված, գրված օրենքներ, մարդու իրավունքների պատմություն:

ЗАРОЖДЕНИЕ И ИСТОРИЧЕСКАЯ ЭВОЛЮЦИЯ КОНЦЕПЦИИ ЕСТЕСТВЕННОГО ПРАВА

Кочубаев Александр Сергеевич

Старший юрисконсульт Управления города Ереван

Полиции Республики Армения, магистрант

Академии Полиции Республики Армения,

старший лейтенант полиции

Человеческий ум всегда стремился найти такой «божественный эталон», на котором было бы возможно построить общественную жизнь. Поиски божественного первоначала» нормативного регулирования последней привели к формированию концепции естественного права, которая, по существу, была призвана обеспечить баланс между «божественной волей» и нормативным регулированием общественной жизни.

В данной статье исследуются проблемы зарождения естественного права, его исторического развития и текущего состояния. Автор с собственной точки зрения представляет краткое изложение истории теории прав человека.

Ключевые слова: естественное право, права человека, неписанные, писанные законы, история прав человека.

THE ORIGIN AND HISTORICAL EVOLUTION OF THE CONCEPT OF NATURAL LAW

Kochubaev Aleksandr

*Senior Legal Adviser at the Yerevan City
Department of Police of the Republic of Armenia,
Graduate Student of the Academy of Educational
Complex of Police of the Republic of Armenia,
Police Senior Lieutenant*

The human mind has always sought to find such a "divine standard" on which it would be possible to build a social life. The searches for the "Divine Arche" of the normative regulation of the latter led to the formation of the concept of natural law, which, in essence, was intended to balance the "divine will" and the normative regulation of the social life.

The article explores the problems of the birth of natural law, its historical development and current state. The author presents the summary of the history of human rights theory from his own point of view.

Keywords: natural law, human rights, unwritten, written laws, history of human rights.

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԼԻՆԻԿԱՆ ՈՐՊԵՍ ՈՒՍԱՆՈՂ- ԻՐԱՎԱԲԱՆՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՀԱՏՈՒԿ ՁԵՎ

Մեկիքսերթյան Արմինե

*ՀՀ ռոստիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի
իրավագիտության ֆակուլտետի քրեական իրավունքի
և քրեաբանության ամբիոնի դոցենտ,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու,
ռոստիկանության փոխգնդապետ*

*Ես լսում եմ ու մտանում, ես տեսնում եմ ու հիշում,
ես կատարում եմ ու հասկանում: (Կոնֆուցիոս)*

Ուսումնական հաստատություններում իրավաբանական կլինիկաների ստեղծման գաղափարն առաջացել է ԱՄՆ-ում XX դարի 20-30-ական թթ., 90-ական թթ. այն տարածվել է Եվրոպայում, իսկ ՌԴ-ում 1-ին իրավաբանական կլինիկան բացվել է 1995 թ-ին: ՀՀ-ում 1-ին անգամ իրավաբանական կլինիկա գործել է 1999 թ-ին Երևանի պետական համալսարանում: Այժմ իրավաբանական կլինիկաները լայն տարածում են ստացել: Որպես կանոն, իրավաբանական կլինիկաները ստեղծվում են իրավաբանների ամերիկյան ասոցիացիայի և բազմաթիվ այլ ֆոնդերի (Ֆորդի, Սորոսի, «Եվրագիայի» ֆոնդ և այլն) աջակցությամբ:

Տեսական գրականության մեջ «իրավաբանական կլինիկա» տերմինն օգտագործվում է 2 իմաստով՝ որպես կառուցվածքային ստորաբաժանում և որպես հատուկ ուսումնական ծրագիր:

1-ին իմաստով իրավաբանական կլինիկան իրենից ներկայացնում է բարձրագույն ուսումնական հաստատության կառուցվածքային ստորաբաժանում, որտեղ իրավաբանական ֆակուլտետի բարձ կուրսերի ուսանողներն իրավական հարցերով կլինիկա դիմած իրական անձանց իրավաբանական անվճար խորհրդատվություն¹ տրամադրելով՝ ձեռք են բերում գործնական հմտություններ, այսինքն՝ կլինիկայում ուսանողները կարողանում են

¹Իրավաբանական անվճար խորհրդատվությունն առաջացել է լատիներեն pro bono բառակապակցությունից:

գործնականորեն ստուգել իրենց ստացած տեսական գիտելիքները: Այստեղից էլ առաջացացել է «կլինիկա» անվանումը, որտեղ ախտորոշվում է, թե ուսանողի ստացած տեսական գիտելիքները որքանով կարող են կիրառվել գործնականում: Կա նաև մեկ այլ տեսակետ, ըստ որի իրավաբանական կլինիկան իր այդպիսի անվանումը ստացել է այն հիմնավորմամբ, որ ինչպես առողջական խնդիրներ ունեցող անձն է դիմում կլինիկա, որտեղ ախտորոշվում և բուժվում է հիվանդությունը, այնպես էլ անձն իր իրավական խնդրով դիմում է իրավաբանական կլինիկա, որտեղ որոշվում է հարցի էությունը («ախտորոշվում է») և միջոցներ են ձեռնարկվում խնդիրը լուծելու («բուժելու») ուղղությամբ²: «Կլինիկա» տերմինի ծագման վերաբերյալ նշված երկու մոտեցումներն էլ կարելի է հիմնավոր համարել և «իրավաբանական կլինիկա» տերմինը բնորոշել որպես իրավական հարցի լուծման ուղղությամբ տեսական գիտելիքների գործնական կիրառության ստուգում:

Իրավաբանական կլինիկաներում ապագա իրավաբանները խորհրդատվություն տրամադրելուն զուգահեռ՝ սովորում են հաճախորդների հետ վարվեցողության կանոնները, հմտանում են տեխնիկապես ճիշտ և գրագետ իրավաբանական փաստաթղթեր կազմելու հարցում, փորձում են բարդ մասնագիտական իրավիճակներում ճիշտ որոշում կայացնել և պատասխանատվություն կրել սեփական որոշումների համար:

Գործնական հմտությունների ձեռքբերումն իրականացվում է «կենդանի» գործերի քննության ընթացքում: Իրավական օգնությունն ուղղորդված է, քանի որ այն ուղղված է կոնկրետ սուբյեկտին և կոնկրետ իրավական հարցին: Այդ աշխատանքը սկսվում է հաճախորդի հետ հարցազրույցից և ավարտվում խորհրդատվություն տրամադրելով կամ իրավական բնույթի փաստաթուղթ կազմելով: Ուսանողն ինքնուրույն է իրականացնում իրավաբանի աշխատանքը, սակայն խորհրդատվությունը հաճախորդին տրամադրվում է ղեկավարի՝ դասախոս-կոորդինատորի հսկողության տակ: Միևնույն ժամանակ մի կարևոր հանգամանք ևս, որ դասախոս-կոորդինատորը մասնակցություն չի ունենում ուսանող-հաճախորդ շփմանը: Ուսանողը գործի հանգամանքները և կազմած փաստաթղթերը ներկայացնում է կոորդինատորին, ուստի վերջնական օգնությունը, որը տրամադրվում է քաղաքացիներին,

²Տե՛ս Ե.И. Мещерякова, А.И. Петрушин Обучение в юридической клинике и развитие коммуникативной компетентности студентов-юристов, 2013թ., էջ 59:

համարվում է որակավորված³:

Իրավաբանական կլինիկաներում ուսանողները կարող են անվճար իրականացնել հետևյալ իրավաբանական ծառայությունները.

- գրավոր և բանավոր իրավաբանական խորհրդատվություն,
- իրավական փաստաթղթերի կազմում,
- ներկայացուցչություն տարբեր իրավապահ կառույցներում և դատարաններում:

Հաճախորդների հետ աշխատանքն իրականացվում է իրավաբանական կլինիկայի գրասենյակում, սակայն բնակչության իրավագիտակցության բարձրացման համար կարող են կազմակերպվել նաև արտագնա միջոցառումներ:

Ըստ 2-րդ իմաստային նշանակության, իրավաբանական կլինիկան ընկալվում է որպես իրավաբանների մասնագիտացված ուսումնական ծրագիր: Կլինիկական իրավաբանական ուսուցումն իրականացվում է բարձրագույն իրավաբանական հաստատություններում: Կլինիկական կրթությունը համարվում է դասական իրավաբանական կրթության ծանրակշիռ հավելում: Իրավաբանական կլինիկայում պարբերաբար իրակացվում է ուսուցում: Հիմնականում այդ ուսուցումն իրակացվում է ինտերակտիվ մեթոդներով (ուղեղային գրոհ, դերային խաղեր, խմբային աշխատանք, թրեյնինգներ): Իրավաբանական կլինիկաներում անցկացվում են հետևյալ դասընթացները.

- «Կլինիկական կրթության ներածություն»,
  - «Իրավաբանական կլինիկայում աշխատանքի կանոններ»,
  - «Գործավարություն»,
  - «Հաճախորդների նախնական ընդունում և հարցում»,
  - «Գործի վերլուծություն և տեսակետերի մշակում»,
  - «Իրավաբանական խորհրդատվություն»,
  - «Մասնագիտական էթիկա»,
  - «Իրավական փաստաթղթերի պատրաստում»,
  - «Հայցադիմումի կազմում»,
  - «Քաղաքացիա-իրավական պայմանագրերի կազմում»,
  - «Քաղաքացիների իրավունքների պաշտպանության հիմնախնդիրներ»:
- Իրավաբանական կլինիկայի ստեղծմամբ և գործունեությամբ օգուտ

³Տե՛ս Կудойкина Т.В. Бесплатная квалифицированная юридическая помощь в России: теоретические и практические проблемы. 2013թ., Հատոր 6 N 14. էջ 11-17:

ստանում են բոլոր կողմերը. ուսումնական հաստատությունը, որի կազմում գործում է կլինիկան, կլինիկայի ուսանողները, կլինիկական դասընթացին ընդգրկված դասախոսները, կլինիկա դիմած քաղաքացիները:

Բարձրագույն ուսումնական հաստատության կազմում գործող իրավաբանական կլինիկան, իրականացնելով իրավական քարոզչություն, տրամադրելով անվճար իրավաբանական օգնություն, մասնակցելով տարաբնույթ իրավական խնդիրների լուծմանը, դրանով իսկ իրականացնում է իրավաբանական բուհի առաքելությունը, սոցիալական դերակատարություն է ունենում, ինչը հնարավորություն է տալիս տարածաշրջանում զբաղեցնել իր արժանի տեղը: Ապահովելով ուսանողների և քաղաքացիների միջև կապը՝ իրավաբանական կլինիկան իր ամենօրյա պատասխանատու աշխատանքով նպաստում է հասարակական դրական կարծիքի ձևավորմանը ոչ միայն զուտ իրավաբանական կլինիկայի մասին, այլ նաև այն բուհի, որի կազմում գործում է կլինիկան: Տրամադրված որակյալ խորհրդատվությունը և ճիշտ իրականացված իրավական օգնությունը հիմք են տալիս, որպեսզի հաճախորդը կրկին դիմի իրավաբանական կլինիկա: Բացի այդ, կրթական ծառայությունների տրամադրման ներկայիս բազմազանության պայմաններում կլինիկաների ստեղծումն առավելություն է մրցակցության մեջ, որը հնարավորություն կտա դիմորդների ուշադրությունը գրավել բուհի ուղղությամբ:

Իրավաբանական կլինիկայի շրջանավարտները, որպես կանոն, կարողանում են հեշտությամբ աշխատանք գտնել, քանզի նրանք արդեն տիրապետում են որոշակի գործնական հմտությունների, ինչը ևս իր հերթին ազդում է բուհի հեղինակության բարձրացման վրա: Եվ վերջապես, եթե բուհը ցանկանում է հավատարմագրվել, արժանի լինել ներկայանալու միջազգային հարթակներում, ուստի գործնական-կողմնորոշիչ, ինովացիոն ուսուցման ձևի կիրառումը պետք է լինի կրթական պրոցեսի պարտադիր բաղադրիչ⁴:

Դժվար է թերագնահատել իրավաբանական կլինիկաների դերը նաև բու-

⁴Հարկ է նշել, որ ՀՀ կառավարության 2017 թվականի մարտի 23-ի թիվ 12 արձանագրային որոշմամբ «Իրավական համաուսուցման, իրավական դաստիարակության և իրավաբանական կրթության համակարգի վերակառուցման» հայեցակարգից բխող միջոցառումների շարքում որպես ծրագրի նպատակ-խնդիր առանձնացվել է ուսանողների պրակտիկ հմտությունները և կարողությունները կատարելագործումը իրավաբանական կլինիկաների ինստիտուտների զարգացման միջոցով:

հի ուսանողների կրթության բարելավման տեսակետից: Կլինիկական իրավաբանական ուսուցումը հնարավորություն է տալիս ուսանողների մոտ զարգացնել այնպիսի որակներ, ինչպիսիք են սոցիալական ակտիվությունը, կարգապահությունը, պատասխանատվությունը ստանձնած գործի հանդեպ, ճշտապահությունը, ձևավորել մասնագիտական և գործնական հմտություններ: Ուսանողները որոշակի փորձ են ձեռք բերում տարբեր իրավիճակներում արագ կողմորոշվելու հարցում:

Բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում իրավաբանական կլինիկաների ստեղծումը և գործունեությունը դրական է անդրադառնում նաև կլինիկական ուսուցման ծրագրերին ընդգրկված դասախոսական կազմի համար: Դասախոսները, պատրաստվելով կլինիկական ուսուցմանը, ուսումնասիրելով և կիրառելով ուսուցման ինտերակտիվ մեթոդները, սկսում են դրանք օգտագործել նաև ընդհանուր ուսումնական գործընթացում: Իրավական տարբեր իրավիճակներում ճիշտ լուծում գտնելու ուսանողների ձգտումը պարտավորեցնում է դասախոսական կազմին առավել արդյունավետ և խորությամբ իրականացնել կլինիկական դասընթացները, որով բարձրանում է նաև իրավաբանական կրթության որակը:

Իրավաբանական կլինիկայի ստեղծմամբ օգուտ են ստանում նաև տարբեր իրավական հարցեր ունեցող քաղաքացիները, հատակապես բնակչության այն խավը, որը վճարունակ չէ կամ այլ խոցելի խմբերի ներկայացուցիչներ (օրինակ՝ հաշմանդամություն ունեցող անձինք): Պետք է փաստել, որ իրավաբանական կլինիկաների գործունեությունն առաջին հերթին ուղղված է կրթական նպատակների իրականացմանը, ուստի ուսանողը պարտավորություն չի կրում ընդունելու իրավաբանական կլինիկա դիմած բոլոր անձանց: Թեև կլինիկան չի կարող լուծել տարածաշրջանում առաջացած բոլոր իրավական հարցերը՝ կապված անվճար իրավական օգնության տրամադրման հետ, սակայն մյուս կողմից սահմանափակ իրավական օգնությունն ապահովում է տրամադրված խորհրդատվության որակը:

Այսպիսով, իրավաբանական կլինիկական ուսուցումը հնարավորություն է տալիս ուսանողներին ձեռք բերել և խորացնել տեսական գիտելիքները, դրանք գործնականում կիրառել և հաճախորդների հետ շփվել, տիրապետել որակյալ և արդյունավետ իրավաբանական օգնության տրամադրման հմտություններին, կազմել անհրաժեշտ իրավական բնույթի փաստաթղթեր, ինչպես նաև կողմորոշվել մասնագիտության ընտրության հարցում:

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԼԻՆԻԿԱՆ ՈՐՊԵՍ ՈՒՍԱՆՈՂ- ԻՐԱՎԱԲԱՆՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՀԱՏՈՒԿ ՁԵՎ

Մելիքսեթյան Արմինե

*ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի
իրավագիտության ֆակուլտետի քրեական իրավունքի
և քրեաբանության ամբիոնի դոցենտ,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու,
ոստիկանության փոխգնդապետ*

Հոդվածում քննարկվել է իրավաբանական կլինիկան որպես կառուցվածքային ստորաբաժանում և որպես ուսումնական ծրագիր, պարզաբանվել են գործունեության ուղղությունները, վերլուծվել է իրավաբանական կլինիկայի դերը Բուհի, ուսանողների, դասախոսների և հաճախորդների համար: Հեղինակի կողմից ներկայացվել են կլինիկական իրավաբանական ուսուցման ծրագիրը և բովանդակությունը, ինչպես նաև ձևակերպվել են կլինիկական ծրագրերը՝ ընդգրկելով ընդհանուր և հատուկ կրթական ծրագրեր:

Բանալի բառեր. իրավաբանական կլինիկա, կլինիկական իրավաբանական կրթություն, ուսանողներ, պրակտիկ հմտություններ, հաճախորդներ, խորհրդատվություն, փաստաթղթերի կազմում:

ЮРИДИЧЕСКАЯ КЛИНИКА КАК ОСОБЕННАЯ ФОРМА ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ-ЮРИСТОВ

Меликсетян Армине Сержиковна

*Доцент кафедры уголовного права
и криминологии Академии Образовательного комплекса
полиции Республики Армения, кандидат юридических наук,
подполковник полиции*

В статье определяется значение юридической клиники, как организационной структуры ВУЗа и специальной учебной программы, исследуются направления ее деятельности, анализируется роль юридической клиники в

ВУЗе, определяется ее значение для студентов, преподавателей, клиентов. Автором раскрываются содержание и программа клинического юридического обучения, а также формируются рамки клинической программы, включающие общие и специальные учебные курсы.

Ключевые слова: юридическая клиника, клиническое юридическое обучение, студенты, практические навыки, клиенты, консультирование, составление документов.

A LEGAL CLINIC AS A SPECIAL METHOD OF TEACHING OF LAW STUDENTS

Meliksetyan Armine

*Associate Professor of the Chair of Criminal
Law and Criminology, Academy of the
Educational Complex of Police of the Republic of
Armenia, PhD in Law, Police Lieutenant Colonel*

The article defines the significance of the legal clinic as the organizational structure of the higher education institution and a special training program. The integration of these values allows identifying the nature of the legal clinic as a special method for training law students. The author further analyses the role of the legal clinic at higher institutions and its value for students, teachers and clients.

Keywords: legal clinic, clinical legal education, students, practical skills, clients, advising, drafting documents.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РЕЗУЛЬТАТОВ АНАЛИЗА МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ В ПЛАНИРОВАНИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОРГАНОВ ПОЛИЦИИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

Аветисян Карен Арташевич

адъюнкт Академии управления МВД России

Национальные противоречия на постсоветском пространстве остаются одним из наиболее значимых явлений общественной жизни. Их негативные последствия продолжают сказываться на состоянии правопорядка и общественной безопасности большинства бывших республик СССР.

Российская Федерация интегрировала большой опыт анализа причин межнациональных конфликтов, а также выработки и реализации действенных методов их разрешения. Такой опыт представляет собой значительный интерес для полиции Республики Армения. Интересен с точки зрения его применения в планирующей деятельности, разработки и реализации различных видов планов, являющихся организационной основой деятельности органов внутренних дел (полиции).

Так, например, в приказе начальника полиции Республики Армения от 15 марта 2013 года № 777-А «Об утверждении инструкции по организации информационно-аналитической деятельности, планирования, оперативных совещаний и осуществлении контроля в системе Полиции Республики Армения», под планированием понимается «деятельность, направленная на разработку комплексных мероприятий с целью повышения эффективности оперативно-служебной деятельности и надлежащего решения поставленных задач».¹

Кроме того, показывается органическая взаимосвязь планирования пра-

---

¹ Приказ начальника полиции Республики Армения от 15 марта 2013 года № 777-А «Об утверждении инструкции по организации информационно-аналитической деятельности, планирования, оперативных совещаний и осуществлении контроля в системе Полиции Республики Армения».

воохранительной деятельности полиции РА с информационно-аналитической работой, а также иными управленческими функциями, процессом принятия решений, проведением оперативных совещаний.

Так, например, в Инструкции, введенной в действие данным приказом, в первую очередь, обращается внимание на информационно-аналитическую деятельность. Именно информационно-аналитическая деятельность позволяет определять конкретные цели и первичные направления оперативно-служебной деятельности подразделений полиции Республики Армения, обеспечивать уровень и обоснованность планирования, выявлять ожидаемые результаты правоохранительной деятельности и прогнозировать возможные отрицательные явления. Осуществление информационно-аналитической деятельности предполагает непрерывное накопление, аккумуляцию, исследование, систематизирование, обработку информации и ее представление руководству полиции.

В свою очередь, организация планирования связана с выполнением работ, направленных на получение, накопление, систематизацию, анализ информации, представление предложений, обработку проектов планов, согласование с ответственными исполнителями и соисполнителями, подтверждение со стороны руководителя, снабжение исполнителей и соисполнителей необходимыми сведениями с целью составления того или иного плана.

В целом же в Инструкции отмечается, что планирование ориентировано на более эффективное использование сил и средств в ходе решения сформулированных проблем, на обеспечение их равномерного распределения и периодичности. Меры, предусмотренные в планах правоохранительной деятельности полиции Республики Армения, должны учитывать особенности планируемого периода времени всестороннего глубокого анализа оперативной обстановки.

Планы, разрабатываемые в системе полиции Республики Армении, исходя из характера, классифицируются по следующим видам: текущие планы, особые планы. Так, во время осуществления оперативно-служебной деятельности в системе полиции Республики Армения составляются следующие текущие планы: **годовые** (план основных организационных мероприятий полиции, план заседаний совещательного органа (коллегии) при начальнике полиции; **полугодовые** (план проводимых оперативных совещаний у руководства

полиции, план командировок служб центрального аппарата полиции; планы основных организационных мероприятий и проводимых (оперативных) совещаний у начальников главных управлений центрального аппарата, самостоятельных управлений и отделов, города Ереван и областных администраций.

В системе полиции Республики Армения составляются также особые планы. К ним относятся: планы обеспечения общественного порядка и безопасности во время общественно-политических, спортивных и других массовых мероприятий, планы комплексных мероприятий по охране общественного порядка и усилению борьбы с наиболее распространенными преступлениями, предотвращению правонарушений, планы мер по предотвращению массовых беспорядков, групповых правонарушений, планы мер разысквания и задержания скрывающихся вооруженных преступников, планы мер по обнаружению похищенных автотранспортных средств, планы совместно согласованных мер областных администраций в борьбе с тяжкими и наиболее распространенными преступлениями, планы мер, осуществляемых при чрезвычайных положениях и во время гражданской обороны, планы оперативно-следственных мер и следственных действий, осуществляемых по конкретным делам, планы устранения недостатков, обнаруженных по результатам комплексно-инспекционной проверки и т.д.

С этой точки зрения, анализ оперативной обстановки межнациональных отношений и возникающих вследствие этого противоречий, должен учитываться при составлении планов. На территории Республики Армения существуют различные этнические меньшинства – езиды, русские, ассирийцы, греки, украинцы, курды, грузины, белорусы, немцы, евреи, поляки. В этой связи потенциальная возможность отдельных этнических конфликтов сохраняется. Этим обусловлена необходимость рассмотрения отдельных вопросов данных отношений и использования их результатов в планировании.

Основная проблема, рассматриваемая различными учеными, заключается в поиске эффективной диагностики межнациональных конфликтов в России.

При этом необходимо отличать диагностику от прогнозирования. В диагностическом исследовании центральной становится задача «распознавания» сути и возможностей объекта анализа, то есть его описание и фиксация наиболее существенных характеристик, а не пролонгация его, как вполне сложившегося явления с целью предвидения изменений в будущем, т. е. прогноз.

Создание и функционирование системы сбора и анализа статистической информации, проведение информационно-аналитических обследований региональных ситуаций обусловлено тем, что сфера межнациональных отношений «легко воспламеняющийся материал»². Изучение межэтнических отношений – это самостоятельное исследование, проводимое сотрудниками полиции и привлекаемыми учеными в масштабах, позволяющих сделать определенные выводы по рассматриваемому вопросу. Данное исследование носит промежуточный, поисковый характер и является региональным «срезом» этнической ситуации в стране в целом, в отдельном регионе.

Сбор информации осуществлялся путем анкетирования, привлечением экспертов и использованием статистических данных. Определяется объем выборки. В исследовании могут принимать участие жители различных национальностей. Распределение по национальностям не случайно. Здесь должны быть представлены как коренное, так и некоренное население. Распределение респондентов по профессиональному составу зависит от их национальности.

Кроме этого должна учитываться зависимость между национальностью и профессией, формой занятости респондентов. Также должно приниматься во внимание то, что в полиэтнических регионах взаимодействуют культуры разных этносов, и происходит, с одной стороны, сближение представителей данных культур, а с другой – у некоторых из них наблюдается утрата этнической идентификации. Последствия этой утраты сказываются на отдельных людях и на обществе в целом. Угроза утраты национального самосознания у представителей тех или иных этносов вызывает необходимость осмысления происходящих в местах их проживания этнокультурных процессов³.

Судя по результатам различных исследований, большинство населения далеко не безразлично относится к своей национальной принадлежности. Общее неблагополучие национальных отношений в стране, наличие зон межэтнических конфликтов в пределах «своего» государства актуализируют рассматриваемую проблему в сознании многих россиян.

---

² Абдулатипов Р.Г. Основы национальных и федеративных отношений. – М.: Изд-во РАГС, 2001. С. 92.

³ Хайруллина Н. Г. Грани этнической самоидентификации // Социологические исследования. 2002. №5. С. 121-123.

Этническое пространство, где сосуществуют и взаимодействуют этнические группы, редко находится в равновесии, по своей природе оно конфликтно. Дестабилизирующие процессы не сразу выходят на поверхность в форме открытого конфликта, способного расшатать и разрушить данное пространство. Иными словами, отношения между отдельными этническими группами всегда располагаются между двумя полюсами: от доброжелательного взаимодействия до неприязненного отчуждения или антипатии. Безусловно, данные проблемы непосредственно воздействуют на состояние общественного порядка.

В этой связи вполне обоснованно в планы профилактической деятельности территориальных органов полиции закладываются меры, направленные на выработку культуры межнационального общения и восприятия, которые могли бы содействовать предотвращению конфликтов. В практическом плане представляет интерес деятельность национальных объединений, которая носит разносторонний характер.

Возникновению, а затем и развитию конфликтных ситуаций и сопутствующей им социальной напряженности предшествует появление определенной неудовлетворенности людей тем или иным состоянием своего бытия, условиями и обстоятельствами повседневной жизни. По мнению Г. Р. Валиулиной, стремясь преодолеть какие-либо проблемы и найти средства для удовлетворения возникающей нужды, люди наталкиваются на определенные препятствия, в качестве которых иногда оказываются граждане другой национальности, либо целые организации, институты. Они же становятся катализаторами конфликтных ситуаций, которые могут перерасти в открытые и активные противоборства, поглощающие внимание, силы, ресурсы участников. Поэтому, чтобы идентифицировать возникающие конфликты, необходимо зафиксировать те исходные проявления неудовлетворенности, которые и составляют их основание⁴. Это обуславливает необходимость планируемых действий органов полиции, направленную на де бюрократизацию деятельности органов власти, противодействие коррупции, своевременного реагирования на заявления и обращения

---

⁴ Социальные конфликты: экспертиза, прогнозирование, технологии разрешения. Вып.20: Региональные конфликты: моделирование, мониторинг, менеджмент. – М.: Едиториал УРСС, 2003. С. 314.

граждан, совершенствование учетно-регистрационной дисциплины.

Интерес к проблемам и событиям в сфере межнациональных отношений, а также определенные претензии по поводу их освещения местными СМИ, как правило, беспокоят граждан. Так, обычно респонденты недовольны деятельностью СМИ в данной сфере, опрошенные оценивают освещение межнациональных отношений в регионах как недостаточное. По мнению граждан, СМИ призваны «утолять информационный голод» населения относительно межнациональной обстановки в регионе. Представители средств массовой информации, освещающие эту тему, по нашему мнению, обязаны:

- воздерживаться от публикации материалов, основанных на непроверенных данных и приводящих, в конечном итоге, к созданию образа врага в лице целых наций;
- воздерживаться от оправдания жестокости, террора, независимо от того, какие цели провозглашают лица, в них виновные;
- своевременно и полно информировать общественность о документах, регламентирующих правовую ситуацию в конфликтных регионах;
- отказываться от использования пропагандистских клише, взаимных ссылок на этноконфессиональную «ущербность».

Приведенный анализ обуславливает актуальность планируемых мероприятий по работе органов внутренних дел со СМИ.

Результаты проведенного исследования позволяют сделать вывод о том, что конфликтность является важной чертой межэтнических отношений в России и Армении, но анализ обстановки в данной сфере должен быть постоянным и учитываться при разработке планируемых мероприятий. Эффективными для развития и совершенствования межнациональных отношений являются такие меры как: обуздание преступности, усиление роли государства в жизни людей, четкая региональная национальная политика.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Приказ начальника полиции Республики Армения от 15 марта 2013 г. № 777-А «Об утверждении инструкции по организации информационно-аналитической деятельности, планирования, оперативных совещаний и осуществлении контроля в системе Полиции Республики Армения».
2. Абдулатипов Р.Г. Основы национальных и федеративных отношений. – М.: Изд-во РАГС, 2001
3. Хайруллина Н. Г. Грани этнической самоидентификации /Социологические исследования 2002, №5
4. Социальные конфликты: экспертиза, прогнозирование, технологии разрешения. Вып.20: Региональные конфликты: моделирование, мониторинг, менеджмент. – М.: Едиториал УРСС, 2003

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РЕЗУЛЬТАТОВ АНАЛИЗА
МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ В
ПЛАНИРОВАНИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ
ОРГАНОВ
ПОЛИЦИИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ**

Аветисян Карен Арташевич

адъюнкт Академии управления МВД России

В статье рассматриваются вопросы, учета межнациональных отношений в системе планирования деятельности территориальных органов полиции Республики Армения. Анализируются положения нормативных правовых актов, регламентирующих информационно-аналитическую деятельность органов полиции, а также виды планов, разрабатываемые в системе полиции Республики Армения.

Ключевые слова: планирование, оценка, результаты, правоохранительная деятельность, правопорядок, полиция Республики Армения, межнациональные отношения, межэтнические конфликты, национальная политика.

USING THE RESULTS OF THE ANALYSIS OF INTERETHNIC RELATIONS IN PLANNING THE ACTIVITIES OF THE TERRITORIAL BODIES OF POLICE OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

Avetisyan Karen

*Associate of the Academy of Management of the
Ministry of Internal Affairs of Russia*

The article deals with the issues of consideration of relations in the system of planning the activities of the territorial bodies of police of the Republic of Armenia. The article analyzes the provisions of normative legal acts regulating informational and analytical activities of police, as well as the types of plans developed in the police system of the Republic of Armenia.

Keywords: planning, evaluation results of law enforcement, legal order, Police of the Republic of Armenia, interethnic relations, interethnic conflict, national policy.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ МЕТОДОВ В ПРОЦЕССЕ ИНДИВИДУАЛЬНО- ПРОФИЛАКТИЧЕСКОЙ РАБОТЫ С НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИМИ УЧАСТНИКАМИ АНТИОБЩЕСТВЕННЫХ ГРУПП

Аносов Александр Викторович

Доцент кафедры уголовной политики

Академии управления МВД России,

кандидат юридических наук, полковник полиции

Исследование особенностей межличностного общения, присущих членам группировки несовершеннолетних антиобщественной направленности, имеет большое значение для сбора необходимой информации о ее членах с целью последующего оказания профилактического воздействия на них. Однако сложность получения подобной информации заключается в том, что группа несовершеннолетних, как правило, представляет собой достаточно замкнутый микроколлектив, участники которого не стремятся пускать кого-либо в круг своего общения. Кроме того, участники подобных групп могут заранее обговорить правила своего поведения в случае общения с представителями субъектов профилактики правонарушений, что влечет за собой тщетность попыток оказать положительное воздействие на ее участников. В этих случаях использование психолого-педагогических методов работы с участниками групп антиобщественной направленности может оказать существенную помощь в достижении поставленных воспитательных целей.

Общая схема организации профилактической работы с несовершеннолетними соучастниками содержит следующие элементы:

- 1) сбор достоверной информации об источниках криминализации несовершеннолетних;
- 2) обеспечение контроля за поведением несовершеннолетних в местах их концентрации;
- 3) выявление криминологических признаков, свидетельствующих о готов-

---

ности подростков к совершению противоправных, в том числе преступных деяний;

4) построение схемы межличностных взаимоотношений между соучастниками внутри группы и особенностей индивидуального противоправного поведения каждого из них;

5) выявление организатора преступного деяния или лидера, в том числе неформального, среди ее участников;

6) своевременное пресечение криминальных проявлений несовершеннолетних соучастников как в составе группы, так и в индивидуальном порядке;

7) проведение работы по нейтрализации причин и условий, способствующих совершению подростками преступлений в соучастии.

Необходимым условием достижения положительного результата в процессе воспитательного воздействия на участников групп несовершеннолетних является сочетание мер наблюдения и контроля за поведением профилируемых лиц с мерами психолого-педагогического воздействия на каждого из них. Такое сочетание наблюдения, контроля и воздействия можно рассматривать как предпосылку и условие, обеспечивающие перестройку поведения подростка в условиях сложившейся криминогенной ситуации.

Для лидеров из числа подростковой среды обычно характерен высокий уровень инициативы, позволяющий им определять правила поведения членов группы и вовлекать в нее лиц, характеризующихся слабыми морально-волевыми качествами [5,34]. При организации профилактической работы с членами группы следует учитывать, что даже временное отсутствие лидера дезорганизует деятельность группы. Данную особенность целесообразно использовать для применения специальных педагогических приемов, таких как дискредитация лидера или выдвижение на роль лидера другого подростка, обладающего положительными качествами. Также следует учитывать, что для лидера в значительной степени характерны те качества, которые являются значимыми для данного коллектива. В случае успешного выдвижения в лидеры подростка с более высокими морально-волевыми качествами или интеллектуальными ценностями, можно достичь переориентации или разобщения группы.

На первом этапе работы с несовершеннолетними соучастниками необходимо обеспечить своевременность использования разнообразных, а также пе-

дагогических методов для предотвращения совершения со стороны участников группы повторных правонарушений. Так, умелая изоляция лидера от остальных участников группы в сочетании с приемами профилактического воздействия на ее членов во многом способствуют ее фактическому распаду. При этом целесообразно использовать психолого-педагогический метод убеждения, внушения или опосредованного воздействия, который направлен на разрушение группы изнутри на основе существующих внутренних противоречий между соучастниками.

Для повышения эффективности профилактической работы большое значение имеет практика изучения и учета закономерностей во взаимоотношениях лидера и других членов группы. Если организатор обладает, прежде всего, авторитарными качествами, а значит, отсутствует психологическое равенство членов группы, то у ее участников не выражено в полной степени ощущение защищенности, нет возможности самоутвердиться. Данный характер взаимоотношений способствует скрытой или открытой борьбе за лидерство, временами приобретающей очень острый характер. Знание закономерностей такой борьбы позволяет разрабатывать и реализовывать наиболее эффективные психолого-педагогические приемы разобщения членов групп.

Наиболее универсальным способом воздействия на группу несовершеннолетних антиобщественной направленности является ее переориентация. Ее суть заключается в изменении содержания деятельности группы, даже при условии сохранения ее состава. Переориентация может осуществляться как путем включения ее участников в новый коллектив с социально-полезными целями, так и путем целенаправленного изменения направленности ее участников. Эти приемы основаны на склонности несовершеннолетних к подражанию. Так, включение большинства участников группы в новый коллектив с социально полезными целями, а также участие в различных кружках и спортивных секциях, осуществляется после изучения психологических особенностей каждого из членов группы на основе учета их интересов и способностей. Общение в коллективе сверстников создает у трудных подростков благоприятные возможности для изменения их поведения. Это связано с тем, что воспитательное воздействие на личность в коллективе осуществляют не только педагоги, но и другие члены коллектива, т. е. вся система существующих в нем деловых и личных отношений. В данном случае целесообразно говорить уже не столько о воздействии на личность,

---

сколько о взаимодействии с ней, так как участие в коллективе подразумевает необходимость взаимодействия с другими его участниками.

Таким образом, приемы и методы воздействия на несовершеннолетних соучастников должны осуществляться дифференцированно, на основе изучения характеристик самой группы. Различные типы групп, обладающие разной степенью криминальной пораженности, требуют и различных подходов в выборе форм и методов предупредительного воздействия.

В этой связи определенный интерес представляет методика составления психологического портрета члена группы, являющейся предпосылкой для отбора конкретных психолого-педагогических приемов. Составление психологического портрета подразумевает профессиональное психологическое обследование, при этом в дальнейшем субъект профилактики должен вносить в него дополнительные данные с учетом результативности осуществленного воздействия. «Проблема нейтрализации, блокировки установок асоциального поведения требует в ближайшем будущем серьезной проработки не только со стороны психологии и педагогики, но и со стороны юриспруденции. Реализация таких современных методик психологической работы с подростками-правонарушителями, как психологическая интервенция, нейролингвистическое программирование и др, невозможна без укрепления профессиональной службы оказания психологической помощи несовершеннолетним, оказавшимся в трудной жизненной ситуации» [1, с. 72].

Говоря о выборе конкретных методик работы с несовершеннолетними соучастниками, следует отметить, что даже использование обычной беседы без соответствующей подготовки и знания особенностей ее проведения, значительно снижают ее профилактический эффект. Во-первых, первостепенное значение имеет само содержание беседы, которое определяется на основе учета психологических особенностей подростков, а также из склонностей, интересов, жизненного опыта. Во-вторых, несовершеннолетним, как и взрослым, достаточно трудно отказаться от сложившихся убеждений, поэтому очень важно сохранить некоторые правильные, хотя и ложно толкуемые установки, так как признание хотя бы частичной правоты способствует отказу подростка от неправильных в целом убеждений.

В качестве базовых приемов убеждения в процессе индивидуально-воспи-

тательних бесід цілесобразно використовувати сопоставлення, роз'яснення, опроверження, постановку запитань, стимулюючих морально-нравственні сторони, звернення до особистого досвіду співробітника, який виконує роботу з не- повнолітнім.

В залежності від конкретних обставин, пов'язаних з протиправним поведінкою підлітка, а також етапом виконуваної роботи, розрізняють певні види бесід, підготовка і проведення яких відрізняються певним способом. В цій зв'язі профілактичні бесіди діляться на діагностичні (ознакомительні) і виховні.

Необхідність діагностичної бесіди з підлітками обумовлена не тільки можливістю познайомитися з підлітком, але й здатністю в процесі її проведення виявити особливості міжособистісних стосунків в групі, виходячи з яких можливо диференціювати виховний вплив на кожного з них. При цьому психологічний настрій діагностичної бесіди повинен відповідати поставленим завданням і поєднати в собі доброземність, зацікавленість в долі підлітка з вимогами до нього. Дотримання умов предметності і цілесобразності даного виду бесіди обумовлює необхідність попереднього збору максимальної інформації про кожного з членів групи, їх взаємостосунки і зв'язки. На даному етапі краще застосувати прийом індивідуальної бесіди, який виключає моральний тиск на рядових членів групи з боку її лідера. В процесі проведення бесіди, цілесобразно відзначати основні установки і психологічну характеристику підлітка, щоб в подальшому їх проаналізувати і підготувати попередні висновки.

Виховна бесіда проводиться з підлітками в цілях корекції їх поведінки, а також реалізації психологічних прийомів, направлених на переорієнтацію або розширення групи. При проведенні виховних бесід можливо використання так званих «гальмуючих» прийомів, таких як іронія, попередження, проявлення роздрознення, зауваження, осудження, посилення тривоги про невідворотність покарання і т.д. По словам А.В. Виноградова, «орієнтація на ціннісні взаємостосунки дозволяє побудувати систему цінностей, які враховують не тільки себе в світі, але і світ навколо себе, які допомагають зробити вибір на користь визнаваних і культивуємих в суспільстві цінностей». [2, с. 117]

Одной из особенностей проведения индивидуально-профилактической работы с участниками групп несовершеннолетних является возможность целенаправленного использования групповых форм бесед. Групповая беседа основана на непосредственном общении между специалистом и группой подростков, на которых направлено воздействие, и предусматривает как обмен мнениями между собеседниками, так и решение задач профилактического характера. Характер подобной беседы определяется целью, поставленной специалистом. Так, в процессе групповой беседы могут реализовываться задачи по дискредитации лидера путем демонстрации его несостоятельности в разрешении проблемных вопросов. Акцент может быть сделан на низком уровне его знаний и интеллекта, либо на негативных качествах его личности.

Таким образом, грамотно подготовленная и успешно проведенная беседа позволяет осуществлять в процессе индивидуально-профилактической работы воздействие методом убеждения на субъективные (внутренние) причины и объективные (внешние) условия совершения конкретных преступлений несовершеннолетними соучастниками.

В процессе выбора конкретных форм психолого-педагогического воздействия на участников групп несовершеннолетних криминальной направленности, целесообразно обратиться к отечественному педагогическому опыту, накопленному в советское время. В частности, определенный интерес представляет метод «взрыва», разработанный замечательным педагогом А.С. Макаренко и изложенный им в «Педагогической поэме» [4, с. 605-608]. Данный метод представляет собой вариант методики перевоспитания, целью которой служит инициирование ценностных установок как отдельной личности, так и группы. Для работы с несовершеннолетними соучастниками преступления метод «взрыва» целесообразно применять в процессе включения члена группы в другой, здоровый коллектив. Так, в работе подразделений по делам несовершеннолетних практикуется направление несовершеннолетнего, состоящего на учете, в летний военно-патриотический или оздоровительный лагерь. Однако, само временное исключение соучастника из постоянного круга общения не решает всех задач, поскольку в итоге подросток возвращается в свою микросреду, и вероятность возобновления им преступной деятельности в составе группы достаточно велика. Необходимо использовать положительное влияние нового коллектива так, чтобы подросток сам осознал пагубность

и искаженность межличностных взаимоотношений в составе преступной группы, бесперспективность своего нахождения в ней. «Взрыв» подразумевает собой не столько изменение внутреннего мира подростка в целом, сколько исправление его отношений с обществом, в частности, доведение до предела противоречий между личностными потребностями и коллективами. Это достигается путем постановки подростка в ситуацию выбора: самому измениться, чтобы полностью соответствовать требованиям коллектива, или выйти из него под влиянием негативных оценок окружающих. Метод «взрыва» не исключает работу с подростком посредством других психолого-педагогических методов воздействия, но при этом требует тщательного изучения личностных особенностей подростка, выявления как отрицательных, так и положительных качеств, на которых необходимо сосредоточить дальнейшую профилактическую работу.

В заключение следует отметить, что использование психолого-педагогических методов в процессе воздействия на несовершеннолетних соучастников не исключает применение других методов, в частности, методов принуждения, однако они имеют крайний или вспомогательный характер. Принудительный метод подразумевает собой использование различных мер принудительного воздействия в зависимости от своей направленности и содержания с целью позитивной коррекции поведения подростка. Наибольший эффект от данных мер может достигаться из сочетания с оказанием практической помощи путем комплексного воздействия представителей нескольких субъектов системы профилактики правонарушений несовершеннолетних, таких как комиссия по делам несовершеннолетних и защите их прав, органы управления социальной защиты населения, органы службы занятости, органы управления образованием, органы по делам молодежи, органы опеки и попечительства, общественные организации и др.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Беличева С.А. Превентивная психология в подготовке социальных педагогов и психосоциальных работников. - СПб.: Издательский дом "Питер", 2012.
2. Виноградов А.В. Принципы современной уголовной политики России в отношении несовершеннолетних // Труды Академии управления МВД России. - 2015. - № 2(34). - С. 114-118

---

3. Еникеев М. И. Основы общей и юридической психологии: учебник для вузов. – М., 1996.

4. Макаренко А. С. Педагогическая поэма. Т. 1. – М., 1957.

Некрасов Д.Е., Ханахмедов А.С., Батрова Т.А., Хамидова И.В., Крючков В.В., Лопатин Е.А., Закопырин В.Н., Бадальянц Э.Ю., Ищук Я.Г., Чистотина О.Н., Пинчук Л.В., Сусло Е.А. Преступность несовершеннолетних в Рязанской области: состояние и проблемы противодействия. Рязань, 2012.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ МЕТОДОВ В ПРОЦЕССЕ ИНДИВИДУАЛЬНО- ПРОФИЛАКТИЧЕСКОЙ РАБОТЫ С НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИМИ УЧАСТНИКАМИ АНТИОБЩЕСТВЕННЫХ ГРУПП

Аносов Александр Викторович

Доцент кафедры уголовной политики

Академии управления МВД России,

кандидат юридических наук, полковник полиции

Статья посвящена формам и методам психолого-педагогического воздействия на участников групп несовершеннолетних с учетом их личностных характеристик и роли в группе.

Ключевые слова: индивидуально-профилактическая работа, несовершеннолетние, антиобщественные группы, соучастие в преступлении.

THE USE OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL METHODS IN THE PROCESS OF INDIVIDUAL PREVENTIVE WORK WITH MINORS IN ANTISOCIAL GROUPS

Anosov Alexandr

*Associate Professor at the Chair of Criminal Policy
of the Academy of Management of the Ministry
of Internal Affairs of Russia, PhD of Law, Police Colonel*

The article is devoted to the forms and methods of psychological and pedagogical influence on participants of groups of minors taking into account their personal characteristics and role in the group.

Keywords: individual preventive work, minors, antisocial groups, complicity in crime.

ФОРМИРОВАНИЕ ОСНОВ УГОЛОВНОЙ ПОЛИТИКИ В БОРЬБЕ С ВЫСОКОТЕХНОЛОГИЧНЫМИ ПРЕСТУПЛЕНИЯМИ

Воронин Михаил Юрьевич

*Начальник кафедры уголовной политики
Академии управления МВД России,
доцент, доктор юридических наук,
полковник полиции*

Трунцевский Юрий Владимирович

*Профессор кафедры уголовной
политики Академии управления
МВД России, доктор юридических
наук, профессор*

Смолянинов Евгений Серафимович

*Доцент кафедры уголовной политики
Академии управления МВД России, доцент
кафедры ГПП ИЭУП РГГУ, кандидат
юридических наук, полковник полиции*

Сложившиеся представления о содержании такого понятия, как «высокие технологии», отраженные не только в специальной литературе, но и в нормативных правовых актах [1], позволяют его рассматривать как систему знаний, систему операций, методов и процессов, соответствующих или превосходящих по своим качественным показателям мировые аналоги.

Использование высоких технологий, которые одновременно рассматриваются и как способ, и как средство, и как результат деятельности, требует наличия у преступников глубоких профессиональных знаний, умений и навыков в той или иной научно-технической сфере.

Что же объединяет в правовом поле данный термин в его различных ипостасях? Объединяющим является высокая степень использования новых знаний, что и вызвало появление понятия «высокие технологии», объединяющего широкие возможности в области биотехнологий, химических технологий, радиоэлектроники, информационных, коммуникационных, банковских технологий и других достижений современной науки и техники.

Например, новые биотехнологии позволили, с одной стороны, спасти человеческие жизни с помощью пересадки органов и тканей, а с другой – создать криминальный рынок органов и тканей человека, детерминирующий, в свою

очередь, похищения человека и убийства. Научные достижения в области химии позволили преступникам синтезировать новые вещества, являющиеся аналогами ряда наркотических средств и психотропных веществ, создавать новые отравляющие вещества, которые после применения распадаются, не позволяя специалистам их идентифицировать. Радиоэлектронные сканеры дают возможность автоугонщикам считывать коды автомобильных противоугонных систем. Развитие Интернета вещей позволяет совершать убийства, замаскированные под технические инциденты различного рода, а также осуществлять разведывательную деятельность в преступных целях.

Особую нишу в сфере высоких технологий занимают информационные и коммуникационные технологии. Они стали частью современных управленческих систем во всех отраслях экономики, сферах государственного управления, обороны страны, безопасности государства и обеспечения правопорядка. Информационное общество, согласно Стратегии развития информационного общества в Российской Федерации на 2017 – 2030 годы (Утв. Указом Президента Российской Федерации от 9 мая 2017 г. № 203) – это общество, в котором информация и уровень ее применения и доступности кардинальным образом влияют на экономические и социокультурные условия жизни граждан. В России оно характеризуется широким распространением и доступностью мобильных устройств (в среднем на одного россиянина приходится два абонентских номера мобильной связи), а также беспроводных технологий, сетей связи.

Перспективы развития этого приоритетного направления определяются следующими факторами:

- ✓ радикальной трансформацией рынков информационных и коммуникационных технологий в условиях смены компонентной базы, развитие новых материалов, фотоники и др.;
- ✓ усилением контроля над информацией в сети Интернет;
- ✓ наличием дисбаланса между требованиями безопасности и постоянным прогрессом в информационно-коммуникационной среде;
- ✓ ростом преступности, использующей информационные и коммуникационные технологии (киберпреступности).

Представляют интерес данные, размещенные на сайте Hackmageddon, который содержит информацию об основных направлениях кибератак, включая кибершпионаж, составляющий 22,4%, и использование компьютеров и

компьютерных сетей для продвижения политических идей – хактивизм. Среди них доминирует киберпреступность – 64,5% от числа всех кибератак.

(Схема 1).

Таким образом, высокотехнологичную преступность отличает фактическое изменение криминального поведения, определяемое новыми технологиями. Переосмысление высокотехнологичной преступности позволяет определить будущие проблемы борьбы с преступностью.

В свою очередь, преступления в сфере информационных и коммуникационных технологий представляют собой особую сферу деятельности правоохранительных органов, так как управление высокотехнологичными процессами, направленными и на совершение преступления, осуществляется с использованием информационных и телекоммуникационных технологий.

Киберпреступность получила широкое распространение и в последнее время представляет собой серьезную угрозу не только для отдельных субъектов, чья профессиональная деятельность связана с использованием информационных и коммуникационных технологий, но и для общества в целом. На схеме 2 представлены данные об объектах кибератак. Из этой информации следует, что чаще всего объектами кибератак становится промышленность - в 28,9% случаев, и правительственные учреждения - в 25% случаев.

Схема 2.

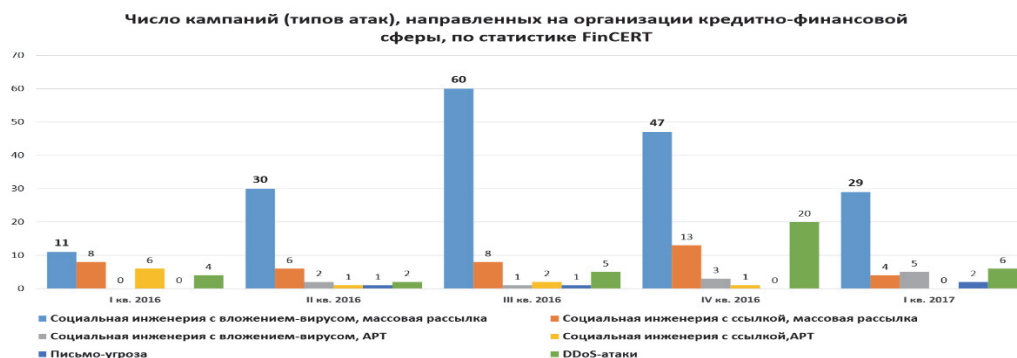

Эта статистика иллюстрируется результатом одной из крупнейших кибератак в истории, которая состоялась 12 мая 2017 года и причинила ущерб пользователям более 100 стран. Для организации данной атаки хакеры использовали вредоносную программу, посредством которой злоумышленники шифруют необходимые пользователю файлы и требуют выкуп в обмен на разблокировку данных, чему способствовала уязвимость операционной системы Windows. Десятки тысяч компьютеров по всему миру подверглись заражению вирусом WannaCry.

Центр мониторинга и реагирования на компьютерные атаки в кредитно-финансовой сфере (ЦБ РФ) – FinCERT – приводит анализ типов атак (Схема 3), направленных на организации кредитно-финансовой сферы в 2016 году. Атаки представляют собой как целенаправленное воздействие, так и массовые рассылки. Основой этих атак является социальная инженерия – обман, провоцирующий пользователя на совершение тех или иных действий, влекущих активизацию вредоносного программного обеспечения. От использования методов социальной инженерии не защитят никакие технические средства. Взломщики собирают данные, вооружившись знаниями о человеческой психологии. Они при-

сылают в социальных сетях вредоносные ссылки на новую композицию любимой музыкальной группы или отправляют бухгалтеру письмо с приложением «акт сверки», в котором на самом деле скрыт вирус.

Схема 3.

Согласно данным исследования «Лаборатории Касперского» [2] с участием более 350 представителей индустриальных организаций по всему миру, включая Россию, за последние 12 месяцев каждая вторая промышленная компания в мире пережила от одного до пяти киберинцидентов – они затронули критически важные инфраструктуры или автоматизированные системы управления технологическими процессами. На устранение последствий этих инцидентов, случившихся в течение года, каждая компания потратила в среднем 497 тысяч долларов.

Больше всего на сегодняшний день компании опасаются возможности заражения вредоносным программным обеспечением. И реальность показывает, что это не напрасно – 53% пострадавших от инцидентов предприятий подтвердили случаи столкновения с различным вредоносным программным обеспечением.

Большинство преступлений в сфере высоких технологий носит скрытый характер. Мировой и российский опыт свидетельствует, что компании-провайдеры услуг связи и интернета порой скрывают недостатки программных и аппаратных комплексов, факты клонирования средств связи, хищения информации и услуг по соображениям престижа и сохранения клиентов, что является обманом клиентов и способствует безнаказанности преступников. Да и пользователи интернета далеко не все готовы соблюдать правовые нормы.

При этом постоянно расширяющиеся возможности таких программ способствовали трансформации деятельности киберпреступников в один из профессиональных подвидов корыстной преступности, позволяющим осуществлять атаки на различные сферы.

К преступлениям, совершаемым непосредственно в информационно-коммуникационной среде, относятся: неправомерный доступ к компьютерной информации, статья 272 УК РФ; создание, использование и распространение вредоносных компьютерных программ, статья 273 УК РФ); нарушение правил эксплуатации средств хранения, обработки или передачи компьютерной информации и информационно-телекоммуникационных сетей, статья 274 УК РФ.

Именно в этой среде появляются совершенно новые виды угроз, которые ставят под сомнение не только финансовую безопасность каждого конкретного гражданина, но и безопасность функционирования ключевых элементов инфраструктуры государства.

Компания Symantec из США по разработке программного обеспечения в области информационной безопасности и защиты информации, используя ряд специальных факторов, определила уровень вредоносной компьютерной активности, позволившей ей ранжировать список из 20 стран, наиболее подверженных киберпреступности. В их число включена и Россия, войдя в группу государств с 2% уровнем вредоносной активности (Схема 4).

В качестве главных барьеров на пути реализации успешного судебного преследования выступают следующие факторы:

- ❖ значительный объем доказательств;
- ❖ короткий период времени, в течение которого поставщики услуг хранят информацию, требующуюся для целей расследования;
- ❖ необходимость обеспечения целостности электронных доказательств с момента выемки до момента завершения дела;
- ❖ неспособность организовать систему охраны доказательств при их передаче в отсутствие помещений с надлежащими условиями для хранения доказательств;
- ❖ возможность предоставления доказательств в суде;
- ❖ необеспечение целостности доказательств в результате неправильного обращения с ними сотрудниками правоохранительных органов.

В заключение необходимо сказать, что киберпреступность – это вызов современному обществу. Его надо учитывать в качестве ключевого момента обеспечения безопасности органов внутренних дел. Вопросы информационной безопасности необходимо рассматривать как ключевые направления не просто развития, они должны найти свое место в рамках любых управленческих процессов в сфере бизнеса, национальной безопасности и государственной службы.

Еще один существенный момент – информационная подготовка сотрудников органов внутренних дел. Необходимо, чтобы каждый сотрудник владел базовыми знаниями в области информационной безопасности. В этом случае можно будет противодействовать хотя бы самым простым уловкам, которые часто используются злоумышленниками, таким, например, как рассылка вредоносных программ в приложениях к электронным письмам. Одних лишь информационных технологий еще недостаточно, их роль заключается только в том, чтобы помогать людям в принятии правильных решений и совершении правильных действий.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Решение N 475 Межгосударственного Совета Евразийского экономического сообщества «О Концепции создания Евразийской инновационной системы» (Принято в г. Санкт-Петербурге 11.12.2009).
2. [http://www.tadviser.ru/index.php/Статья:Киберпреступность в мире](http://www.tadviser.ru/index.php/Статья:Киберпреступность_в_мире)

ФОРМИРОВАНИЕ ОСНОВ УГОЛОВНОЙ ПОЛИТИКИ В БОРЬБЕ С ВЫСОКОТЕХНОЛОГИЧНЫМИ ПРЕСТУПЛЕНИЯМИ

Воронин Михаил Юрьевич

*Начальник кафедры уголовной политики
Академии управления МВД России,
доцент, доктор юридических наук,
полковник полиции*

Трунцевский Юрий Владимирович

*Профессор кафедры уголовной
политики Академии управления
МВД России, доктор юридических
наук, профессор*

Смолянинов Евгений Серафимович

*Доцент кафедры уголовной политики
Академии управления МВД России, доцент
кафедры ГПП ИЭУП РГГУ, кандидат
юридических наук, полковник полиции*

В статье рассматривается понятие высокотехнологичной преступности, ее характеристика, оценка общественной опасности преступности высоких технологий.

Ключевые слова: уголовная политика России, высокотехнологичная преступность, киберпреступность, информационные и коммуникационные технологии.

FORMATION OF CRIMINAL POLICY BACKGROUND IN COMBATING WITH HIGH-TECH TRIALS

Voronin Mikhail

*Head of the Department of Anti-Crime
Policy of the Academy of Management
of the Ministry of Internal Affairs
of Russia, Associate Professor,
Doctor of Law, Police Colonel*

Truntsevsky Yury

*Professor of the Department of Criminal
Policy of the Academy of Management of
the Ministry of Internal Affairs of Russia,
Doctor of Law, Professor*

Smolianinov Evgeny

*Associate Professor of the Department
of Criminal Policy of the Academy
of Management of the Ministry of
Internal Affairs of Russia, PhD of Law,
Police Colonel*

The article examines the definition of high - tech crime and its characteristics, evaluation of the threat to society from this type of crime.

Keywords: criminal policy, high-tech crime, cybercrime, information and communication technologies.

ИНДИВИДУАЛЬНАЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНАЯ ПРОФИЛАКТИКА ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ НЕЗАКОННОГО ОБОРОТА НАРКОТИКОВ

Ищук Ярослав Григорьевич

*Старший преподаватель кафедры уголовной
политики Академии управления МВД России,
кандидат юридических наук, подполковник полиции*

Индивидуальная профилактика незаконного оборота наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов – это деятельность специализированных субъектов, ориентированная на конкретную личность [2,34], осуществляемая по персонализированной программе, разрабатываемой на основе общей и специально-криминологической программы, с учетом индивидуальных особенностей того или иного человека, на которого должно быть оказано воздействие.

Основными целями индивидуальной оперативно-розыскной профилактики преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ, является принятие сотрудниками оперативных подразделений органов внутренних дел всех возможных мер, которые заставили бы профилактируемых лиц отказаться от немедицинского приема наркотиков, от совершения замышляемых, планируемых, подготавливаемых преступлений [3,130].

Такая деятельность сотрудников аппаратов уголовного розыска реализуется в следующих направлениях:

1. Индивидуальная профилактика осуществляется в отношении лиц, склонных к совершению незаконных действий с наркотиками.
2. Индивидуальная профилактика по сокращению спроса на наркотики (злоупотребления наркотическими средствами). Осуществляется в отношении лиц, злоупотребляющих наркотиками, и групп риска путем проведения воспитательных, правовых, медицинских и прочих мероприятий, побуждающих их к отказу от употребления наркотиков, возвращению к здоровому образу жизни.

3. Индивидуальная (ранняя) профилактика по выявлению лиц, злоупотребляющих наркотиками и входящих в группы повышенного риска. Осуществляется в процессе повседневной работы оперативно-служебной деятельности сотрудниками ОВД (профилактической, оперативно-разыскной, следственной, административной) и направлена, в первую очередь, на лиц, ранее судимых, социально неустроенных, с отягченной наследственностью, страдающих психическими заболеваниями, работающих в сети аптек и химфарм предприятий, несовершеннолетних из неблагополучных семей и др.

4. Индивидуальная профилактика по содействию процессу лечения лиц, страдающих наркотической зависимостью. Осуществляется, как правило, совместно с медицинскими учреждениями.

5. Индивидуальная профилактика по содействию процессу реабилитации лиц, склонных к употреблению наркотиков. В частности, оказание помощи в обеспечении полной изоляции лица от дальнейшего общения с привычным кругом граждан, неформальной группой потребителей наркотиков.

6. Индивидуальная профилактика по устранению обстоятельств (детерминант), которые привели к употреблению наркотиков, осуществляется путем установления жесткого контроля за поведением лица в семье, быту, месте работы, учебы, сфере досуга, с помощью психологов, родственников, положительных друзей, волонтеров.

7. Индивидуальная профилактика как осуществление наблюдения за поведением и образом жизни лиц, злоупотребляющих наркотиками, осуществляется сотрудниками органов внутренних дел постоянно с использованием специальных методов сбора информации о наблюдаемом лице.

В поле зрения оперативных подразделений органов внутренних дел индивидуально-профилактического воздействия, в рамках противодействия незаконному обороту наркотиков, попадают следующие категории граждан:

- освобожденные из мест лишения свободы, в отношении которых установлены ограничения в соответствии с законом, ранее осужденные за незаконный оборот наркотиков или о которых имеется информация, о потреблении соответствующих веществ в местах изоляции;

- осужденные за соответствующие преступления к мерам наказания, связанным с лишением свободы;

- освобожденные от уголовной ответственности по нереабилитирующим

основаниям;

- хронические алкоголики и лица, больные наркоманией, а также допускающие употребление наркотических средств и психотропных веществ без назначения врача;

- несовершеннолетние правонарушители, состоящие на учете в подразделениях по профилактике правонарушений несовершеннолетних (как склонные к потреблению соответствующих веществ).

Для осуществления всех форм успешной индивидуальной профилактики сотрудники аппаратов уголовного розыска ведут поиск лиц, склонных к совершению наркопреступлений и употребляющих наркотики без назначения врача, среди лиц, ранее судимых, маргинальных слоев населения, проституток, этнических диаспор (группировок), занимающихся торговлей на рынках, водителей транспорта, часто выезжающих в другие регионы, проводников на железнодорожном транспорте, медицинских работников, служащих химфарм предприятий и др.

Непосредственное воздействие на таких лиц может быть как зашифрованным, так и прямым. Так, например, проверяемый посещается по месту жительства, работы, учебы, проведения досуга. В ходе бесед с ним выясняются его настроение, планы, связи, доводится правовая информация, оказывается воздействие на него через родственников, друзей, коллег по работе, соседей и т.д.

Методы убеждения и воспитания профилактируемых лиц должны сочетаться с методами медицинского, правового и социального воздействия.

Способы такой работы различны:

- регулярные встречи и беседы с различными группами населения специалистов, осуществляющих противодействие распространению наркотиков, борьбу с этим социальным злом, обеспечивающих лечение наркоманов;

- специализированные теле- и радиопрограммы, рубрики, выступления в средствах массовой информации о вреде незаконного оборота и употребления наркотических средств;

- распространение разнообразных предметов агитационного характера (буклетов, листовок);

- проведение направленной предупредительной работы с отдельными категориями граждан, находящимися в «зоне риска» (несовершеннолетними и молодежью, маргиналами и др.);

- обеспечение согласованных усилий субъектов, на которых возложена обязанность противодействовать незаконному обороту наркотиков и бороться с наркопреступностью;

- устранение источников и сырьевых возможностей для незаконного изготовления и распространения наркотических средств и их прекурсоров.

Уровень осведомленности сотрудников аппаратов уголовного розыска о правонарушителях во многом зависит от личного контакта и взаимодействия с администрацией предприятий, жилищных организаций, учебных заведений, культурно-зрелищных учреждений, активом общественности. Выявлению таких лиц способствует внутренняя информация (учеты, жалобы и заявления, материалы об административных правонарушениях и т.п.). Кроме того, эффективной формой выявления таких лиц, особенно в условиях городов, транспортных узлов, является проведение комплексных специализированных операций и рейдов, осуществления личного сыска, обмен информацией между органами внутренних дел.

Потребность в информации, характеризующей правонарушителей, возникает в процессе профилактического воздействия на них.

При этом проводится сбор, систематизация и глубокое, всестороннее изучение индивидуальных особенностей личности правонарушителей и условий их жизнедеятельности. Изучение таких лиц ведется непрерывно, начиная с того времени, когда о них стало известно работникам полиции, и до прекращения профилактического воздействия. На первоначальном этапе изучение правонарушителей преследует цель дать объективную оценку их возможного поведения в будущем, т.е. имеет прогностическое значение. Соответственно, основное внимание в этот период следует уделять получению данных, характеризующих негативные нравственные свойства личности, неблагоприятную обстановку в семье, трудовом коллективе и в других сферах.

В дальнейшем проводится углубленное изучение личности правонарушителя, его поведения, условий жизнедеятельности в прошлом и настоящем, проверка, уточнение и дополнение ранее полученных сведений. Намеченная программа исправления правонарушителя должна стать действительно комплексной, основанной на максимальном учете позитивных и негативных свойств и психологических качеств личности, условий ее жизнедеятельности,

положительных и отрицательных влияний, особенностей действия криминальных факторов в сложившейся ситуации.

Для этого сотрудники аппаратов уголовного розыска проводят беседы с правонарушителем, членами его семьи, родственниками, соседями и другими лицами, а также представителями общественности по месту жительства и работы, администрации предприятия, жилищных органов, знающих его. Сотрудниками изучаются также приговоры судов, материалы об отказе в возбуждении уголовного дела или его прекращении по нереабилитирующим обстоятельствам, об административных и иных правонарушениях, а также другие документы.

В отношении судимых при необходимости запрашиваются сведения из мест лишения свободы, учреждений и организаций, характеристики и справки с места работы и жительства.

Индивидуальная оперативно-розыскная профилактическая работа продолжается до исправления профилактируемого, прекращения с его стороны нарушений общественного порядка, отказа от преступных намерений, что должно быть подтверждено объективными данными, положительно характеризующими его поведение.

Проведение профилактических мероприятий продолжается до полной уверенности в том, что лицо, замышляющее преступление, окончательно отказалось от его совершения, что должно быть подтверждено совокупностью достоверно установленных данных.

Если профилактируемое лицо не отказывается от своих преступных намерений и продолжает подготовку к их реализации, а в содеянном содержится состав преступления, то в установленном законом порядке решается вопрос о привлечении такого лица к уголовной ответственности.

Особое место среди специальных средств профилактики преступного оборота наркотиков занимает антинаркотическое просвещение [1,25]:

- информирование населения (прежде всего, несовершеннолетних и молодежи) о вреде употребления наркотиков, в том числе и о правовых и медицинских последствиях приобретения наркотической зависимости, об услугах по избавлению от наркотической зависимости или ее уменьшению;

- антинаркотическая пропаганда, в основе которой лежит пропаганда здорового образа жизни;

- антинаркотическое образование, изучение мер ответственности за совершение правонарушений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств, формирование навыков раннего распознавания возникновения наркотической зависимости и способов вовлечения в потребление наркотических средств;

- антинаркотическое воспитание, направленное на формирование стойких психологических установок и образа жизни, стимулирующее активное участие в противодействии распространению наркотиков в своем окружении.

Оперативные подразделения обладают уникальными возможностями, которые могут способствовать успешному антинаркотическому просвещению. Так, через определенный контингент возможно воздействовать на окружение профилактируемого лица, при котором лицо не будет знать, что такое воздействие происходит от правоохранительных органов. В силу определённых убеждений, профилактируемые лица неохотно воспринимают мероприятия, инициированные органами внутренних дел, тогда как близкое окружение может оказать действительно эффективное воздействие. Задача оперативных подразделений заключается именно в установлении контактов с таким окружением, через которое и будет осуществляться профилактическое воздействие.

Кроме того, сотрудникам оперативных подразделений важно устанавливать контакты с педагогическими коллективами и родителями несовершеннолетних [4,144].

Сотрудники могут:

- прививать родителям навыки определения симптомов употребления наркотиков, обучать формам и методам воздействия на подростков с целью склонения их к добровольной сдаче имеющихся у них наркотических средств [6,94];

- разрабатывать виктимологические программы об опасности употребления наркотических веществ, возможных местах концентрации «криминального» элемента, действиях, при наличии опасности попадания в «наркосреду» [5,57];

- участвовать в создании правовых уголков, экспресс-информации и другой подобного рода наглядной антинаркотической агитации.

Программы просвещения в образовательных учреждениях являются весь-

ма эффективным средством профилактики злоупотребления наркотиками среди подрастающего поколения, в связи с чем сотрудники оперативных подразделений вносят предложения руководству школ о разработке таких программ и оказывают помощь в их осуществлении.

Кроме указанных мероприятий, оперативные подразделения проводят индивидуальную профилактическую работу и в рамках целевых комплексных операций. Проведение комплексных оперативно-розыскных мер с целью усложнения, затруднения, вовлечения в первичное потребление наркотиков (ликвидация выявленных каналов поступления наркотиков в регион в ходе комплексных мероприятий «Мак», «Допинг», «Канал» создает ситуацию, в которой общее количество наркотиков, поступающих на «рынок», не в состоянии обеспечить уровень их потребления наркоманами и не может быть использовано в целях вовлечения в наркотизм новых лиц [7,43]).

Подводя итог, подчеркнем, что направления индивидуальной оперативно-розыскной профилактики преступлений в сфере незаконного оборота наркотиков весьма разнообразны и не могут быть исчерпывающими. Спецификой данной деятельности является возможность оперативных подразделений лично или через своих помощников добиваться того, чтобы лицо, состоящее на профилактическом учете, осознало ложность своих искаженных убеждений, взглядов и представлений, и в дальнейшем изменило их на социально-одобряемые.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Саргсян К.А. Проблемы предупреждения наркопреступности//Северо-Восточный научный журнал. 2012. № 1. С. 24-27.
2. Ищук Я.Г. Личность, как объект оперативно-розыскной профилактики преступлений// Оперативник (сыщик) №4. 2017 С. 33-38.
3. Кислый О.А. Актуальные вопросы в сфере противодействия незаконному обороту наркотиков// Сборник научных статей кафедры ООРД часть № 1, М.: Академия управления МВД России, 2016. С. 126-131.
4. Кислый О.А. К вопросу о преступности среди несовершеннолетних//Актуальные проблемы деятельности органов внутренних дел по предупреждению преступлений: Сборник материалов вузовского научного семинара. М.: Академия управления МВД России, 2015. С. 141-145

---

5. Чистотина О.Н. Виктимологическая профилактика в системе предупреждения преступлений, совершаемых в отношении несовершеннолетних//Виктимология. 2015. № 2. С. 55-58.

6. Некрасов Д.Е., Ханахмедов А.С., Бадалянц Э.Ю., Ищук Я.Г., Чистотина О.Н., Шкабин Г.С. Актуальные вопросы предупреждения правонарушений несовершеннолетних подразделениями полиции в Рязанской области // Научно-аналитический обзор. Рязань, 2013. 133 с.

7. Воронин М.Ю. Факторы, детерминирующие наркотизацию несовершеннолетних и молодежи // Труды Академии управления МВД России. 2015. № 4 (36). С. 41-44.

ИНДИВИДУАЛЬНАЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНАЯ ПРОФИЛАКТИКА ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ НЕЗАКОННОГО ОБОРОТА НАРКОТИКОВ

Ищук Ярослав Григорьевич

*Старший преподаватель кафедры уголовной
политики Академии управления МВД России,
кандидат юридических наук, подполковник полиции*

В исследовании отражены возможности и раскрыты основные направления индивидуальной профилактики преступлений в сфере незаконного оборота наркотиков, осуществляемой оперативными подразделениями органов внутренних дел.

Ключевые слова: индивидуальная оперативно-розыскная профилактика, незаконный оборот наркотиков, направления индивидуальной оперативно-розыскной профилактики преступлений, в сфере незаконного оборота наркотиков.

INDIVIDUAL OPERATIONAL - PERSONAL PREVENTION OF CRIMES IN THE SPHERE OF ILLEGAL DRUGS TRAFFICKING

Ishuk Yaroslav

*Senior Lecturer of the Criminal Policy Department
of the Academy of Management of the Ministry
of Internal Affairs of Russia, PhD of Law,
Police Lieutenant Colonel*

The study reflects the possibilities and reveals the main directions of individual prevention of crimes in the sphere of illicit drug trafficking carried out by the operational divisions of the internal affairs bodies.

Keywords: individual operational-search prevention, drug trafficking, directions of individual operational-search crime prevention, in the sphere of drug trafficking.

ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОГО АНТИКОРРУПЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Казарян Кристина Васаковна

Начальник отдела по организации научной и редакционно-издательской деятельности, доцент кафедры гражданского права, Ростовский филиал ФГКОУВО «Российский государственный университет правосудия», кандидат юридических наук, доцент

Тутинас Евгения Вячеславовна

Доцент кафедры государственно-правовых дисциплин, Ростовский филиал ФГКОУВО, «Российский государственный университет правосудия», кандидат юридических наук, доцент

Образование всегда рассматривалось как самая эффективная форма социализации личности, способ развития творческих способностей, адаптации к окружающим социальным процессам, средство развития культурно-позитивного потенциала. Вопросы состояния современного отечественного образования всегда находились в поле внимания ученых и педагогических работников самых различных отраслей. Способность формирования благоприятного психологического климата и возможности собственной реализации - это одно из условий саморазвития личности. Основными показателями, по мнению работодателя, выступают профессиональные навыки и способность работать в коллективе.

Основным концептуальным положением в рамках рассматриваемой темы является то, что качественное образование - это основа правовой социализации. Правовая социализация выступает необходимым элементом общей социализации личности, включая единство объективного и субъективного процессов усвоения и адаптации социально-правовых ценностей в обычной жизни, формируя привычки и позитивные установки, которые определяют формы поведения человека в обществе.

Основными принципами правовой социализации являются системность и систематичность, целенаправленность, последовательность. Основания юридической ответственности предполагают способность личности осознавать

процесс реализации своих прав и обязанностей, предвидеть возможные последствия своего поведения.

Процесс правовой социализации личности в современном обществе происходит путем принятия его правил и стандартов, однако это влечет столкновение с реалиями окружающего социального пространства. В качестве одного из факторов, сопровождающего развитие современного российского общества, является коррупция. Правовую основу антикоррупционной политики государства составляет Федеральный закон № 273-ФЗ.¹ В нем определено понятие коррупции, принципы борьбы и профилактики коррупции, основные направления деятельности государственных органов по повышению эффективности противодействия коррупции и др. Отдельная статья посвящена мерам по профилактике коррупции путем осуществления формирования в обществе нетерпимости к коррупционному поведению. Одним из превентивных способов коррупционного поведения и может выступать процесс правовой социализации в рамках антикоррупционного образовательного процесса.

Антикоррупционное образование должно быть целенаправленным процессом обучения и воспитания в интересах личности, общества и государства, основанным на общеобразовательных программах, разработанных в рамках федеральных государственных образовательных стандартов и реализуемых в образовательных учреждениях.

Основная цель – это формирование антикоррупционного мировоззрения, повышение уровня правового сознания и культуры обучающихся.

Целью антикоррупционного образования является формирование антикоррупционного мировоззрения, прочных нравственных основ личности, гражданской позиции и устойчивых навыков антикоррупционного поведения. Формирование негативного отношения у граждан к коррупционному поведению посредством антикоррупционного образования должно стать главным ресурсом антикоррупционной политики государства, рассчитанный на длительную перспективу.²

---

¹ Федеральный закон от 25.12.2008 № 273-ФЗ (ред. от 28.12.2017) «О противодействии коррупции»// Собрание законодательства РФ. 29.12.2008. № 52 (ч. 1). Ст. 6228.

² Чойбсонова Ч.В. Антикоррупционное образование в вузе как мера противодействия коррупции в России // Современные проблемы науки и образования. 2015. № 5.

Каковы основные принципы антикоррупционного образования? Это преемственность, системность, учёт возрастных особенностей обучающихся, интегрированность в образовательный процесс, связь с актуальным компетентным подходом в образовании, которая реализуется через формирование способности у обучающихся к критическому восприятию действительности, способности адекватно оценивать ситуацию, аргументированно отстаивать собственную позицию и брать на себя ответственность.

Амбициозность молодого поколения и сверхдинамичные темпы социальных инноваций деструктивно сказались на процессе формирования структуры ценностей у российской молодёжи, породив у него толерантное отношение к коррупционным проявлениям. Коррупция, как социальное явление, получила в молодёжной среде реальную функциональную нагрузку и стала обыденной социальной практикой. На этом фоне коррупционные отношения воспринимаются как способ решения своих проблем.

Реализация задач антикоррупционного образования возможна при участии всех заинтересованных сторон: обучающихся, их родителей, представителей органов власти и преподавательского состава.

Перед нами стоит задача формирования осознанного отношения к коррупции. У обучающихся должно быть развито не только представление о коррупционном поведении, как о поведении, запрещенное законом, но и должны быть практические навыки противодействия такому поведению в конкретных жизненных ситуациях. Причем противодействие коррупции должно носить не только пассивный, но и активный характер: готовность бороться с любыми проявлениями коррупции, проявлять нетерпимость к коррупционному поведению.

В целом антикоррупционное образование - один из важнейших элементов всей антикоррупционной стратегии. Информированные и подготовленные граждане, не толерантные к коррупционным практикам, могут способствовать их предотвращению эффективнее, чем любое антикоррупционное законодательство.

Проблемы образования тесно связаны с проблемами общественного развития. Важная роль в становлении личности принадлежит образовательным организациям. Важнейшей задачей педагога и образования в целом является

воспитание неприятия коррупции как явления, не- совместимого с ценностями современного российского правового государства, хотя и существует мнение, что бороться с коррупцией бессмысленно, человек не может разрушить или сломать сложившуюся коррупционную систему.

Следует формировать у обучающихся негативное отношение к коррупции, как к порочному явлению через выявление причин возникновения коррупции и понимание вреда, причиняемого обществу.

Для того, чтобы противостоять коррупции, каждый обучающийся должен иметь общее представление о сущности коррупции, ее формах, особенностях проявления в различных сферах жизни общества, причинах и социально опасных и вредных последствиях этого явления; научиться распознавать проявления коррупции; владеть навыками анализа и личностной оценки; знать возможные ситуации, связанные с коррупцией, для формирования поведения в соответствии с правовыми и морально-этическими нормами; проявлять нетерпимость к коррупции.

Преподаватели и образовательная организация в целом должны сформировать возможность борьбы с коррупцией, воспитывать у обучающихся ценностные установки, равнодушие, ответственность; способствовать реализации творческих способностей и возможностей; развивать умение критически мыслить и решать проблемы; рационально планировать и организовывать деятельность, действовать инициативно, осмысленно и самостоятельно; общаться и сотрудничать, решать конфликты; принимать участие в общественной жизни.

Эффективность антикоррупционного просвещения, пропаганды и антикоррупционного воспитания не будет очевидна сразу: необходимо время и системная работа, которая заключается в организации и участии во всех планируемых мероприятиях. Это и семинары, и конференции, и круглые столы по антикоррупционной тематике, чтение и изучение литературных произведений, которые формируют нравственные представления и качества личности (гуманизм, уважение, добродушие).

Каков тогда будет результат? Это личность, владеющая знаниями об опасности, которую представляет собой коррупция для безопасности государства, это гражданин России. Поскольку основой антикоррупционного воспитания является формирование гражданского сознания, то наиболее благоприятная

для его интеграции среда - это образовательная. Обучающиеся включаются в систему антикоррупционного образования через общеобразовательные предметы, специальные дисциплины, реализующие соответствующие общекультурные и профессиональные компетенции, участие в студенческом самоуправлении, гражданских акциях и т.д.

В Национальном плане противодействия коррупции на 2016-2017 годы особое внимание уделено было работе в сфере повышения эффективности информационно-пропагандистских и просветительских мер, в том числе и в учебном заведении, где преподаватель остается главным источником информации, используя активные и интерактивные методы проведения занятий.

В частности, Приказом Минобрнауки России от 01.12.2016 №1511 (ред. от 13.07.2017) «Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта высшего образования по направлению подготовки 40.03.01 Юриспруденция (уровень бакалавриата)» (Зарегистрировано в Минюсте России 29.12.2016 № 45038)³, одним из требований реализации образовательной программы является освоение профессиональных компетенций в правоохранительной деятельности - способностью выявлять, давать оценку коррупционному поведению и содействовать его пресечению; в экспертно-консультационной деятельности - готовностью принимать участие в проведении юридической экспертизы проектов нормативных правовых актов, в том числе в целях выявления в них положений, способствующих созданию условий для проявления коррупции. Это позволяет сделать вывод о важности включения данных вопросов в содержание учебных дисциплин.

В итоге, можно говорить о том, что основная цель антикоррупционного образования - формирование социальной антикоррупционной компетентности.

---

³Приказ Минобрнауки России от 01.12.2016 №1511 (ред. от 13.07.2017) «Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта высшего образования по направлению подготовки 40.03.01 Юриспруденция (уровень бакалавриата)» (Зарегистрировано в Минюсте России 29.12.2016 № 45038) //Текст приказа опубликован на «Официальном интернет-портале правовой информации» (www.pravo.gov.ru) 29 декабря 2016 г.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Федеральный закон от 25.12.2008 № 273-ФЗ (ред. от 28.12.2017) «О противодействии коррупции»// Собрание законодательства РФ. 29.12.2008. № 52 (ч. 1). Ст. 6228.
2. Приказ Минобрнауки России от 01.12.2016 №1511 (ред. от 13.07.2017) «Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта высшего образования по направлению подготовки 40.03.01 Юриспруденция (уровень бакалавриата)» (Зарегистрировано в Минюсте России 29.12.2016 № 45038) //Текст приказа опубликован на «Официальном интернет-портале правовой информации» (www.pravo.gov.ru) 29 декабря 2016 г.
3. Письмо Минобрнауки России от 03.08.2015 «08-1189 «О направлении информации» (вместе с «Методическими рекомендациями по воспитанию антикоррупционного мировоззрения у школьников и студентов») //КонсультантПлюс.
4. Епархина О.В Антикоррупционная образовательная деятельность в молодежной среде // Инновационная наука. 2016. №11/3.
5. Чойбсонова Ч.В. Антикоррупционное образование в вузе как мера противодействия коррупции в России // Современные проблемы науки и образования. 2015. № 5. Шедий М.В. Антикоррупционное образование кадров как фактор повышения эффективности государственной политики противодействия коррупции //Вестник государственного и муниципального управления. 2014. №2/1(12).

ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОГО АНТИКОРРУПЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Казарян Кристина Васаковна

Начальник отдела по организации научной и редакционно-издательской деятельности, доцент кафедры гражданского права, Ростовский филиал ФГКОУВО «Российский государственный университет правосудия», кандидат юридических наук, доцент

Тутинас Евгения Вячеславовна

доцент кафедры государственно-правовых дисциплин, Ростовский филиал ФГКОУВО, «Российский государственный университет правосудия», кандидат юридических наук, доцент

В статье рассмотрены отдельные аспекты социализации личности в системе антикоррупционного образовательного процесса.

Ключевые слова: социализация личности, коррупция, антикоррупционное законодательство, антикоррупционное образование.

FEATURES OF LEGAL SOCIALIZATION OF THE PERSON IN THE CONTEXT OF MODERN ANTICORRUPTION FORMATION

Kazaryan Kristine Vasakovna

Head of the Department of Organization of Scientific, Editorial and Publishing Activity, Associate Professor of the Chair of Civil Law, the Rostov Branch FGKOUVO «Russian State University of Justice», PhD of Law, Associate Professor

Tutinas Evgenie Vjacheslavovna

Associate Professor of the Chair of State-Legal Disciplines, the Rostov branch FGKOUVO «Russian State University of Justice», PhD of Law, Associate Professor

---

Separate aspects of socialization of the person in system of anticorruption educational process are considered in the article.

Keywords: socialization of the person, corruption, anticorruption legislation, anticorruption formation.

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ КОМПЕТЕНЦИИ КАК ОСНОВА ПОДГОТОВКИ НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ

Павличенко Николай Владимирович

*Заместитель начальника Академии
управления МВД России, доктор
юридических наук, профессор,
полковник полиции*

Воронин Михаил Юрьевич

*Начальник кафедры уголовной
политики Академии управления
МВД России, доктор
юридических наук, доцент,
полковник полиции*

Для достижения основной цели научной деятельности в системе МВД России является повышение эффективности оперативно-служебной деятельности органов внутренних дел на основе результатов научно-исследовательских, опытно-технологических и опытно-конструкторских работ по направлениям научного обеспечения, приемки и внедрения научной продукции и научно-технической продукции в практическую и образовательную деятельность [1].

Основными направлениями научной работы в интересах деятельности органов внутренних дел являются: проведение актуальных научных исследований, способствующих эффективному решению подразделениями правоохранительных органов возложенных задач оперативно-служебной деятельности; обогащение учебного процесса в системе непрерывного образования сотрудников правоохранительных органов результатами новейших научных исследований, подготовка и повышение квалификации научных и научно-педагогических кадров; координация ведомственных научно-исследовательских работ и методических разработок общепромышленного характера [2, С. 161-162].

Одним из важных аспектов этой деятельности является подготовка научных и научно-педагогических кадров. Плоды научно-исследовательских работ, осуществляемых в период подготовки научных и научно-педагогических кадров, отражены как в диссертационных исследованиях, так и в результатах иной научно-исследовательской деятельности, выполняемой докторантами, адъюнктами и соискателями. В настоящее время повышение реального вклада науки в обеспечение функций, возложенных на органы внутренних дел,

---

достигается не наращиванием научного потенциала, а интенсивностью его использования, широким внедрением новых организационных форм интеграции науки и практики.

Не останавливаясь на организационной стороне подготовки научных и научно-педагогических кадров, необходимо сказать, что крайне важна другая сторона вопроса, связанная с формированием исследовательских компетенций у будущих научно-педагогических кадров. Вопросы профессионального становления будущих научно-педагогических кадров должны находиться в центре внимания и решаться непрерывно, начиная от отбора наиболее перспективных претендентов на обучение в адъюнктуре среди выпускников вузов и практических работников, до вступления молодых ученых на стезю научного поиска и овладения ими высшей квалификацией. В этой связи представляется, что повышение качества подготовки научно-педагогических кадров возможно в результате последовательного формирования исследовательских навыков у слушателей и адъюнктов на протяжении всего периода их подготовки. Мы говорим о научно-педагогических кадрах, понимая, что подготовка научных кадров - будущих докторов наук, не требует формирования исследовательских навыков. Эти лица уже являются опытными исследователями.

Понимая, что борьба с преступностью – не самоцель, один из существенных инструментов снижения непроизводительных издержек общества (преступность влечет тяжелые человеческие, материальные, моральные потери) и формирования атмосферы общественного спокойствия, безопасности и стабильности, мы хотим сказать, что важным является формирование рационального соотношения задач, возлагаемых на правоохранные органы, полномочий правоохранительных органов и ресурсов, имеющих либо требуемых для реализации возложенных задач в правоохранительной сфере. Рациональное формирование этого «треугольника» невозможно без научного обеспечения правоохранительной деятельности, которое позволяет изучать среду функционирования, определять сферу полномочий, устанавливать области, требующие внимания с точки зрения правового регулирования, видеть необходимость и объемы ресурсного обеспечения. Все это строится на платформе научного обеспечения правоохранительной деятельности, которое относится к ресурсному обеспечению и включает кадровое обеспечение.

Таким образом, интенсивный путь развития науки обуславливает актуальность решения кадровых вопросов в науке, иными словами, проблемы отбора и подготовки высококвалифицированных научных кадров. Представляет интерес взгляд С.П. Ломтева на формирование исследовательских навыков в подготовке научных кадров, который до настоящего времени не потерял своей актуальности. Он пишет, что до недавнего времени молодежь в отраслевую науку приходила главным образом в связи с появлением в ней новых рабочих мест, но теперь их создается гораздо меньше. Поэтому потребность в новых научных кадрах не увеличивается, а даже снижается. И как следствие этого явления, с одной стороны, сокращение притока молодежи в науку и увеличение среднего возраста научных кадров, с другой – обновление и омоложение кадров системы МВД России, в том числе и научных, при которой, естественно, сокращается число ученых, обладающих многолетним опытом исследовательской работы [3, С. 101]. Современные исследования показывают, что тенденции не изменились. Как пишет Р.С. Мацкевич, по состоянию на начало 2011 г. научная деятельность в МВД России велась в 23 образовательных учреждениях высшего профессионального образования и 6 научно-исследовательских организациях. По состоянию на 1 сентября 2012г. число образовательных учреждений сократилось до 18. Профессионально-ориентированную основу системы научного обеспечения МВД России представляют ФГКУ «ВНИИИ МВД России», научные центры и отделы, а также научно-исследовательские подразделения и лаборатории в высших учебных заведениях МВД России. При этом в 2010-2011 гг. они сокращены примерно на 20% общей численности научных работников. В 2013 году ФГУ «ВНИИ МВД России» был сокращен на 15%, т.е. за 2 года – более чем на треть [2, С. 78].

Но несмотря на это, подготовка научных и научно-педагогических кадров осуществляется в МВД России на плановой основе. Ежегодно в адъюнктуру Академии управления МВД России поступают выпускники Академии, принимавшие участие в работе научно-исследовательских семинаров, проводимых на профильных кафедрах, подготовившие магистерские диссертации и получившие первичные навыки научно-исследовательской работы. Эксперты считают, что последовательность и предметная научно-исследовательская подготовка обучающихся не стали всеобъемлющим правилом. Сложившиеся формы

проведения научно-исследовательских семинаров подчас не всегда ориентируют на формирование у них исследовательских навыков, которые позволят на качественно новом уровне выполнять как свои функциональные обязанности, так и проводить либо организовывать научно-исследовательскую работу.

В некоторых случаях научно-исследовательская работа сводится к обзору литературы, подготовке исследования, отражающего состояние разработки какой-либо научной темы. Основные недостатки такой работы заключаются, с одной стороны, в слабой ее связи с проблемными вопросами деятельности органов внутренних дел, а с другой – в неиспользовании в ней научных методов сбора, анализа и обобщения эмпирического материала. Иными словами, исследование сужается до реферативной формы работы, конспектирования источников, использования ранее полученных научных данных.

Не случайно, исследовательским навыкам (способность оригинально решать научные задачи, анализировать и обобщать эмпирический материал, выдвигать гипотезы и т. д.), которыми должны обладать научные работники, молодые ученые не всегда уделяют внимание. Это свидетельствует о неверном представлении о характере и возможностях научного творчества.

Развитие у слушателей исследовательских навыков имеет большое значение при подборе кандидатов для поступления в адъюнктуру из числа выпускников вузов системы МВД России. Отбор научных кадров начинается не с распределения выпускников, что имеет место гораздо чаще, а спустя несколько лет после окончания вуза. В итоге, организация отбора и приема в адъюнктуру не содержит связующих элементов с проводимой ранее кандидатами на обучение в адъюнктуре научно-исследовательской работой, что отражает отсутствие преемственности в формировании исследовательских навыков при подготовке кадров.

Не способствует достаточно тщательному отбору и то обстоятельство, что правила приема в адъюнктуру не содержат положений, согласно которым кандидат должен обладать навыками исследовательской работы. В связи с этим, многие адъюнкты при проведении диссертационных исследований не могут в полной мере применять научные методы сбора, анализа и обобщения информации. Они либо не приобрели исследовательских навыков в период учебы, либо имеющиеся навыки явно не отвечают предъявляемым требованиям.

Одним из способов формирования исследовательских навыков у обучающихся является создание научного общества слушателей и адъюнктов. Следует отметить, что в Академии проводилась работа по созданию такого общества. Было разработано положение о научном обществе слушателей и адъюнктов [4]. Его целью является научно-исследовательская деятельность слушателей и адъюнктов, направленная на повышение качества подготовки специалистов для органов внутренних дел и решение актуальных задач, стоящих перед МВД России. Центральным звеном в этой сфере являются кафедры, которые должны создавать исследовательские группы слушателей и адъюнктов в соответствии с профилем подготовки.

Основными задачами научного общества являются: развитие у научного общества творческого мышления, расширение научного кругозора; овладение современными методами, формирование и развитие самостоятельных навыков организации и проведения научных исследований; развитие всех форм научно-исследовательской деятельности научного общества, как в учебное, так и во внеучебное время; формирование умения применять теоретические знания в практической деятельности; выявление наиболее одаренных и талантливых адъюнктов и слушателей, использование их творческого и интеллектуального потенциала для решения задач, стоящих перед органами внутренних дел; содействие профессорско-преподавательскому составу кафедр в разработке и решении актуальных проблем; непосредственное участие под руководством преподавателей в подготовке научной продукции для органов внутренних дел и авторское сопровождение этой продукции; совершенствование учебно-материальной базы Академии, разработка, создание или усовершенствование технических средств обучения; активное участие в работе Ученого совета Академии, научных конференций, смотров и конкурсов научных работ; распространение положительного опыта научного творчества обучающихся среди образовательных организаций МВД России и вузах г. Москвы; пропаганда правовых знаний среди сотрудников органов внутренних дел и населения.

Необходимость проведения этой работы подтверждается и результатами экспертного опроса среди научных и научно-педагогических работников, который показал, что каждый второй адъюнкт испытывает трудности при написании диссертации в связи с отсутствием навыков исследовательской работы.

Согласно данным опроса, достаточно высокий уровень научной квалификации не приобретает и после окончания адъюнктуры, поскольку не менее половины выпускников не считают себя полностью подготовленными к самостоятельной научной работе. Такое положение объясняется тем, что в период адъюнктской подготовки немалая часть молодых ученых явно не проявляет должной творческой активности, не уделяет достаточного внимания расширению общетеоретического кругозора и углублению навыков исследовательской работы. В связи с этим период приспособления к научной работе пришедшего из вуза молодого специалиста затягивается на длительное время, что, естественно, снижает эффективность его научной работы.

Что же в таком случае помогает молодым научным работникам сокращать период адаптации и ускорять их становление? По мнению экспертов, в большинстве случаев это собственная целеустремленность при проведении научно-исследовательской работы, кроме того, к их числу эксперты относят также советы опытных исследователей, помощь научного руководителя. Наличие личного исследовательского опыта помогает только каждому пятому молодому ученому.

Каково же мнение научных руководителей о путях интенсификации научного творчества молодых ученых? Решение задачи профессионального становления, и, в частности, формирования исследовательских навыков, они видят в развитии у молодых ученых творческой инициативы, укреплении исполнительской дисциплины, повышении качества теоретической подготовки.

Как показывает практика, слабая научно-методическая подготовленность молодых ученых к самостоятельным научным исследованиям и низкая эффективность их результатов порождают неудовлетворенность и безразличное отношение к итогам научно-исследовательской работы, отсутствие интереса к ней, и в конечном счете, отказ от научно-исследовательской деятельности.

Таким образом, формирование исследовательских компетенций в период подготовки научно-педагогических кадров для Министерства внутренних дел Российской Федерации является одной из важнейших задач повышения эффективности образовательного процесса.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Пункт 4 Положения об организации научной и научно-технической деятельности в системе МВД России (Приложение № 1 к приказу МВД России от 18.03.2013 № 150 «Об организации научного обеспечения и применении положительного опыта в органах внутренних дел Российской Федерации и внутренних войсках МВД России» // СПС Консультант Плюс).

2. Мацкевич Р.С. Научное обеспечение правоохранительной деятельности в сфере экономики: экономико-правовой аспект / Р.С. Мацкевич, В.Н. Анищенко, Е.В. Анищенко. М., 2014.

3. Ломтев С.П. Формирование исследовательских навыков в подготовке научных кадров системы МВД СССР // Совершенствование управления научно-исследовательской деятельностью и повышение вклада ВУЗов в научно-технический прогресс. Труды Академии. М., 1990.

Приказ Академии управления МВД России от 25 декабря 2014г. № 378 «Вопросы организации научной деятельности».

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ КОМПЕТЕНЦИИ КАК ОСНОВА ПОДГОТОВКИ НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ

Павличенко Николай Владимирович

*Заместитель начальника Академии
управления МВД России, доктор
юридических наук, профессор,
полковник полиции*

Воронин Михаил Юрьевич

*Начальник кафедры уголовной
политики Академии управления
МВД России, доктор
юридических наук, доцент,
полковник полиции*

Важным направлением научного обеспечения деятельности органов внутренних дел является подготовка научно-педагогических кадров. Качественная подготовка научно-педагогических кадров связана с формированием исследовательских компетенций.

Ключевые слова: исследовательские компетенции, подготовка, научно-педагогические кадры.

RESEARCH COMPETENCE AS A BASIS OF TRAINING OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL PERSONNEL

Pavlichenko Nikolay

*Deputy Mead of the Academy
of Management of the Ministry of
Internal Affairs of Russia,
Doctor of Law, Professor,
Police Colonel*

Voronin Mikhail

*Head of the Department of Criminal Policy
of the Academy of Management of the
Ministry of Internal Affairs of Russia
Doctor of Law, Associate Professor
Police Colonel*

An important area of scientific support for the activities of the internal affairs bodies is the training of scientific and pedagogical personnel. High-quality training of scientific and pedagogical personnel is associated with the formation of research competencies.

Keywords: research competence, training, scientific-pedagogical personnel.

INTERNATIONAL PROTECTION AWARDED TO ASYLUM SEEKERS ON INTERCONTINENTAL AND REGIONAL LEVEL

Bragina Alexandra

*L.L.M. in International Law,
University of Essex (United Kingdom)*

Gridchin Alexander

*Prof., Dr. of Sociology, Assistant Director
Special Projects, International Criminal
Police Organization INTERPOL*

The protection under the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 protocol is limited to the claimant's fulfillment of the inclusion criteria: “*a well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion...*”¹; and the nonexistence of exclusion circumstances: commitment of a crime against peace, a war crime or a crime against humanity¹, the commitment of a serious non-political crime, or being guilty of crimes against the purposes and principles of United Nations².

International Refugee Law is insufficient in respect to the protection of refugees fleeing armed conflicts. Assessing the refugee definition provided by the *Convention*, the courts have been divided between adopting a *restrictive* approach (‘differential risk analysis’) which precludes the access to refugee status of persons who have merely been caught up in a conflict, and a liberal approach³ which states that experiences of similarly situated persons can support a claim of being at risk of persecution even when people are displaced by reason of an armed conflict.

The *Conseil d'État* found that the existence of an armed conflict could give rise to a well-founded fear of persecution, however people fleeing armed conflicts are not considered refugees⁴ for that reason *per se* despite the fact that the material characteristics of their own circumstances may not be *so* different as the *Convention's* refugees (*de facto refugees*) and that the *Convention's* definition, object, purpose and

¹ Article 1(F) (a) of the Convention relating to the status of refugees 1951. Hereinafter, the *Convention*.

² Article 1(F) (c).

³ *Prophète v. Canada* (Minister of Citizenship and Immigration) 2008 FC 331, para 18.

⁴ UNHCR, HANDBOOK AND GUIDELINES ON PROCEDURES AND CRITERIA FOR DETERMINING REFUGEE STATUS, 33. However, in regards to Africa the approach differs: definition in Article 1 (2) of the OAU Convention concerning the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa.

---

historical background assure an inclusive interpretation regarding refugee protection claims arising out of armed conflict and other situations of violence. "*Many, if not most, civil war situations are racially or ethnically based. If racially motivated attacks in civil war circumstances constitute a ground for Convention refugee status, then, all individuals on either side of the conflict will qualify*"⁵, which would lead to the opening of the floodgates. This does not exclude an application from someone caught up in a civil war as long as the "*fear felt is not that felt indiscriminately by all citizens as a consequence of the civil war, but that felt by the applicant himself, by a group with which he is associated or even by all citizens on account of a risk of persecution based on one of the reasons stated in the definition*"⁶. Thorough analysis is required in order to link the persecution feared and one or more of the Convention grounds⁷. The individualized approach⁸ required by this type of analysis - *having the individual asylum seeker very much in mind*⁹ - focused on discriminatory acts¹⁰ when assessing a claim for refugee status is hardly applicable in the case of people fleeing armed conflict, thus: "*victims of war and conflict are not refugees unless they are subject to differential victimization based on civil or political status.*"¹¹. In spite of the existence of the question of *how* individualized must the risk be, the claimant has to show that he is exposed to a higher risk above the normal risks associated with war. The assessment of the risk of persecution is particularly complex as the human rights abuses are committed against the whole or great part of the community, therefore the subjective /objective test for a well-founded fear of being persecuted gains a broader dimension.

Jurisprudence has been reluctant in considering people who flee armed conflicts

---

⁵ *Isa v. Sec' of State (Canada)*, [1995] 28 Imm. L.R. (2d) 68, para. [8] (Fed. Ct.); and *Adan v. Secretary of State for the Home Department*, [1998] 2 W.L.R. 702 (H.L.).

⁶ *Salibian v. Minister of Employment & Immigration*, [1990] 3 F.C. 250,258.

⁷ Immigration and Refugee Board Ottawa, Canada, CIVILIAN NON-COMBATANTS FEARING PERSECUTION IN CIVIL WAR SITUATIONS - GUIDELINES ISSUED BY THE CHAIRPERSON PURSUANT TO SECTION 65(3) OF THE IMMIGRATION ACT, 1.

⁸ G. Gilbert, *An Introduction to the Law Relating to the Protection of Displaced Persons in Situations of Armed Conflict* (Conference on The Promotion and Protection of Human Rights in Acute Crisis London, 11-13 February 1998).

⁹ G Goodwin-Gill and J McAdam, *The Refugee in International Law* (OUP, 2007), 133.

¹⁰ H. Lambert, *The Next Frontier: Expanding Protection in Europe for Victims of Armed Conflict and Indiscriminate Violence* (International Journal of Refugee Law Vol. 25 No. 2), p. 207.

¹¹ J. Hathaway, *The Law of Refugee Status* (1991), 185.

as *Convention* refugees, doing so only under exceptional circumstances and justifying the approach by, and against the wording of the *Convention*, distinguishing persecution in times of peace from persecution in times of war /conflict and bearing in mind that claimants may still resort to the extra-conventional complementary protection against refoulement¹² and to the regional protection mechanisms.

The regional protection mechanisms such as the 1969 OAU Convention, the 1984 Cartagena Declaration or the 1966 Bangkok Principles on the Status and Treatment of Refugees provide a complement to the definition advanced by the *Convention* by extending the refugee's definition¹³. Although the OUA still requires the causal link of the *Convention*, it provides that persons facing “*external aggression, occupation, foreign domination or events seriously disturbing public order*” will also classify as refugees under the OUA Convention by the assessment of the situation in the claimant's country of origin¹⁴. The Bangkok Principles adopted a similar definition of refugee. The Cartagena Declaration includes *among refugees persons who have fled their country because their lives, safety or freedom have been threatened by generalized violence, foreign aggression, internal conflicts, massive violation of human rights or other circumstances which have seriously disturbed public order*¹⁵.

In Europe, the extra protection was introduced in virtue of the mass movement of displaced persons to Western Europe as a result of the conflict in the former Yugoslavia¹⁶ where many displaced persons were refused refugee status due to the narrow interpretation given to Article 1(A)(2) of the 1951 Convention¹⁷. This resulted in the introduction of the Directive on Temporary Protection (never been used)¹⁸ and The European Directive 2004/83/EC - a clarification of state practice¹⁹ - which does not provide for the inclusion of people fleeing armed conflict within the definition of refugee, but it grants them subsidiary protection instead - Article 15(c).

---

¹² *Supra* 15, 351.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Supra* 13, 5.

¹⁵ Cartagena Declaration, conclusion n. III, 3.

¹⁶ Rail R.R., Schmitz W., Pascal G., Gridchin A.A., Soerencen Ja.L., Moyana Ja. SURVIVING THE INTERNATIONAL WAR ZONE. Security Lessons Learned and Stories from Police and Military Peacekeeping Forces / USA, 2011.

¹⁷ *Supra* 15, 209.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ J McAdam, *Complementary Protection in International Refugee Law* (OUP, 2007) 56.

A problem arises when a person fleeing indiscriminate violence does not fall within the definition of refugee (neither as a *Convention* refugee, nor through a regional mechanism)²⁰ but is still in need of international protection²¹. Non-refoulement kicks-in and the *non-refugee* claimant in need of extra protection will not be returned to his country of origin if there is a risk of facing *serious harm* - a “*serious and individual threat to a civilian’s life or person by reason of indiscriminate violence in situations of international or internal armed conflict.*”²². Despite the efforts, effective protection in Europe still fails - states have different approaches on the interpretation of the directive and jurisprudence shows that some states require an exceptional degree of indiscriminate violence while others demand an extremely high level of indiscriminate violence. Member-states have different methods of assessment of the degree of indiscriminate violence, they are reluctant to apply cautious approach in regards to forward-looking prognosis of levels of indiscriminate violence, the *sliding-scale* test is not always applied (the more an applicant is able to show that he is specifically affected, the lower is the level of indiscriminate violence required), just to name a few.

Gaps within the international protection of refugees fleeing armed conflicts in Europe are conspicuous: when subsidiary protection is not afforded to the claimant (such as Afghans, Iraqis from central Iraq and Somalis from southern and central Somalia), he may remain in the territory of the Member-State if he does not wish to return *voluntarily* as he considers his life would be at risk if returned to his countries of origin. This happens because in some Member-states there is no mechanism of enforcement in regards to the return of these asylum seekers who clearly are in need of international protection, but rather remain with an undefined legal status in a foreign country which refuses to receive them²³. Contrary to the UNHCR's advice and to the idea that the refugee Convention must be interpreted taking into account

---

²⁰ UNHCR, '*Safe at Last? Law and Practice in Selected Member States with Respect to Asylum-Seekers Fleeing Indiscriminate Violence*', 2011, 21.

²¹ UNHCR, *The International Protection of Refugees: Interpreting Article 1 of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees*, 7 May 2002, p.7. See also, UNHCR, *Complementary Forms of Protection: Their Nature and Relationship to the International Refugee Protection Regime*, 9 June 2000.

²² Article 15(c) of the Qualification Directive.

²³ *Ibid.*

the international legal framework of human rights law, others are forced to return to their countries of origin by some Member-states in joint charter flights²⁴.

Outside of Europe, the OUA provides protection but only within Africa²⁵. Moreover, the *Convention* only provides protection for people outside of their country of origin which means that internally (within the state) displaced people will be excluded from refugee status and able to rely on the protection of IHRL and ILAC²⁶ *only*.

The international operational and legal framework for the protection of asylum seekers - especially if they have fled from an armed conflict - needs to be supported by qualified personnel, prepared to work in the extreme conditions of population migration²⁷ and harmonized in order to afford adequate protection and guarantee the respect for fundamental human rights already reiterated through international human rights treaties and custom²⁸.

INTERNATIONAL PROTECTION AWARDED TO ASYLUM SEEKERS ON INTERCONTINENTAL AND REGIONAL LEVEL

Bragina Alexandra

*LL.M. in International Law,
University of Essex (United Kingdom)*

Gridchin Alexander

*Professor, Doctor. of Sociology, Assistant
Director Special Projects, International
Criminal Police Organization INTERPOL*

The article examines the issues of International Convention on the Status of Refugees and its Protocol application, as well as regional and international

²⁴ *Ibid.* Member-states such as Germany, Sweden and the UK.

²⁵ *Supra* 18.

²⁶ *Ibid.* Fourth Geneva Convention of 1949 Relative to the Protection of Civilians in Time of War - Articles 44, 23, 26, 55, 59, 61; and API and APII

²⁷ Гридчин А.А. КАДРОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ПОЛИЦЕЙСКИХ СИЛ В УСЛОВИЯХ ЭКСТРЕМАЛЬНОЙ МИГРАЦИИ НАСЕЛЕНИЯ. - диссертация на соискание ученой степени кандидата социологических наук / Белгородский государственный университет. Белгород, 2001.

²⁸ Гридчин А.А. СПЕЦИФИКА ПОДГОТОВКИ МОНИТОРОВ ГРАЖДАНСКОЙ ПОЛИЦИИ ООН К ДЕЙСТВИЯМ В УСЛОВИЯХ ЭКСТРЕМАЛЬНЫХ СИТУАЦИЙ. - Белгород, 2001.

---

mechanisms of asylum seekers protection, namely those of the EU.

Keywords: international law, refugees, asylum seekers, human rights, European Union criteria

МЕЖДУНАРОДНАЯ ЗАЩИТА ЛИЦ, ИЩУЩИХ УБЕЖИЩА НА МЕЖКОНТИНЕНТАЛЬНОМ И РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЯХ

Брагина Александра

*Магистр права, Эссекский университет
(Великобритания)*

Гриджин Александр

*доктор социологических наук,
профессор, заместитель директора по
специальным проектам,
Международная организация
уголовной полиции ИНТЕРПОЛ*

В статье рассматриваются вопросы применения Международной конвенции о статусе беженцев, протокола к ней, а также региональных и международных механизмов, в частности, Европейских норм по защите лиц, ищущих убежища.

Ключевые слова: международное право, беженцы, лица, ищущие убежища, права человека, критерии Европейского Союза.

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ՝²⁹
«ՕՐԵՆՔԻ ՊԱՏՎԱՐ» ԳԻՏԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳՐԻ
2018թ. ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Արտադրանքի, ապրանքների, աշխատանքների իրացումից հասույթ (համախառն եկամուտ), ընդամենը	0
Նվիրատվության մասնաբաժնի չափը	0
Արտադրանքի, ապրանքների, աշխատանքների իրացումից շահույթ	0

²⁹ Հրապարակվում է «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 12-րդ հոդվածի համաձայն:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ

Նյութերն ընդունվում են համապատասխան բուհերի ամբիոնների, գիտահետազոտական հիմնարկների բաժինների երաշխավորության կամ մասնագետի կարծիքի առկայության դեպքում: Հոդվածները պետք է վերաբերվեն իրավագիտության ոլորտին, իսկ առանձին դեպքերում հանդիսանան գիտագործնական մեծ արժեք ներկայացնող ուսումնասիրություններ: Նյութին կից անհրաժեշտ է ներկայացնել հոդվածի վերնագիրը, համառոտագիրը՝ առնվազն 60 բառի սահմաններում, հեղինակի տվյալները և բանալի բառեր (առնվազն 5 բառ)՝ հայերեն, անգլերեն և ռուսերեն: Նյութերի ծավալը որոշելիս՝ խնդրում ենք հիմք ընդունել հետևյալ պահանջները՝ տեքստը տպագրվում է սովորական A4 չափի թղթի վրա՝ 1,5 տողաչափով, հիմնական տեքստի տառերի չափը՝ 12, տողատակերի տառերի չափը՝ 10, լուսացքները՝ ձախից, վերնից, աջից և ներքևից՝ 2 սմ, Unicode տառատեսակով՝ «Arial Unicode», ռուսերեն և անգլերեն տեքստերը՝ Times New Roman տառատեսակով: Նորմատիվ ակտեր օգտագործելիս՝ տեքստում պետք է նշել դրա տեսակը, ընդունման ժամանակահատվածը, անվանումը: Տեքստում կարելի է նշել ակտի տեսակը, ամսաթիվը և առանց չակերտների կրճատ անվանումը, որը կտա ճիշտ պատկերացում փաստաթղթի մասին:

Նյութի առաջին էջում՝ վերնագրից հետո, նշվում են տեղեկություններ հեղինակի մասին, որոնք կարտացոլվեն մեր պարբերականում՝ հեղինակի անուն և ազգանունը ամբողջությամբ, պաշտոնը և աշխատանքի վայրը, առկայության դեպքում՝ գիտական աստիճանը և կոչումը: Գիտական հոդվածները կարող են ներկայացվել, որպես կանոն, առավելագույնը 15 էջի սահմաններում:

ՕՐԵՆՔԻ ՊԱՏՎԱՐ

Սրբագրիչ՝ **Լ. Ոսկանյան,**
Корректор: **Л. Восканян**

Ստորագրված է տպագրության 28.03.2018թ.

Չափսը՝ 60x84 1/16, թուղթ օֆսեթ N 1:
Ծավալ՝ 9 տպ. մամուլ: Տպաքանակ՝ 250:

Տպագրված է «ԼԻՄՈՒՇ ՍՊԸ»-ի տպարանում:

ք.Երևան, Դ.Մալյան 45:

հեռ.՝ 010 62-22-20, E-mail: info@limush.am